

KOD ADI: **MASKE**

2021
MEVSİMLİK
ŞİİR DERGİSİ

02 Paul Valéry Gültekin Emre Enis Batur Sina Akyol Delmore Schwartz Selahattin Özpabalıyıklar Arife Kalender Bülent Güldal
Henri Michaux Halil Gökhan Ali Duran Topuz Osman Serhat Erkekli Yavuz Özdem Haydar Ergülen Mustafa Köz Salih Mercanoğlu
Murid Bergüsi Mehmet Hakkı Suçın Orhan Kahyaoğlu Hakan Cem Nesrin Kültür Turgay Kantürk W.B.Bayrıl Enver Topaloğlu Mete Özel
Ali Asker Barut Sabahattin Umutlu Kenneth Patchen Tamer Gülbek Altay Ömer Erdoğan Sabahattin Umutlu Ersun Çıplak Erkan Karakiraz
Mesut Aşkın Andreas Flourakis Esen Özman Erol Özyiğit Levent Karataş enderemiroğlu Betül Dünder İsmail Cem Doğru Serkan Türk
Nihat Özdal Darija Žilić Martina Vidaić Çağla Meknuze Selahattin Yolgiden Marko Šapina Mustafa Fırat Gökhan Arslan Volkan Odabaş
Neslihan Yalman Şeref Bilsel Olcay Özmen Murat Esmer Emre Polat Kunt Berk Altay Öktem Sevil Aşvar

15 Mayıs 2021 - 02

Yayına Hazırlayanlar
Turgay Kantürk
Enver Topaloğlu
enderemiroğlu

Kapak Fotoğrafi
Jorge Alderete, **Hayat** , Ritüel serisinden, 2017

Kapak ve İç Tasarım
Savaş Çekiç

Dizgi
M. Ahmet Kunter

Düzeltilme
Emek Kutsal

İletişim
kodadimaske2021@gmail.com

©Kod Adı: Maske 2021
Kod Adı: Maske 2021 bağımsız bir girişimdir.

Bu yayında yer alan yazıların yasal sorumlulukları yazarlarına aittir.
Kaynak belirtilerek alıntı yapılabilir. Tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yazılı izin olmaksızın
yayınlanamaz ve basılı hale getirilemez; ancak her türlü elektronik
yolla çoğaltılabilir.
Ticari ürün değildir, satılamaz.

Dağıtım sponsorumuz Gazete Duvar'a teşekkür ederiz.
www.gazeteduvar.com.tr

KOD ADI: **MASKE 2021**
PDF olarak dağıtılmış, yalnızca arşiv için 20 adet çoğaltılmış ve
tümü numaralandırılmıştır.

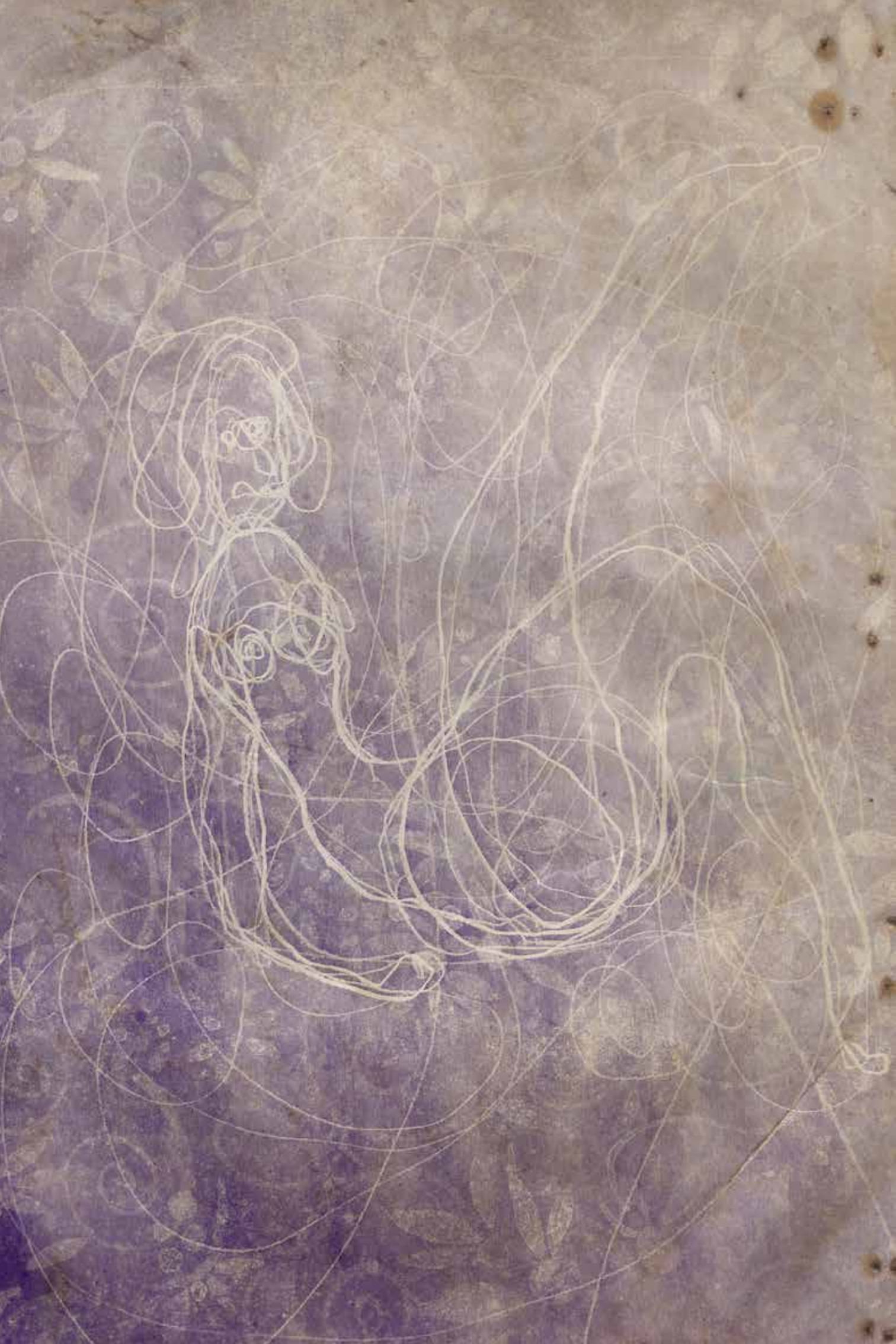
Facebook **kodadimaske2021**
Instagram **kodadimaske2021**
Twitter **kodadimaske2021**
Youtube **kodadimaske2021**

İÇİNDEKİLER

009	PAUL VALÉRY, Şiir Sanatı 101
014	GÜLTEKİN EMRE, <i>Üç Şiir</i>
017	ENİS BATUR, <i>Şiir</i>
019	SİNA AKYOL, Tarihsiz Günlük
026	DELMORE SCHWARTZ, <i>İki Şiir</i>
030	ARİFE KALENDER, <i>Üç Şiir</i>
032	BÜLENT GÜLDAL, <i>İki Şiir</i>
034	HENRI MICHAUX, <i>İki Şiir</i>
040	ALİ DURAN TOPUZ, Diktanın kesintisiz nutku ve ‘42 Günün Şiirleri’
048	OSMAN SERHAT ERKEKLİ, <i>Şiir</i>
049	YAVUZ ÖZDEM, <i>Şiir</i>
050	HAYDAR ERGÜLEN, <i>Şiir</i>
052	MUSTAFA KÖZ, <i>Üç Şiir</i>
055	SALİH MERCANOĞLU, <i>İki Şiir</i>
057	MURİD BERGÜSİ <i>Beş Şiir</i>
063	ORHAN KAHYAOĞLU, <i>Şiir</i>
066	HAKAN CEM, <i>İki Şiir</i>
068	NESRİN KÜLTÜR, <i>İki Şiir</i>
070	TURGAY KANTÜRK, <i>Üç Şiir</i>
073	W.B.BAYRIL, <i>Şiir</i>
075	ENVER TOPALOĞLU, <i>Dört Şiir</i>
080	METE ÖZEL, <i>İki Şiir</i>
082	ALİ ASKER BARUT, <i>Üç Şiir</i>
085	ALİ DURAN TOPUZ, <i>Şiir</i>
087	SABAHATTİN UMUTLU, <i>Üç Şiir</i>
092	UYGAR ASAN, <i>Üç Şiir</i>
094	KENNETH PATCHEN, <i>Beş Resim Şiir</i>

100	GÖRÜŞ MESAFESİ: EDİP CANSEVER
102	ALTAY ÖMER ERDOĞAN, Cansever, Kitap, Kitaplar
109	SABAHATTİN UMUTLU, Şairin Silgisi
125	ERSUN ÇIPLAK, Edip Cansever'in Kalemi
131	ERKAN KARAKİRAZ, Edip Cansever'in Ses Bandı
137	MESUT AŞKIN, <i>Şiir</i>
138	ALTAY ÖMER ERDOĞAN, <i>Dört Şiir</i>
140	ANDREAS FLOURAKİS, <i>Dokuz Şiir</i>
145	EROL ÖZYİĞİT, <i>Şiir</i>
146	LEVENT KARATAŞ, <i>Şiir</i>
147	enderemiroğlu, <i>İki Şiir</i>
152	BETÜL DÜNDER, <i>Şiir</i>
154	İSMAİL CEM DOĞRU, <i>İki Şiir</i>
156	SERKAN TÜRK, <i>Şiir</i>
157	NİHAT ÖZDAL, Nehir Yolcuları 2019
164	MUSTAFA FIRAT, <i>Şiir</i>
165	GÖKHAN ARSLAN, <i>İki Şiir</i>
167	VOLKAN ODABAŞ, <i>Şiir</i>
168	NESLİHAN YALMAN, <i>Şiir</i>
169	ŞEREF BİLSEL, Nisyan Defteri 2
172	OLCAY ÖZMEN, <i>Şiir</i>
175	MURAT ESMER, <i>İki Şiir</i>
178	EMRE POLAT, <i>Şiir</i>
179	KUNT BERK, <i>İki Şiir</i>
183	ALTAY ÖKTEM, Hissikablelvuku 2
187	METE ÖZEL, Levent Karataş'ın Fantom Ağrı Adlı Son Kitabının Düşündürdükleri
191	SEVİL AVŞAR, Şeref Bilsel'den "Şiire Giriş Dersleri"
192	TURGAY KANTÜRK, Engin Turgut ve İkilikler Kitabı
195	ŞİİR OK'U

Fazla olmakta kararlıyız...

Her girişimde, başlamadan önce bir boşluk tespiti yapılır ve genellikle o boşluğun doldurulması amaçlanır... Biz bir boşluktan yola çıkmadık... Ama biraz sıkıntıdan, biraz kaygıdan, biraz kederden, biraz sıkışmışlıktan, biraz umuttan yola çıktığımızı söyleyebiliriz.

Çıkarken “fazlasıyla geliyoruz” dedik. Fazla olmaya gelmek istiyorduk ve fazla olmaya geldik. Belki söylemeye bile gerek yok. Bizim fazlalığımız elbette şiirin fazlalığı...

İlk sayımıza gösterilen ilgi değişik yönlerden, farklı bakış açılarıyla yorumlanabilir. Nasıl yorumlanırsa yorumlansın önemli bir sonuç... Biz ilk sayıya gösterilen ilginin, her şeyden önce, şiire ilginin azaldığı, şiirin irtifa kaybettiği yönündeki iddiaları çürüttüğü kanısındayız. Bununla birlikte bir mesaj verdiğini de düşünüyoruz. Şiire, şiirin tabiatına uygun biçimde yayılma, ulaşma, buluşma mecraları gerekiyor. En önemlisi de çağın getirdiği gelişmeler, değişimler, dolayısıyla yeni teknolojik olanaklar şiirden esirgenmemeli. Şiirin gücü hiç kuşku yok ki diliyle toplumsal, kültürel alanlardaki öncülüğünden geliyor. Dilin devingenliğinde, sürekli yenilenmesinde şiirin öncülüğünün payının büyük olduğu biliniyor.

Dünden bugüne yenilikle iç içe varlığını sürdüren şiirin, okura ulaşmak için yeni yollar bulması, yoksa da açması tabiatına uygun olanıdır.

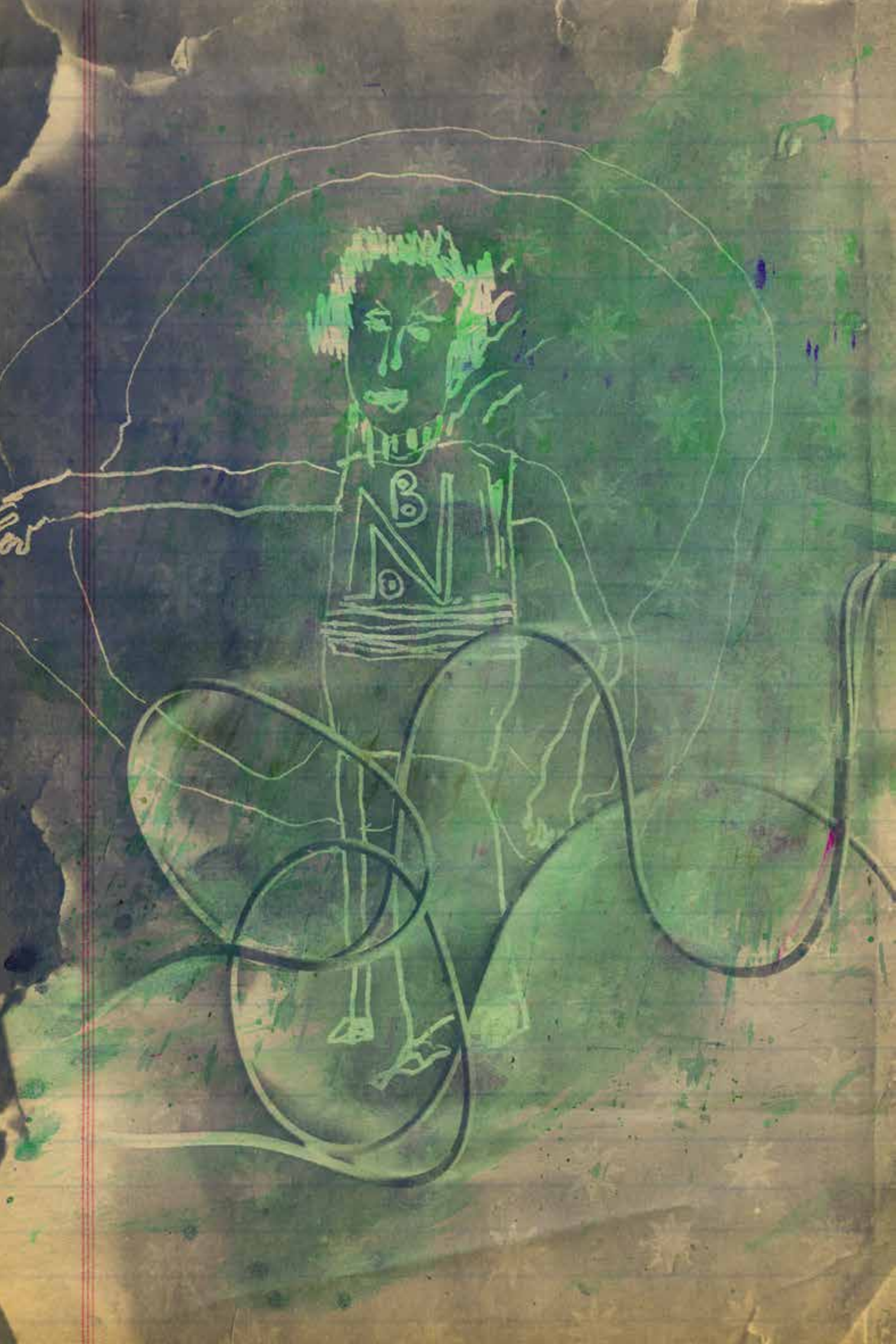
Şairin tek harfi bile dünyayı değiştirme yolunda bir güç barındırır. Çünkü şiirin akli olan yaratıcı imge eski dünyaları yıkar ve yeni dünyalar kurar.

İkinci sayımızda da fazla olma iddiamızı sürdürüyoruz. Çünkü fazla olmakta kararlıyız. Umudu korumak, yaşama sevincini sürdürmek için dün olduğu gibi bugünlerde de, içinde bulunduğumuz karamsar ortamda da en önemli seçeneklerden birinin şiir olduğunu biliyoruz ve daha da önemlisi buna yürekten inanıyoruz.

Kod Adı: Maske 2021 benimsediği şiirin deltası olma, bir şiir deltası oluşturma anlayışına uygun biçimde sayfalarında değişik kuşaklardan, değişik şiir anlayışlarından yerli yabancı birçok şaire ve yazara yer veriyor ve yer vermeyi sürdürecektir.

Şiirin raf ömrü olmasa da, saf ömrü vardır...

Üçüncü sayımızda buluşmak umuduyla...

Şiir Sanatı 101*

(Poetika Dersleri Açılış Konuşması)

PAUL VALÉRY

Fransızcadan Çeviren: Halil Gökhan

İlk işim, eski haline döndürmeye çalıştığım bu "Şiir Sanatı" adını, oldukça ilkel bir anlamda, kullanılışıyla ilgili olmayan bir şekilde açıklamak olmalı. Bu derste aklıma gelen ve geliştirmeyi önerdiğim çalışma türünü belirlemek için tek uygun şey olarak da görünen bu oldu aslında.

Bu terim genellikle lirik ve dramatik şiirlerin kompozisyonu ya da dizelerin yapımı ile ilgili herhangi bir açıklama, kurallar, sözleşmeler veya yargılar anlamında kullanılır. Ama ona başka bir atıfta bulunmaktansa, bu anlamda yeterince eskimiş olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Geçmişte, tüm sanatlarda, her biri doğasına göre, aynı türden tüm eserlere kendilerini dayatan ve bir dilin sözdiziminde olduğu gibi öğrenilebilen ve öğrenilmesi gereken zorunlu ve belirli biçimlere veya tarzlara tabi olmak kabul görüyordu. Bir eserin yaratabileceği etkilerin, ne kadar güçlü veya ne kadar başarılı olursa olsun, bu çalışmayı haklı çıkarmak ve evrensel değerinde gerçekleşmesini sağlamak için yeterli güvenceler olduğu konusunda bir onama söz konusu değildi. Gerçek, doğru karşısında kazanamadı. Her sanatta, sanatçının tasarımının üstün

başarısı için uygun önerilerde bulunacak uygulamalar, gözlemler ve kısıtlamalar olduğunu bilmek ve buna saygı duymanın onun yararına olduğu çok erken kabullenilmişti.

Ancak, yavaş yavaş ve büyük kişiliklerin otoritesiyle, ortaya atılan bir tür yasallık fikri başlangıçta ampirik kökenli önerilerin yerini aldı. Gerekçelendirmeler ileri sürülerek kuralların katılığı bu sürece egemen oldu. Bu katılık kendini formüllerle ifade etti; eleştiri onunla silahlandırılmıştı çünkü ve bu çelişkili sonuç, sanatçının dürtülerine karşı çıkan bir sanat disiplininin, eserleri yargulamak ve sınıflandırmak için sağladığı aşırı kolaylık nedeniyle büyük ve kalıcı bir iyiliğe, basit bir kod veya tanımlı bir kanon göndermesi yoluyla tanık oldu.

Üretme hayaliyle yaşayanlar için bu biçimsel kurallardan bir başka kolaylık ortaya çıktı. Çok dar koşullar ve hatta çok ağır koşullar, sanatçıyı en hassas kararların birçoğundan uzak tuttu ve onu biçimsel konularda birçok sorumluluktan kurtardı; aynı zamanda onu bazen mutlak özgürlüğün asla yer almadığı buluşlar karşısında heyecana da sürükledi.

Sevinelim ya da üzülelim, sanatta otorite çağı çoktan geçti ve "şiirsel"

sözcüğü, utandırıcı reçeteler ve modası geçmişlik fikrinden biraz daha fazlasını uyandırıyor. Bu yüzden onu, fizyolojinin *hematopoietik* veya *galaktopoietik* işlevlerinden söz ederken kullanılan *poietik* olarak telaffuz etme cesaretini bir yana bırakarak, etimoloji ile ilgili bir anlamda kullanabileceğime inanmış bulunuyorum. Ama nihayet söz konusu olan şey, ifade etmek istediğimi çok basit bir şekilde yapma kavramıydı. Onunla sıkı sıkıya uğraşmak isterken, *poien* yapmak, zihnin eserleri olarak adlandıracağım ve bu türde eserlerle sınırlandıracağım bazı eserlerle sona erer. Zihnin kendi kullanımları için yapmak istediği, bu amaçla kullanabileceği tüm fiziksel araçları kullanan eserlerdir bunlar.

Sözünü ettiğim basit eylem gibi, herhangi bir çalışma bizi bu nesil üzerinde derin düşüncelere yönlendirir veya yönlendirmeyebilir ve az ya da çok belirgin, az ya da çok talepkâr bir sorgulama tutumuna yol açabilir ya da açmayabilir, bu da onu bir sorun haline getirir.

Böyle bir çalışma gereksizdir. Onun boşuna olduğuna karar verebiliriz ve hatta bu temelsiz iddiayı öngörebiliriz. Dahası bazı zihniyetler bu araştırmayı sadece boşuna değil, zararlı da bulacaktır ve hatta belki de böyle bulmaları gerekecektir. Örneğin, bir şairin, yapacağı analizle özünden gelen erdemlerini ve dolaysız üretim gücünü değiştirmekten açıkça korkabileceğini tasarlayabiliriz. Şair, içgüdüsel olarak, sanatını icra etmekten başka, erdemlerinin

derinliklerine inmeyi ve gösterici akıl yoluyla onların tam anlamıyla efendisi olmayı reddeder. En basit eylemimizin, en tanıdık davranışımızın gerçekleşmeyeceğine ve gücümüzün zerresinin bile bize engel olacağına inanmak gerekir, kaldı ki gücümüzü aklımızda diri tutmak ve günü gelince uygulayabilmek için onu tanımak zorundayız.

Akhilleus eğer uzay ve zamanı düşünseydi kaplumbağayı geçemezdi.

Bununla birlikte, tam tersine, bu meraka çok hararetli bir ilgi duyulabilir ve onu takip etmeye öylesine büyük bir önem atfedilebilir ki, kişi daha gönül rahatlığıyla ve hatta daha fazla kaygıyla işten çok eylemi düşünmeye yönlendirilebilir.

İşte bu noktada, Beyler, benim görevim bir yandan Edebiyat Tarihi'nin, diğer yandan da metinlerin ve eserlerin eleştirisinin gerçekleştirdikleri şeyden zorunlu olarak farklı olmalıdır.

Edebiyat Tarihi, eserlerin verildiği, kendini gösterdiği ve etkilerinin üretildiği dışsal olarak onay görmüş koşulları arar. Yazarları, yaşamlarının ve çalışmalarının değişimlerini görünür şeyler olarak ve tanımlayabileceğimiz, uyumlandırabileceğimiz, yorumlayabileceğimiz izler bırakmış olan yazarları bize aktarır. Gelenekleri ve belgeleri toplar.

Seçkin meslektaşınız Bay Abel Lefranc tarafından verilen bu dersin burada ne kadar ayrıcalıklı olduğunu size

hatırlatmama gerek yoktur. Ancak gerek yazarların bilgisi ve zamanları, gerekse yazınsal olguların birbirini izlemesi üzerine yapılan çalışmalar, bizi yalnızca, Edebiyat Tarihi'nin ihtişamında yer almak için ne gerekiyorsa yapanların mahremiyetinde neler olmuş olabileceğini tahmin etmeye özendirebilir. Eğer bunu elde etmişlerse, birbirinden bağımsız olarak görebileceğimiz iki koşulun rekabeti sayesinde bu gerçekleşmiş demektir: Onlardan ilki, eserin tam olarak üretimi anlamına gelir. Ötekisi ise eserin belli bir ölçüde değerinin üretilmesidir ki bunu sağlayanlar ve üretilen eserden tat alanlar aynı zamanda onun şöhretini ve aktarımını, korunmasını, yarınlara kalışını ortaya koyanlardır.

Az önce “değer” ve “üretim” sözcüklerini vurguladım. Burada bir anlığına duruyorum.

Yaratıcı zihin alanını araştırmak istiyorsak eğer, çok fazla geri dönüşe zorlanmadan ilerlememizi sağlayacak en genel düşüncelerde ilk sırada kalmaktan korkmamalıyız. Bu konum, adımlarımızda ve bize aynı zamanda en fazla sayıda benzetme, yani doğası gereği doğrudan bir tanımlama girişimine en çok yaklaşan olguların ve fikirlerin tanımlanmasına yönelik en yaklaşık tasviri verecektir. Bu nedenle, ekonomiden birkaç terimi ödünç aldığımı belirtmek isterim: Belki de tek üretim ve üretici adı altında, çeşitli faaliyetler ve uğraşmamız gereken ve ortak yönleriyle uğraşmak istediğimiz, farklı türleri arasında ayırım yapmadan

kendimizi meşgul edeceğimiz çeşitli karakterler altında bir araya gelmek benim için kullanışlı olacaktır. Okurdan, dinleyiciden veya izleyiciden bahsettiğimizi belirtmeden, her türden eserin tüm paydaşlarını tüketim ekonomisi adı altında bir araya getirmek daha uygun olacaktır.

Değer konusuna gelince; zihinsel değer, ekonomik olmaktan çok daha incelikli olsa da, aklın dünyasında ekonomik dünyada oynadığına kıyasla birinci dereceden bir rol oynadığını çok iyi biliyoruz. Bu değer, fizyolojik varoluşun ihtiyaçları gibi, sonsuz derecede daha çeşitli ve sayısız ihtiyaçlarla ilişki içindedir. ‘İlyada’yı tanırıyorsak ve eğer yüzyıllar sonra som bir beden olarak kalmış ve oldukça dikkat çekici, genel olarak saygıdeğer duruyorsa, bunun nedeni eşine az rastlanırlığı, taklit edilemezliği ve diğer bazı özelliklerinin ‘İlyada’yı ayrıcalıklı bir nesne ve değer ölçütü haline getirmesidir.

Bu ekonomik karşılaştırmada ısrar etmeden, çalışma fikrinin, zenginliğin yaratılması ve biriktirilmesi, arz ve talep fikirlerinin bizi ilgilendiren alanda çok doğal bir şekilde ortaya çıktığı açıktır.

Farklı uygulamalarıyla olduğu kadar benzerlikleriyle de aynı isimlerin bu kavramları bize, birbirinden çok uzak görünen bu sıralı iki olgunun içinde, insanların sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinde sorunların ortaya çıktığını hatırlatmaktadır. Ortada bir ekonomi analogisi olduğu için ve aynı nedenlerle, örgütlü entelektüel yaşam olguları ile

kamusal yaşam olguları arasında politik bir analogi de mevcuttur. Bir entelektüel iktidar politikası, bir iç politika (elbette çok da içsel) ve bir dış politika vardır. Bunu, edebiyat tarihinin sorumluluğu altında onun temel amaçlarından biri haline getirmemiz gerekir.

Bu nedenle genelleştirilen siyaset ve ekonomi, kendilerini dayatan ve bu yaratımların çoğunda derinden var gibi görünen ve her zaman bu eylemlerin çevresinde bulunan kavramlardır. Öyle ki zihin evrenine ilk bakışımızda, eserlerin oluşum aşamasında, onu tamamen izole edilebilir bir sistem olarak görmeyi umarız.

Araştırmalarında en çok sömürülen ve kendi alanına en çok yerleşmiş görünen, kendinin en özel ve karşıt kişilikleriyle yüz yüze gelen bilim insanları veya sanatçıların düşüncesinde bile, eğitim çalışmasının kışkırttığı dış tepkilerle ilgili bazı önseziler vardır: İnsan zorunlu olarak yalnız değildir.

Bu varlık eylemi her zaman hataya düşme korkusu olmaksızın göz önüne alınmalıdır, ama eserin diğer öğeleriyle o kadar ince bir şekilde birleşir ki ve bazen kendini o kadar iyi gizler ki, onu dışarda bırakmak neredeyse imkânsızdır.

Bununla birlikte, böyle bir seçimin veya böyle bir yaratıcının çabasının gerçek anlamının, genellikle yaratılışın dışında olduğunu ve üretilecek etki ve bunun üretici için sonuçlarına dair az çok bilinçli bir endişeden kaynaklandığını biliyoruz. Böylece zihin, çalışması

sırasında sürekli hareket eder ve Aynı'dan Ötekî'ne doğru bir atıfta bulunur ve üçüncü kişilerin yargılarının bu özel duygusuyla en içteki varlığının ürettiği şeyi değiştirir. Ve böylece, bir çalışma hakkındaki düşüncelerimizde, birbirini dışlayan bu iki tutumdan birini değerlendirebiliriz. Böyle bir konunun kaldırabildiği kadar titizlikle ilerlemek niyeti varsa, kendimizi araştırmamızı, bir eserin üretiminden, onun değerinin üretimine yönelik çalışmamızdan çok dikkatli bir şekilde uzaklaştırmaya zorlamalıyız.

Her alanda gerçekten bildiğimiz veya bildiğimize inanabileceğimizin, yapabileceğimiz veya gözlemleyebileceğimiz veya kendimiz yapabileceğimizden başka bir şey olmadığına dikkat etmek yeterlidir. Öyle ki aynı durumda ve aynı dikkatle, eseri üreten zihnin gözlemine ve bu eserin bir parça değerini üreten zihin gözlemine bir araya getirmek imkânsızdır. Bu iki işlevi aynı anda gözlemleyebilecek bir bakış yoktur; üretici ve tüketici, temelde ayrı iki sistemdir. Eser, kimisi için bir terimdir; kimisi içinse her türlü yabancılığı içinde barındırabilen gelişimlerin kaynağıdır.

Üretici, eser ve tüketici arasındaki üç evreli bir ilişkiyi ilan eden herhangi bir yargının - ve bu tür yargılar eleştiri açısından bulunmaz değildir - herhangi bir anlam verilemeyen ve yansımanın kendisini uyguladığında neredeyse hiç bozulmayan yanıltıcı bir yargı olduğu sonucuna varılmalıdır. Yapıtın üreticisiyle olan ilişkisini veya eserin

yapıldıktan sonra değiştirdiği eserle ilişkisini düşünebiliriz sadece. İlkinin eylemi ile ikincinin tepkisi asla birbirine karıştırılmamalıdır. Eserden birinin ve diğerinin çıkarımını yaptığı fikirler uyumsuzdur.

Bu durum, bazıları avantajlı da olan sürprizlerle sonuçlanır çok sık olarak. Yanlış anlaşılmalara yaratıcıdır. Ve ilgili iki etkinlik arasında herhangi bir doğrudan ilişkinin olmamasını gerektiren pek çok - ve çok güçlü - birçok etki vardır. Örneğin böyle bir eser, uzun süren bir özenin sonucudur ve bir parça çaba, atılım, eleme ve seçimi bir araya getirir. Bu eser, aylar ve hatta yıllarca süren düşünce uğraşlarıyla ortaya çıkmış ve bütün bir yaşamın kazanç ve deneyimlerini gerektirmiştir. Öte yandan bu çalışmanın etkisi çok kısa bir süre boyunca kendini gösterebilir. Önemli bir anıtın değerini teslim etmek ve onun yarattığı sarsıntıyı yaşamak için bir bakış yeterli olacaktır. Çok kısa süre içinde bir tragedya şairinin tüm hesapları, eserini düzenlemek ve her satırı tek tek oluşturmak için harcadığı tüm emek; veya bestecinin oluşturduğu tüm armoni ve orkestra kombinasyonları ya da filozofun tüm meditasyonları ve ertelediği, düşüncelerini geri çektiği, son düzeni algılamasını ve kabul etmesini beklediği yıllar, tüm bu inanç eylemleri, tüm bu seçim eylemleri, tüm bu zihinsel anlaşmalar en sonunda verilen esere gelirler, çarparlar ve şaşırtırlar. Öteki'nin aniden bu muazzam entelektüel çalışma yükünün heyecanına maruz kalan ruhunu şaşkına çevirir veya rahatsız

ederler. Burada bir orantısızlık eylemi vardır.

Üstün körü algılayabildiğimiz bu etkiyi, zamana veya yolculuk sayısına bakmadan, bir kulenin tepesinde parçalara ayırarak yükselteceğimiz bir kütlenin birkaç saniyedeki düşüşüyle karşılaştırabiliriz.

Bu yolla insanüstü bir güç izlenimi ediniriz. Ama etki, bildiğiniz gibi her zaman ortaya çıkmaz; bu entelektüel mekanizma içinde kulenin çok yüksek olması ve kütlenin çok büyük olması, hiçbir anlamı olmayan ya da olumsuz bir sonuç gözlemlenmesine de yol açabilir.

Eserin bizim için ürettiği şey, kendi anlık üretim yetilerimizle ölçülemez. Dahası, eserin yazara olumlu bir tesadüfle ulaşan bazı unsurları, zihninin tekil bir erdemine atfedilecektir. Tüketici, kendi üretim sırası gelince bu yolla eserin değeri yüzünden üretici olacaktır ve nedensellik ilkesinin (temelde akıl tarafından üretim tarzlarından birinin sadece naif bir ifadesi) anında uygulanması sayesinde, hayranlık duyduğu şeyi gerçekleştiren hayali varlığın değerinin bir üreticisi haline gelecektir.

Büyük adamlar harika oldukları kadar akli başında olsalardı, kendileri için büyük adamlar olmazlardı belki de.

(*) Bu metin, Paul Valéry'nin 1937 yılında Collège de France'ta gerçekleştirdiği poetika derslerini açılış konuşmasından alıntılanmıştır.

GÜLTEKİN EMRE Üç Şiir

NERGİS KOKUYOR

Eğer bir taş ağırsa, nasıl sağır olur yaprak
Denizin eline su değse, ateşler yanar dağda
Bulut küserse bir başka buluta, üşür ovanın gölgesi
Yürüdüm de yürüdüm küsmüş çiğdemlerin arasından

Boş bir rüyanın içini doldurmak için uyudum
Başımın ağrısı sırtlan sırtması ki, kayda geçmeli
Göç durmaz göçmenlik ruhlara dantel dantel paye
Bir ırmağın dudakları neden kurur bilemedim

Geçmişe dönüp bak dedi yepyeni şarkılar
Gidip geldiğim yolun sonunu hiç göremedim
Mevsimler gelip gittiler can çekişe çekişe
Bir çardağın da söyleyeceği vardır gözdesine

Kalın oluyor uzun gecelerin sürmesi
Hep aynı yere basmıyor yaz yağmuru
Bu bir ömürse gel de geride bıraktıklarına el at
Ha, bir de ülke gidiyor bir yerlere örselene örselene

Dur dedim kendime, dur, gel hele beriye
Dinle uzak akşamların anlattıklarını
Varacağın yer hep geldiğin yer midir, söyle
Çökme hemen dönüp dolaşıp falların başına

Yarını da var günbatımlarının yarısı da
Karşıdaki ada süt sağmıyor, nergis kokuyor ama
Denize elini bile sürmüyor balıkçı kayıkları
Gelecek de bir gün dün olacak yakama yapışıp

Yaşayıp gidiyoruz hayali halaya çevire çevire

DAR GEÇİT

Kim tutar rayına küsen trenin elinden
Açık kapı hep kapanır yolun yüzüne
Yok öyle değil, eski ısıklar bir geri gelse

Uyanır toprak da, güller de çığlığı basar

Nereye varılır gençliği yüklenip omuzlarına
Ağaç ağaç olsa bari kesile kesile nefesi kesilen
Maden aranan dağlara sahip çıkar doğmamış çocuklar

Bir bulut ölse başı döner dünyanın

Ya bu nasıl iştir diye diye ölümler dirilir
Hain geceler zalimlerin rüyalarına korka korka sızar
Sızıp kalır aysız akşamlar günü gelince

Ne geceler gelip geçti de yollar hiç bilmedi

Mektuplu haneler, düğün fotoğrafları da gümbür gümbür
Davul-zurna-halay üçgeninde iğne ipliğe döner aynalar
Dağ dağ olalı ne çok gemi ufkun kanına karıştı

Yas tutar salkımlar boğulunca üzümler şarapta

Yol açıldı, hadi çıkalım düze nasıl çıkacaksak
İpliği pazara çıkmış dar geçitler kapkaranlık
Şaşı geçmişin başı dönüp duruyor hep başa sararak

Renk körü şafaklar da göçüp gider sılaya

Ne gördük ne yaşadık diye dizlerini döver alaca karanlık

Kelebekler havalanır havalanır sonra günü dolar

GÜN GÖRMEK

Kolay mıdır bir aşkı hep kıpkırmızı güllerle ovması

Pusu kuruyor puslu havalar poz vere vere
Akşama daha çok var oysa gün geçip gitti
Yankısı eskidi o uzak diyarların, dillerin

Toz duman ya bu türkülerin hali
Ya ağıtların kapanmayan ağızları

Cin gibi cinayetlere gebe bu haritalar
Söyle söyle söylevden ne çıkacak ki
Kürsüler kurulur kurbanlar kesile kesile

Bir kız sevmiştim lisedeyken, acaba ne oldu
Onu düşünürken başka kızları girdi rüyama

Kesik başlar dolaşp duruyorsa çoğala çoğala
Hadi piknik yapalım da görelim günümüzü
Meyhaneler de ad değiştirecekmiş can çekişirken

Evim bildim mekânı cennet olan kitapçıları
Denizde hiç taş sektiremedim
Gönül verdim, tekne yarışlarına
Bir sahaf açmayı hep istedim

Ne zordur gurbetin dilinden medet umması

ENİS BATUR

İÇREK

, a.

Bağışık bünye,
kilitli hücreler,
dopdolu ve soysuz,
biteviye,
kökü uzaklarda bir yorgunluktan
artmış sızıları derliyor zihin —
bir puhu kuşu sanki,
binlerce yıldır tünediği daldan,
sustuğu muştuyu,
yeniden, ağır ağır
başlattığında
son tüyü uçuyor boşluğa.

, b.

Döngüsü,
burgaçsı,
en içine yeretmiş
ve kırılğan,
cıt, vakit yokmuş
eğilip bükülmeye, çekip gitmiş —
yankı,
her tekrarın şaşkını,
farkedebilen kulak için
capacanlı,
cıt, ramakta kalış.

, c.

Şayet,

işte o dokunuş bu dokunuş,
halkaları kendinden ivmeli,
cıldırılmış ışıklı bir dönme dolap,
boyluboyunca

devrik,

pataküteli,

inlemelere karışıyor siren sesleri,
korkunun beyaz dişleri geçmiş
kapkaranlık iç sahneye —
hoyrat,

usturupsuz yazgı dili ve
pas.

, d.

Pörtlek ve kıpkızıl
neden sonra pıhtı
âşına olunmaz doku,

bir yırtıktan

sözediliyor burada,

ses sözün özü —

renk oysa çetrefil
sereserpe koyduğu
birden çok kendi
içinde aynı tavuskuşu kuyruğu
içinde göz
içinde söz.

TARİHSİZ GÜNLÜK

SİNA AKYOL

-Günlerden bir gün-

Kış soğuğu. Ankara. Türk-İş Galerisi. Metin Eloğlu'nun resim sergisiydi. Kapının yanında, bir sehpa, üstünde de Eloğlu'nun kitapları vardı. Beş kitap almıştım, gençtim, bilememiştim, "Hop!" demişti şair, "bedava değil hayat!" Utanmıştım, geri dönmüştüm, ancak ikisine yetebilmişti param, beş kuruşum kalmamıştı. O iki kitabı imzalatmak mı, ne münasebet, utancım öylesine büyüktü ki, galerinin kapısından nasıl çıkmıştım, inanın hatırlamıyorum. (Horozdan Korkan Oğlan ve Odun. Bu kitaplar kitaplığımdaki en eski kitaplardır.)

Bilmeyen bilmez, Ankara'nın Kızılay'ından Küçükesat'ına, bütün vâriyetimi Eloğlu'nun kasasına teslim ettiğim için, karda yürümüş, buzda kaymıştım. Demek oluyordu ki resim yapmakla yetinmeyip şiir de yazmaktaydı Eloğlu. Demek oluyordu ki 'yedek olarak' getirilip sehpa konan kitaplar parayla satılıyordu ve şair, hayrettir, utanmıyordu öyle ettiği için. Yine "bilmeyen bilmez" diyeceğim, Akay yokuşu, ayıptır söylemesi, "eşekanırtan" yokuşuydu. Ayaklarımdaki 'devrimci postal'ların tabanları kauçuktan herhalde, buna rağmen bir adım çıkıyordum, say ki mehterânın kıymetsiz er'âtındandım, üç adım geri gidiyordum. Nihayet vardım eve. Anneme babama "Artık şiirle uğraşmayacağım!" dedim, pek sevindiler. Çoraplarımı çıkarıp buza kesmiş tabanlarımı sobanın sıcaklığına tutmuştum, içim bir hoş olmuştu.

Yıllar sonrasındaydı, Eloğlu'nun yakın dostu Mehmet H. Doğan'a anlatmıştım bu anımı; gülmüştü Mehmet Abi, "Parasız kaldığını bilseydi bütün kitaplarını imzalar, dolmuş parayı cebine koyar, dahası küçük bir resmini de hediye ederdi; parayla-pulla hiç ilgisi olmayan biriydi Metin" demişti.

Ner'den bileydin?

• • •

-Günlerden bir gün daha-

Mehmet H. Doğan, öyle söylerdi, eline kalem aldığında henüz terlememiş-miş sakalı.

Gül kokluyordu, olmaz diyordu gül, kokmam sana, var git, şiir kokla!

Ayıptır söylemesi, sadece o mâlûm kokuyu duyuyordu. İşte eşinin beklenmedik bombası: “N’olacak işte, eleştirmen burnu!”

Bir gece kâlp krizi geçiriyor. Yakın dostlarından Orhan Tekelioğlu arabasına atlayıp geliyor Mehmet Âbi’nin evine, doğruca hastaneye götürüyor onu. Fakat hastane fobisi var Orhan’da, ister istemez görevlilere teslim edip çıkıyor. Bir odaya alıyorlar hastayı. Kapıyı kapatıyorlar. “Acelem var” deyip bir kriz daha geçiriyor Mehmet Abi. Odanın kapısı kapalı olduğu için kimsenin haberi olmuyor. İkinci kriz uzun sürüyor ve Mehmet H. Doğan felç oluyor. Hem de bütün vücudu...

Hastanenin yoğun bakım ünitesinde günlerce yattı. Doktorlar, ola ki heyecanlanıp kendine gelir diye, sevdiği Türk sanat mûsikisi şarkılarını yoğun bakım odasındaki teypten dinletiyorlardı ona. Olmuyordu fakat, bir türlü kendine gelemiyordu. Son çare olarak, bari yakın dostları ziyaret etsin, kendisiyle konuşsun, belki işe yarar demişlerdi. Bu da işe yaramadı. İşte o yakın dostlarından biri olarak, yoğun bakım ziyaretinin kılık-kıyafet kurallarına uydum, odasına girdim, dolaşmaya başladım odada. “Aman be Abi, amma da uzattın, haydi kalk artık, kalk da oturup iki satır bir şeyler içelim-konuşalım” dedim. Bir hırıltıdır koptu. Telâşla hastanın yatağına döndüm. Müthiş bir gayretti, mutlaka öyleydi; araladı gözlerini, bir gözünden mavi yaş akıttı, gördüm. “Çok yordum seni, kusura bakma; haydi, nasıl olsa yine görüşürüz” dedim. Olmadı, bir daha görüşemedik. (Gidişi mi, 17 Şubat 2008’di.)

Yatağının başucunda, edeceğimiz ziyaretleri düşündüğü için olsa gerek, hayırseverin biri yaptırmış, mermer bir masacık duruyor. Ben, Mayıs Yayınları Suat, İzmir’e geldikçe Alkaya Orhan, ziyaretine gidiyoruz. Vasiyeti gereği, otuz beşlik iksirle... O mermer masacığa yerleştiriyoruz iksir takımını. Kalan son dubleyi -yine vasiyeti gereği diyeceğim- toprağına döküyoruz. Eşi Engin Abla (eski soyadı şairimiz Engin Turgut’u hatırlatıyordu bize, çünkü Turgut’tu), hayatta olduğu günlerdeydi, çok kızılıyordu bu ‘soylu’ davranışımıza; “bu sefer sadece suyla sulayın, ektiğim çiçekleri çürütüyorsunuz!” diyordu. “İlahi Engin Abla, beden de çürüdükçe yol vermiyor mu çiçek soyuna, ne fark edecek ki?” diye itiraz etmeye kalkışıyordum, ama hiçbir işe yaramıyordu mantıklı itirazım.)

• • •

-Ankara Günlüğü'nden bir gün-

Attilâ İlhan!.. Ankara'da, Bilgi Yayınları'nın editörlüğünü yaptığı dönemde, Tunalı Hilmi Caddesi'nde haydalanıp yürüyor. Her sabah yaptığını yapacak; pastanesine gidecek, bir yandan kahvesini yudumlayacak, bir yandan da çantasından çıkardığı kitapları-dergileri karıştırmaya başlayacak. Akşamüstü olduğunda, pastaneye gelen gençlere, anlatacak da anlatacak.

Kırmızı atkısını herhalde pastanede unutmuş.

Meğer Hasan Hüseyin bulmuş atkıyı, boynuna dolamış.

Görmüştüm, upuzun boyuyla insanlara tepeden bakıyor, Kızılay Bulvarı'nda, Attilâ İlhan'ın kırmızı atkısıyla, haydalanarak yürüyordu.

• • •

-Acılı Günlük'ten bir gün-

Oktay Rifat! Tanımadım kendisini, kitaplarını okudum. Soylu bir granitti. Sadece granit değildi, yontucuydu da. Oydukça oydu kendini, kalmadı granit! Ne kaldı peki? Sâmih kaldı.

• • •

-Acılı Günlük'e devam-

Oğul Samih beni döven şiirler yazdı. Olsun dedim, varsın Samih dövsün beni!

YKY'nin yayımladığı "Çocuğu Anlat Bana" adlı şiir kitabının alnında "Bütün Eserleri" ibaresi vardır. Bütün Eserleri ibareli kitaplar tuğla kalınlığında olur. Ama Samih'in kitabı 'kitapçık'tır, inceciiktir. İncelikli ömrü yetmedi daha kalınına.

• • •

-Acılı Günlük'e devam-

Ayhan Âbi'ydi, bir gün Laz müteahhit föt'rüyle çıkageldi.

İçkici değildi, ama nedense öyle etti, "git bana içki al" buyurdu. "Emrin olur" deyip fırladım. Yeni çıkmıştı, İhlara Brendi nam bir 'kezzap suyu' aldım. Sabah üstüydü geldiğinde, akşama kadar oturdu, kalkmadı yerinden, ufak ufak içti o 'kezzap suyu'nu.

Odamın bir kapısı öbür odada çalışan arkadaşların mekânlarına açılıyordu. Evrak-mevrak imzalatmak için o kapıdan giriyorlardı arkadaşlar. Koltuklara yayılmış, üstelik içki içen insanları görmek tabii ki şaşırtıyordu onları.

Her neyse, mesainin sonuna gelmiştik. “Haydi Abi, çıkıyoruz” dedim. İllâ itiraz edecek ya, “oturuyorduk ne güzel!” dedi. Çıktık. Zâtım için bir otomobil tahsis edilmişti. Şoföre, “Beyefendiyi gideceği yere götür” dedim; evime önce dolmuşla, sonra da otobüsle gittim. Ertesi gün duyduğum şeydu: “Bu Sina’dan adam olmaz; baksanız a, özel otomobil vermişler altına, bundan sonra hakkında hiçbir şey yazmayacağım!” buyurmuş.

Yazdı ama: Öküz dergisindeki “Ayağa Kalkanlar” köşesinde, beni de defalarca ayağa kaldırdı.

(Öküz dergisi demişken: “Öküz’den arıyoruz” oluyormuş, arayanın ilk cümlesi. Sekreter bağlayacak bağlamasına, ama nasıl bağlasın, “Öküz’den arıyorlar sizi” mi desin, olacak şey değil! Ama sonunda alıştı kızcağız, “Efendim, yine Öküz!” demelere başladı. Demek ki o dönemde, seviyordu beni Met-Üst, habire şiir-yazı istiyordu; anlayacağınız, Öküz aşağı, Öküz yukarı günlerimdi.)

Bir ‘şiir etkinliği’ için, cem-i cümle, Altınoluk’a gitmiştik. O günlerde -yanıldığımı sanmıyorum- ünlü seksologumuz Haydar Dümen Beyefendinin işlettiği bir moteldi, or’da kalıyorduk. Kazık kadar adam olmuştum, ne var ki” alabalık” dedikleri balığı bir türlü tadamamıştım.

Motelin bahçesinde, şelalenin karşısındaki masalardan birine oturmuş, garsona “Nihayet Alabalık!” demiştim. Beklediğim, alabalıktı.. ama onun yerine gelen, Asım Bezirci’ymiş. Parmağıyla sırtımı şiddetle dürtmüş, “Sen şimdi o kopmayasica parmağınla havuzunda saadette yüzmekte olan güzelim balığı göstermiş, ‘İşte şu olsun!’ demişsindir; yazıklar olsun, bir de şairim diye geçinirsin; bundan sonra tek bir satır bile yazmayacağım senin için!” diye azarlamıştı beni.

Asım Bezirci’ye devamla: Bir başka ‘şiir etkinliği’mizdi, Foça’daydık. Altınoluk’u hatırlamış, Asım Âbi’yi rüzgâra şikâyet etmiş, öcümü almasını istemiştim ondan. Güya kitaplarımızı imzalayacaktık. Çok kalabalıktık. Sokağa sürülmüş masalara oturmuş, ‘müşteri’ bekliyorduk. Meğer Foça’nın kermes gününe denk gelmişiz; herkes hünerini sergiliyor, bir şeyler satıyordu. Anasıyla babasıyla gezinen on yaşlarında bir kız çocuğu bizi göstererek sormuştu: “Baba, bunlar ne satıyor?”

Bezirci’ye döneceğimi tabii ki unutmadım: Bir gün önce onun imza

günüymüş, satıp savmış torbasındakileri. Boş boş oturup “meteliğe kurşun at” tığımızı görünce eğlenmeye kalktı bizimle; “Hayırlı işler, bol kazançlar” diyerek, geçtiği dalgayı armağan etti masalarımıza. Ama müthiş bir incelik de yaptı; hepimizden birer kitap satın aldı. İşte tam o sırada, söz dinleyen rüzgâr da yaptı yapacağını; güzelce esip kocaman bir reklâm şemsiyesini Asım Âbi’nin ufacık bedeninin üstüne devirdi. “Ulan söz dinleyen rüzgâr, azıcık da söz dinleme!” deyip azarladım kendisini.

Foça’daki ‘şiir etkinliği’ne devamla: Yücelay Sal’ın -oğlunu kat’iyyen biryerlere bırakamayan- annesi de bizimleydi. Karşımızdaki plâstik sandalyelerde oturuyordu ve tek potansiyel dinleyicimiz o’ydu. Gelenin-gidenin olmadığını görmek demek ki üzmüştü kadıncağ’zı; “Oğlum” diye seslendi, “gül gibi mesleğin var, büron seni bekliyor, bur’da oturacağına git yazıhanende otur, av’katlığını yap, para kazan!”

Mehmet Taner’i henüz tanımıyordum. İkinci kitabım “Lokman’la Geçen Şen Günlerim”in dosyasını bir arkadaşım aracılığıyla göndermiştim Tan Yayınları’na. (1982, Ankara)

O günlerde Ankara’daymış ve Mehmet’in evinde kalıyormuş Ayhan Abi. Mehmet, “Abi, şunu okuyuver, doğru düzgün bir şeyse yayımlayalım” demiş. (Yıllar sonra Mehmet Taner anlatmıştı bunu.) Kitaptaki şiirlerden birinde, “ve gezgin turist olmuştu” diyen bir satır vardı. Meğer bu lâfıma takmış Ayhan Abi, demiş ki: “Bu adam bilmiyor mu ‘gezgin’ ile ‘turist’in aynı anlama geldiğini? Gerisi iyi, yayımla!”

Şaşırmıştım doğrusu, Ece Ayhan gibi biri nasıl oluyor da anlamıyordu, aynı anlama gelen iki kelimeyi özellikle birlikte kullandığımı?

• • •

-Necatigil dedim Günlüğe-

Behçet Hoca inceden gülmüş, av’cunun içine gülmüş, “işimize bakalım” deyip cigarasını söndürmüş, biten paketi çöpe attığı için hayıflanmış; çünkü tüh, paketin üstündeki el yazısı, yeni yazmakta olduğu şiire aitmiş.

“Yahu, nerde bu edepli” diye aranıp durmuş Hoca.

Hayır, durmamış, “Bazı şiirler bekler bazı yaşları” demiş, işte bunu öğretmiş anlayana, virgülden sonra kocaman bir nokta.

• • •

-Ümit Yaşar, oğluyla birlikte geldi Günlük-

Ümit Yaşar dedi, oğluna dedi: “Ben çok ettim, sen etme, Galata Kulesi’ne meyletme!”

Oğuldur, dinler mi hiç?

“Öyle gidilmez, böyle gidilir!”di cevabı!

• • •

-Günlük’ümün bordo halısı-

Çekip gidenlerim için çetele tuttum; dedemden başladım, bugüne kadar geldim.

Ne mi yapıyor çekip gidenler? Başka n’apsınlar, or’da kendi başlarına kalmış olma hâli işte; acep kimler gelecek diye bekliyorlar. “Önden buy’run, kırmızı halı -kurumuş diye kan- bordoya kesmiş; böyle diyorlar.

Yerli yerindeki Coşkun’um, Sansar’ım Seyhan’ım, Didemkızım Madak’ım, Mehmet Abim, Hulki Abim, Erdal Abim, “entel-dantel” kelimesinin mucidi, o her şeyi bilen Sennur Ablam, Asım Abim... Bir gün.. yine kalabalık kadrolu bir ‘şiiir etkinliği’ydi.. havuzdaydı Asım Abi; ama yüzmüyordu, öylece duruyordu suyun içinde. Ben mi, bir köşede, kollarımı kavuşturmuş, “çocuklar kadar şen” koca koca kadınları-adamları seyrediyordum, gülerek.

Bezirci’ydi, “Sina, benim için bir slogan bul, öyle bir slogan olsun ki, suya atayım şu kupkuru Asım’ı” demişti. “Gir ve eleştir!”di cevabî sloganım; Allah deyip yallah etmişti kendini, taşmıştı havuz, maaşallah Esther Williams gibi yüzüyordu.

Bektaş mı, taş taş üstüne koyuyor, “olmadı baştan!” diyordu.

Rauf Hoca’ydı, “Fesüphanallah” deyip bıyığını buruyordu.

Arif Abi mi, Denizkızına vurgundu, etrafında zarif halkalar çiziyordu.

Anday hastaydı, okuyamıyordu ki yazabilsin’di!

Ülkü Abim cümle at milletiyle yarışıyor, nal toplatıyordu hepsine.

Ömer Faruk Amcam kibarlık nedir, onu öğretiyordu.

Gökçe Enver, Ankara'daydı, belediye'nin huzurevindeydi, ayaklarının çok uzamış tırnaklarını kesip kısaltacak yakını yoktu, ben yapmıştım o işi, teşekkür etmişti, çizgili pijamasıyla tembihliyordu: "Mısra dediğin kısa olur, siz de benim gibi yapın, kısa kesin mısralarınızı"ydı tembihi.

Memet Fuat'tı, işine gitmek için durakta otobüs bekliyordu her sabah, Yazko Edebiyat'ta yayımlıyordu şiirlerimi; onca zaman, aynı durakta, birlikte otobüs bekledik; gidip tanıtmadım kendimi.

Ya Mehmet Çetin? Erken açmış badem çiçeği'di.

Unuttuğum için adlarını anmadıklarım mı, elbet vardır; kendi adımlı da anmadım zaten.

Arkadaş'ıma da geldim; alnındaki otopsi izleri mi, hayır efendim, dikiş-mikiş değildi onlar, düpedüz teyeldi.

Unutmadan, Vedat Günyol!.. Neymiş incelik, sorup öğrenin dedim; nergise hem sümbüle söyledim bunu.

Devamı sakın gelmesin dedim, "Haydi ordan!" dedi Peygamberdevesi. Çok kızdım; Azrail öfkesiyle tırpanımı bile dim, bordo halıya koyup denizin karanlığına fırlattım edepsizi.

(Sürecek)

DELMORE SCHWARTZ İki Şiir

Türkçesi: Selahattin Özpalabıyıklar

Amerikalı şair, öykü ve roman yazarı, eleştirmen. 8 Aralık 1913 günü Brooklyn, New York'ta doğdu. Romanya göçmeni Yahudi olan anne-babası Rose ve Harry, Delmore dokuz yaşındayken ayrıldılar, bu boşanmanın şairin bütün hayatına yayılan derin bir etkisi oldu. 1930 yılında da, 49 yaşındaki babası beklenmedik bir şekilde öldü.

Schwartz, 21 yaşını sürdüğü 1935'in temmuzunda bir pazar günü "In Dreams Begin Responsibilities" (Rüyalarda Başlar Sorumluluklar) başlıklı bir öykü yazdı. Öykünün 1937'de dönemin önemli dergilerinden *Partisan Review*'da yayımlanması, Delmore Schwartz'ın erken (ve kısa) şöhretinin başlangıcı oldu. Ertesi yıl çıkan *Begin Responsibilities and other stories* (Rüyalarda Başlar Sorumluluklar ve başka öyküler) onun Pound, Eliot, Auden ve Wallace Stevens gibi şairler yanında dönemin etkili eleştirmenlerinin de ilgisini çekmesini sağladı.

Columbia ve Wisconsin üniversitelerinde okuyan Schwartz, 1935'te New York Üniversitesi'ni bitirdi. Syracuse Üniversitesi'nde Lou Reed'in hocasıydı: Reed ona birkaç şarkı adadı. Ayrıca Delmore'un ilk kitabının 2002'de çıkan yeni basımına önsöz yazdı. Reed öldüğünde de Patti Smith şunları yazacaktı: "Ondan çekinip uzak durmaya çalışırdım, fakat o bir kedi gibi birden ortaya çıkar ve beni aşk veya cesaretle ilgili bir Delmore Schwartz dizesiyle yatıştırırdı."

Schwartz erken gelen şöhretini sonraki yıllarda alkolizm ve akıl hastalığı yüzünden sürdüremedi. 11 Temmuz 1966 günü yazmak için kapandığı New York'un meşhur Chelsea Otelinde kalp krizinden öldü, cesedi ancak iki gün sonra morgda teşhis edilebildi.

Baudelaire

Uykuya dalarken, hatta uyku sırasında,
Bayağı belirgin bir şekilde, konuşan sesler duyuyorum,
Sıradan ve önemsiz şeyler söyleyen,
İşlerimle hiç ilgisi olmayan şeyler.

Sevgili Anne, hiç vakit kaldı mı bize
Mutlu olacağımız? Borçlarım muazzam.
Banka hesabım mahkeme kararına tabi.
Hiçbir şey bilmiyorum. Hiçbir şey bilemiyorum.
Çaba harcama kabiliyetimi kaybettim.
Ama size olan sevgim şimdi eskisi gibi artıyor.
Her zaman beni taşlamak için silahlanmışsınız, her zaman:
Bu doğru. Çocukluktan beri böyle.

Şu uzun ömrüm boyunca ilk kez
Neredeyse mutluyum. Kitap, neredeyse bitti,
Neredeyse iyi görünüyor. Dayanacak o, bir anıt
Takıntılarım, nefretim, tiksintim için.

Borçlar ve huzursuzluk devam ediyor, zayıf düşürüyor beni.
Şeytan önümde kayıp gidiyor, şöyle diyor tatlı tatlı:
“Bir gün de dinlen! Bugün dinlenip oynayabilirsin.
Gece çalışırsın.” Gece geldiğinde,
Aklım, borçlardan dehşete düşmüş,
Üzüntüden sıkılmış, iktidarsızlıktan felce uğramış,
Söz veriyor: “Yarın: Yarın yapacağım.”
Yarın aynı komedi sahneliyor kendini
Aynı çözümle, aynı zayıflıkla.

Eşyalı odalarda geçen bu hayattan bıktım.
Soğuk alınlığı ve baş ağrısı çekmekten bıktım:
Tuhaf hayatımı biliyorsunuz. Her yeni gün
Kendi öfke kotasını getiriyor. Siz az biliyorsunuz
Bir şairin hayatını sevgili Anne: Şiirler yazmalıyım,
Mesleklerin en yorucusu bu.

Bu sabah dertliyim. Beni kınamayın.
Postaneye yakın bir kahveden yazıyorum,
Bilardo toplarının takırtısı, tabakların tıngırtısı,
Kalbimin çarpıntısı arasında. “Bir Karikatür Tarihi”
Yazmam istendi. “Bir Heykel Tarihi”
Yazmam istendi. Kalbimdeki heykellerinizin
Karikatürlerinin tarihini mi yazsam yoksa?

Her ne kadar sayısız acıya mal olsa da,
Her ne kadar gerekli olduğuna inanamasanız da,
Meblağın doğru olduğundan şüphe duysanız da,
Lütfen bana en az üç hafta yetecek kadar para gönderin.

Ne Tuhaf Elbiseler Giyiyor Şu İnsanlar

Ne tuhaf elbiseler giyiyor şu insanlar!
Bir dalgınlık anında tanıştığın yürüyüşçü,
Rotogravür baskıda kasıntı Başkan,
Cansız manken, ya da güzel yüzücü.

Balon dansçısı, derin deniz dalgıcı,
Bürokrat, ya da zinacı,
Gizliyor benim bir şiirin bildiği şeyi
Bilenlere ifşa ettiğim özel bölgeleri.

ARİFE KALENDER Üç Şiir

KORKU FİMLERİ

Mutsuz kraliçenin
şato duvarındaki tablosunda
tehditkar bakışlar öç alıyor anılardan
kontu hiç sevmemiş, aşkı bilmez ki
çok renkli, çok dikenli, çok soğuk
oturuyor yaldızlı sarayında

tabloya baktıkça
gece boyunca hırs, intikam ve esrar
saçları bukleli katledilmiş çocuklar
katledilmiş kadınlar ovada tay
başka ülke değil, içimizde kale kule ve han
haç ve ezan, papaz ve imam resimleri
isyancı tarihin avuçları çivili

filmi izlemedim sonuna kadar
atlasta bir yer aradım canımı bırakacak
her yerde kan var, her yerde yalancı tanrı
öyle yalnız ki ihanetler, cinayetler, sevmeler
her acı başka acıyı doğuruyor
ah güneşim benim, insan öyle yalnız ki

Kraliçeyi geçtim, temizlikçi kadını da
tarlada kesilen göbek bağı bir bebeğin
geçtim bakire değil diye saçlarından sürüneni
şimdi her şey düş, her şey tek atış nokta
yeni bir tünele giriyoruz binlerce virüs
tünelde sanal ışık huzmesi

DEĞİŞEN AKINTILAR

Penceremde dut ağacı
eğilip doğruluyor fırtınada
dilimde bir dize
sesim kendime çarpıp geri dönüyor
başka bir dil aramalı Rıza
dilim gündüzlere yetmiyor

‘Ele bendem, harda olsan gelirem’ *
ister har, ister bahar
yeter ki beni seslen diyen şiire
yeni giysi bulmalı

Ey hayat! seslenirem yine gel
deniz gibim, güneş gibim camlarda
burda dur diyerem, burda
sevecek şeyler var daha

dutun dalları
bırak oynaşsın rüzgârla

**(Ele bendem: Sana öyle bağlanmışım ki) Azeri türküden.*

GÜL ÜŞÜMESİ

Gül
soğuktan kaçarak
pencere demiriyle
duvar arasına saklanmış

bunun adı aşktır dedi bahçıvan
direnir içimizde
kırmızı bir yan

BÜLENT GÜLDAL *İki Şiir*

KIŞ BAKIŞLI KUMSAL

Kar damlıyor akşamın eteğinden
yollardan izimi siliyor dağ

Bir uçuşumun eşiğinde
gözlerine dalıp
sıcaklığında mola vermeli

Derinlerden geliyor gökavlunun şiiri
ışıkta yelpazelerle iniyor sokaklara
ay, yuvasına yol alan beyaz bir gelin,
ömrümce arayıp da bulamadığım gibi

Dilin ve gözlerin sustuğu saatlerde
usulca bir göçe hazırlanmışım,
karlı dağlar yürüyordu önümde
vefasız bir yâr ve çöl bakışlı kumsal

Gönüllü geçiyordum ki ateşin kapısından
gülüşü düştü göğsüme kır zambağının,
karanlık bir ormandan savruldu masanıza
yeniden başlasın yaşamak oyunu yeniden aşkla

Küpe çiçeği topladım kış bahçesinden
saçlarını savur da gel akşamın kapısına
ardımda kalanı sorma, bana bir gülüşün yeter
çıkart mantonu, koy yalnızlığın eski divanına

PALAMARSIZ POYRAZ

Aşk aralığında
gökyüzünün şadırvanı

Uğultusu dindi dağın
beyazlar giyindi şafak

Gülüşünü ver çekinme
uçurumun yaz ağzına

Yakalım aşk fenerini
Şahin Dere Kanyonu'nda

Tükenen yolların sonunda
ömrüm bir yana sen bir yana

Gerdanı gümüşten küpe
yaz dudaklarıyla tenimi öpüyor su

Bindallı baharın ucu göründü
çiçeğe durdu dallar dağlarda

Fesleğenin silkindiği
hüzzam pencerelerde
narin bir kadın yaşamak

Anıların sergeninde
derin yanım, dil yanım
gülümseyen günçiçeği şimdi

İri gözlü, gül parmaklı bir ırmak
palamarsız poyraz koynumda
kavmini arayan o yolcu

HENRI MICHAUX *İki Şiir*

Fransızcadan çeviren: Halil Gökhan

(1899, Namur - 1984, Paris) Yazar, şair ve ressam. Belçika kökenli. 1955'te Fransız vatandaşlığına geçti. Brüksel'deki Cizvitlerin kurduğu Saint-Michel kolejinde öğrenim gördü. Daha sonra tıp eğitimine yöneldi, fakat tayfa olmak için okulu bıraktı. Tam bu dönemde onda yazma arzusu uyandıran şiir fenomeni Lautréamont'u keşfetti. 1923'te Paris'e göç etti. Michaux eserlerinin ve kişiliğinin medyatikleştirilmesine her zaman karşı çıktı. Edebiyat dünyasından sürekli uzak durdu. Sağlığında çok az fotoğrafını basın yayımlayabildi. Bunlardan en bilineni yakın dostu Jorge Luis Borges'in Collège de France'ta 12 Ocak 1983'te verdiği konferans sırasında gerçekleşti. Çağdaşı André Breton ve onun başını çektiği gerçeküstücülük akımının içinde yer almamasına karşın tarz olarak hep yakınında durdu. Yine de bir grup içinde yer almayı hiçbir zaman istemediği için ortak sürrealist estetiği de reddetti. Şiirde hep tek başına ilerledi ve kendi deyişiyle "*dolaysız dil, basit 'mimik'*" bir şiir dili arayışından asla vazgeçmedi.

AŞKLAR

Nerede bulacağımı bilmediğim ve bu kitabı
okumayacak olan ey Sen.

Yazarları her zaman yargıladın,

Küçük insan olmakla, bayağı, gerçeklerden yoksun
olmakla ve kendini beğenmişlikle,

Senin için

Ben Henri

Michaux, özel bir isim oldum, yaşı ve meslekleri
durmadan yüzüne vurulan kişilere benzetildim
her yönden

Başka arkadaşlıklarda, ovalarda, nefeslerde yaşadım
Kalabalık bir ülkenin başkenti olan şehirle kavga ettim
büsbütün,

Ve bana bir saç teli bile bırakmadın çekip giderken,
fakat bütün mektuplarını yakmamı da istedin, bu
saatte acaba başın ellerinin arasında dört duvar içinde
misin değil misin?

Söylesene, utangaç gençleri tatlı hasta bakışlarıyla
etkilerken hiç bu kadar eğlendin mi?

Benim her zaman sabit ve çılgın bakışlarım oldu

Kişisel bir şeyler aramadım hiç etrafa bakarken

Bu yoğun ve sonsuz madde içinde

kendime ne ekleyeceğimi bilmiyordum

Maddenin bedenleri arasındaki açıklığı yaratan...

buydu adı

Oysa ben yeni bir “biz”e

terk edildim

Onun da lamba gözleri çok tatlıydı senin gibi

Daha iri, sesi daha kalın ve bas

başlangıcında ve ilerleyişinde seninkine

oldukça benzeyen bir kader.

Oydu, bu oydu dedim!

Yarın o artık benim olmayacak dostum.

Banjo.

Banjo,

Banjo,

Bibolabanço banço aynı zamanda,
Bilabonna daha da tatlı,
Banjo,
Banjo,

Banjo tek başına kalınca Bançooya.
Banjebim
benim.

Çok çekici,
Banjo, çok tatlı.
Kaybetti dar boğazını,
Boğazı,
Ve tarif edilemez yakınlığını
Tüm mektuplarda kadınlar yalan söyledi bana,
Banjo... ve çekip gidiyorum şimdi

Elimdeki bilette 17.084 yazıyor.

Hollanda

Kraliyet
Şirketi.

Bu biletin peşine takılmaktan başka yapacağım hiçbir
şey yok ve
yolculuk Ekvador'a

Ve yarın, biletim ve ben çekip gideceğiz,

Kito şehrine doğru yola koyuluyoruz
Bıçaksırtının başkenti Kito

Bunu düşündüğümde tamamen kendimden
geçiyorum;

Ama yine de bana diyecekler ki:

“Peki tamam da bırak seninle gelsin.”

Hay hay, benim sizden istediğim sadece küçük bir
mucizeydi, siz, orada, bir sürü tembel insan, tanrılar,
başmelekler, seçilmişler, periler, filozoflar ve dahilerin
arkadaşları

Çok sevdim sizleri
Ruysbroek ve ben
Lautréamont,

Senin için üç kez baştan almayan; çok küçük bir
mucizeydi sizden istediğimiz
Banjo ve benim için.

LAZARUS UYKUDA

Sinir savaşları
toprak
Soy
sop
cenaze
demir
uçak
kokart
rüzgâr
rüzgâr
rüzgâr
hava izleri, deniz ve tırpan izleri
sınır izleri, ayakaltındaki sefaletlerin
bizi karıştıran
kriko altında aşağılamalar
dün, düşmüş heykelin enkazı altında
büyük “veto” pankartları altında
gübrelik mahkûmları
yarından önce iflas etmiş böbrekler
yarının gözleri önünde
yine de milyonlarca milyon insan
çekip gidiyor ölüm yolunda
kimse yok onlara ağlayan
milyonlarca milyon insan
termometre bir bacak gibi buz tutuyor
ama aşırı tiz bir ses
ve Kuzey’den emir almış
milyonlarca milyon insan

Güney’de
çekip gidiyor ölüm yolunda
Söyle Lazarus uyuyor musun?
Ölüyorlar,
Lazarus
Ölüyorlar
ve kefenleri yok
Ne Azize Marta var
ne de Meryem
çoğu zaman bir ceset bile yok
İstiridye ayıklayıcısı bir deli gibi gülümseyen
çığlık atıyorum
çığlık atıyorum
aptalca bağıríyorum sana
eğer öğrendiğin tek bir şey varsa
sıra şimdi sende
sıra sende
Lazarus!

Diktanın kesintisiz nutku ve '42 Günün Şiirleri'

ALİ DURAN TOPUZ

Adam durmadan konuşuyordu. Tek kanallı, tek televizyonun açıldığı saatten kapandığı saate kadar her eve giriyordu sesi. Televizyon yayında değilken radyodan sürüyordu konuşması. Park, meydan, cadde, sokak, ev adamın sesiyle doluydu. Emrediyordu. Tehdit ediyordu. Korkutuyordu. Dikte ediyordu. Diktatör. Gülle gibi, gürz gibi, top gibi, tokmak gibiydi sözleri. Neredeyse bütün yurttaşlar her yere yılan gibi sızan o sese asılı çamaşırlara dönmüştü, tokmaklandıktan sonra. Her yerde, her fırsatta, her konuda konuşuyordu. Ne dediği önemli değildi aslında, kesintisiz konuşması önemliydi. “*Modern iktidar bir kişinin kendi sesini zorla dayatma ve diğerlerini susturma becerisine dayanıyordu*” diyor Franko ‘Bifo’ Berardi ve tahmin edileceği gibi sözü Hitler’le bağlıyor ‘Nefes, Kaos ve Şiir’de. (Yort Yayınları, çeviren Nalan Kurunç.)

Faşist diktatörün kesilmek bilmeyen mutlu, kibirli, kıygın sesi, “diğerleri”ni susturmaz sadece; bir emir, telkin, tembih ve tehdit aracı olarak sessizleştirdiğinin içinde işleyerek konuşma potansiyelini de ortadan kaldırmayı hedefler. Amacı dinleyenin sözünün, vicdanının ve aklının, bizzat konuşanın sözü, aklı ve vicdanı ile özdeşleşmesidir. Sadece gelen sesi yankılayan taşlara dönüşmelidir yurttaş. Elbette sadece konuşmak yetmez bunun için, başka sözü dinlemeye ve söylemeye yeltenecek, yani tek yönlü nutuk rejimine karşı iki ya da çok yönlü söyleşi rejimini harekete geçirecek olan kim varsa tutulmuştu; kışlalarda, nezarethanelerde, mahpus damlarında. Duvar, çatılmış silah, dikenli tel, parmaklık, kelepçe, zincir ve darağacı günleriydi; 12 Eylül faşizminin günleri. Yüksek duvarların arkasında göz gözü görmeyen karanlık günler, ürkütücü sessizlik günleri.

40 yıl önce 40 yıl sonra

Geçen zamanda radyo ve televizyon kanalları çığ gibi çoğaldı; sesi aktaracak aygıtlara bilgisayar, cep telefonu eklendi; silah setine insansız hava araçları, gaz bombası ilave oldu ve üstüne bir de kesintisiz nutuk günleri yeniden başladı. Yine göz gözü görmüyor, yine bir sesi, bir nefesi ayırt etmek imkânsız gibi; fakat bu sefer gözü görmez hale getiren karanlık değil, ışıktaki aşırılık ve sessizliğin ürkütücü geldiği aşırı gürültü günlerindemiz. Sahne farklı ise de rejimin dikta karakteri aynı; kesintisiz nutuktan biliyoruz. Sözü, aklı ve vicdanı istisna halinin değirmeninde konuşanın sözü, aklı ve vicdanı ile eşitlemek için sürüyor kesintisiz nutuk.

Karşı söz için, nutkun hâkimiyetini kırıp söyleşi imkânının kapılarını açmaya yarayacak karşı söz için bir yol gerekli bugün bize, tıpkı 40 yıl önce olduğu gibi. O karanlık ve sessiz günlerde, mahpushane ve kışla duvarlarının önünde, çatılmış silahların, dikenli tellerin ve demir parmaklıkların kuşattığı avlularda bir şair, Gülten Akın, kesintisiz nutkun emrettiği yolun tersine yürüyerek şiirin, nutka direnmek için, nutkun o günlerde dayattığı sessizliğe karşı söyleşi imkânını elde tutabilmek için elverişli bir araç olduğunu gösterdi. Gülten Akın'ın bütün şiirlerinde vardır nutka karşı söyleşi teklifi ve daveti, fakat bu yazıda “42 Günün Şiirleri”nden söz ediyorum; Mamak'ta o zaman devam eden açlık grevi vesilesiyle bütün o karanlığın politik, poetik ve etik tutanağından. İki ayrı konuşmanın, tek yönlü bastırıcı, zalim nutuk ile çift yönlü, konuşmaya, ses duyurmaya ve duymaya çalışan poetik söz; ilk özelliği, nasıl bir ortamda konuştuğunu bilmektir bu sözün:

*“Aynı dille konuşuyor
Aynı dili konuşmuyoruz”*

Zalimin gecesi mazlumun gecesi

Elbette, sadece bir tutanak, bir hafıza metni ya da bir estetik ürün olmaktan ibaret değildir kitap, baskı günlerinin karanlığını yarmaya çalışan politik ve etik direncin hem kendisi, hem aracıdır; yani hem içeriği ile bir mesaj taşır ve diyalog arar hem de biçimiyle mesaj ve diyalog çağrısıdır.

Karanlık günlerdi, dedik. Zifiri. Gece. “*Zalimin gecesi mazlumun gecesiyle birdir.*” Zulmün değişmez sahnesi: Zalimle mazlum baş başa. Acı, çığlık, kargış; zalimin kesintisiz nutkunun çektiği perdenin arkasındaki sesler. Duyulmaz ama ancak iğne deliğinden geçer. “*Varır, sebebin kapısında durur.*”

Mahpus tutulanların 42 gün süren açlık grevi sırasında yakınlarının mücadelesini kayda geçiren kitap, Türkçe politik şiirinin zirvelerinden altı dize ile açılır. Sonra, “Sonrasında” başlıklı “öykü” gelir. Şiirlerin adı yok çoğu zaman kitapta, ama öykülerin hepsinin var. İlk öykü parkla açılır, parktaki çiçeklerle, fakat renklerini şaşırmış çiçekler. Eflatun. Kırmızı, sarı ve beyaz tohumlardan eflatun çiçekler; hem göreni, hem bahçıvanı şaşırtan başkalaşım. “Öykü” dedik, şiirdir; açılıştaki şiirin de bir öykü oluşu gibi; zulmün öyküsü ve şiiri, demek ki direncin de öyküsü ve şiiri. Çiçek renklerindeki şaşırtıcı başkalaşım, öykülerdeki şaşırtıcı başkalaşımda yankılanır, şiir denilen türün hiçbir özelliğine yaslanmadan şiir kurulur öykülerde.

İhlal

“42 Günün Şiirleri”, daha ilk iki sayfasında tür olarak şiir ile tür olarak öyküye yaslandığını gösterir, ikisinin de türsel kurallarını ihlal ederek. İhlal günleridir, kesintisiz nutuk kurulu hukuki düzeni ihlal etmiştir her şeyden önce, sonra kendi ilan ettiği kuralları da ihlal etmiştir. Egemenin, mutlak egemenin, kuralı ihlal etme gücüne sahip egemenin günleri. Cezaevlerindeki tutsaklar egemenin zulmüne varlıklarını ortaya koyarak cevap verirler, bir ihlal daha, yaşamak için yaşamlarını kalkan yaparlar, ölüm orucu günleri. Yasadaki ihlal, şeylerin düzenindeki ihlal, direniş imkânlarındaki ihlal, poetik ihlal olarak karşılanır kitapta.

Şair, açlık grevindeki oğlu ve arkadaşları için, mahpusların yakınlarıyla beraber parkta, avluda, duvarların önünde, dikenli tellerin arasındadır. O karanlık günlerde hak mücadelesi veren bir avuç insan. Şair de şiir de ordadır. Fakat “bizim kahraman çocuklar” ve “karşımızdaki pis kötü zalimler” ikiliğine dayalı sıradan bir sözün kuruluşuyla karşı karşıya değiliz “42 Günün Şiirleri”nde. Kitap ne “şiir” kesitlerinde (şiirler kesit kesittir evet, öyküler ise başı sonu belli bölümler halinde) ne “öykü” bölümlerinde böyle basit bir biz-onlar ikiliğine yaslanır. İçerde oğullar, kızlar, eşler vardır; dışarda analar, babalar, kardeşler. Kesintisiz nutkun emir komutasına içerdekiler bedenleriyle cevap veriyorsa, şair de hem direnenlerin tasviri, hem direnenlerin kaderi için mücadele edenlerin, parkta, avlularda bekleyenlerin iç (ruh) ve dış (beden) hallerinin tasviri ve hem de kesintisiz nutkun kıyıcılığının tasviriyle kendi cevabını üretir. O nutukta çatlaklar yaratmak, nutku o günlerde hükümsüzleştirmek mümkün değilse bile zaman içinde hükümsüzleştirecek sözü kurmaktır söz konusu olan.

Çığlık

Söz kurulacak. Peki nereden başlamalı? Sözün geri çekildiği, bedenini çektiği ya da şahit olduğu acıya söze ulaşamayan cevabından? Çığlıktan? “Avlu bir çığlıkla tamamlandı.” Çığlık, zulüm altındaki bedenini ağzından çıkacak yegâne sesken, şair çığlıktan, o acıyı gösteren ama anlatamayan sesteki bir söz yaratmaya yönelir, şiirin anlamla anlamsızlık sınırındaki oyunlarına yaslanarak. Şiir ya çığlıktan önce, ya çığlıktan sonradır. Zulüm varsa acı vardır önce ve çığlık vardır, şiir değil; fakat şiir o acının çığlığından yeni bir söz kurabilir; ağıt olarak, itiraz olarak, ilenme olarak... Öyküye başvurma nedeni, “anlatılması” gerekeni anlatabilmek için şiirin anlam belirsizliğine yaslanan yanını dengelemeyi amaçlar; bir anlamda şiirden feragat söz konusudur. Çığlığı görebilmek için feragat, çığlığı gösterebilmek için feragat.

*“Benim de kollarım bağlı senin kelepçenle
Sağ elim tutmuyor tutmuyor
Yitirdim büyümü, şiirlerim uçtu
Solum yetmiyor.”*

Bu feragat (alıntıladığım bölümdeki değil elbette, öykülerdeki) şiirin saf şiir olarak çığlığın yanında, çığlıkla ilgisiz kalma riskini bertaraf etmeyi amaçlar; öykü bölümlerinde açıkça görülen feragat şiirsizliği getirmez, tam aksine, şiir bölümlerindeki lirik titreşimin bütün kitaba yayılmasını sağlar esasen. Alıntıladığım dördlük, feragatin zulümle bağlantılı bir mecburiyet olduğu imasını içeriyor, bu doğrudur da fakat aynı zamanda bir poetik strateji olduğunu da söylüyor.

Gelenek ve yenilik

Türk şiirinde Nâzım Hikmet'in "Memleketimden İnsan Manzaraları, Tarantu Babu'ya Mektuplar" veya "Kuvayı Milliye Destanı" ile açtığı çığırda üretilmiş metinlerdendir "42 Günün Şiirleri"; fakat Nâzım Hikmet'in üç metninde de tek sesli bir anlatımın, bir tür nutkun hakimiyeti hiç kaybolmazken, "42 Günün Şiirleri", tür olarak öykünün imkânlarını tür olarak şiirin mümkün kalabilmesi için iktibas eder; iktibasın başarısı, bir türün imkânlarının diğerinin hizmetine koşulması değil, iki türün de sınırlarının ihlal edilmesiyle gelir. Bu bakımdan "42 Günün Şiirleri", yine Gülten Akın'ın kendi yazdığı "Seyran Destanı" veya "Celaliler Destanı"ndan da ayrılır; metinlerin birçok ortak yanına rağmen bu ayrılık belirgindir. Son ikisinde hakim ses nadiren kesilir, iki türün, anlatı ve şiirin imkânları, tek bir sesin sürükleyici hâkimiyetiyle birleştirilir; oysa "42 Gün"de bu türden bir yöntem izlenmez. Öyküler kurulurken yer yer şiirden stratejik feragat gözlense de bir mekanik "birleştirme" değil, bir molar birleştirme söz konusudur. "Celaliler"de ya da "Seyran"da herhangi bir figürün "iç dünyası" söz konusu değildir mesela, oysa "42 Gün" aynı zamanda iç dünyaları, metindeki figürlerin psikik hallerini aktarma başarısı gösterir.

Anlatılan sadece mahpuslar ve dayanışmacıları değildir elbette; cezaevi görevlileri, askerler de hem kesintisiz nutka göre konumlarıyla, hem davranışlarıyla, hem iç dünyalarıyla yer alır metinde. Alegorik isimlendirmelerle dönemin politik figürleri ("Elma" ya da diğer adıyla "Romero Oblitas" mesela, yani Turgut Özal) de kitapta yerlerini alır. Dahası, içerde tutulanların birbirine göre "öteki" olanlar da vardır; bir "sağcı" mahpus anasıyla "oruç" münakaşası da anlatılır. Yine, olan bitenle hiç ilgilenmeyenlere de seslenir şair; o günlerin yadigârı olan bir "Susma sustukça sıra sana gelecek" sloganının içerimi, belirsiz okuyucuya, demek bütün topluma yöneltilir:

"Kardeş benim ölüp ölüp dirildiğimi

Şimdi dıştala sen umursama

Bugün benim başımdaki ağrı

Yarın senin de başında."

Olan bitenin “dıştalanması, umursanmaması”nın en önemli aktörü, basın da metnin hedeflerinden biridir; ‘Hey Koca Basın’ başlığıyla, başlı başına bir bölüm ayrılır basına. Bugünkü partileşmiş medyasının atası olarak o günlerin devlet ideolojisi ve büyük sermayenin çıkarlarıyla örülmüş örümcek ağı olarak basın, “açlık grevi” meselesi etrafında güzelce tasvir edilir. Bütün bu bölümlerde şiirden bilinçli feragat görünür biçimde işbaşındadır, deklare de edilir bu feragat:

*“Yırttı yüzlerce dizesini
Çekti duyulan şiirlerinden adımı
Sildi şiire dönüşen sözleri
Yüreğinden”*

Feragatin bir boyutu da reddiyedir:

*“Reddetti güzelim şiirlerini
Sizi reddetti.”*

Şiirin reddi? Zulüm anında şiir değil çılgılık vardı, işte o çılgılığı ve çılgılık atanı bırakıp sadece şiirle ilgilenmenin, zulmü görmeyen bir şiirin reddidir bu, bilinçli poetik feragat. Şiirin şiirle reddedilmesi, şiirin en güçlü kabulüdür esasen.

Bifo, “Nefes”te şiiri, “boğulmaktan kaçmanın yegâne yolu” olarak konumlandırır; Bifo’nun kastettiği şiir şu ya da bu şiir değil, şu ya da bu şairin şiiri değil, bir şiir anlayışı ya da geleneği değil, hatta bir edebi tür olarak şiir bile değil, tamamen dilsel bir soyutlama olarak, hatta metafor olarak şiirdir: Hölderlin’i Hegel’in karşısına koyarak, alıp verdiğimiz nefesle şiir arasında bir bağ kurar Bifo. Nefes varlığın gizli dokusu ve şiirsel ritmidir. Ritim, sadece ses salınımı ya da maddenin sesiyle değil, dünyanın titreşimiyle ilgilidir. Ritim, kozmosun en içteki titreşimidir ve işte şiir, “...(bu) kozmik titreşime, sürekli gelmekte olan bu zamansal titreşime duyarlı olma tecrübesidir.” Nefes ve semiois. “Hölderlin’in (ve aslında Bifo’nun) şiirden kastı, ortak deneyim alanını şekillendiren algısal biçimleri ve anlatı biçimlerini ortaya çıkaran göstergebilimsel bir akış”tır.

Bifo, bu “şiir”i, yaşadığımız çağın genel duygusuna, “fiziksel ve psikolojik nefessizlik” haline karşı soyutlar, hem bir tür nefes borusu, hem bir tür terapi aracı gibi görür şiirde. Mühendisliğin yaşamı nefessizleştirdiği çağda, mühendisin de kurtuluşunu burada görür. Böylece “şair ve mühendis” ittifaka davet edilir. “42 Günün Şiirleri”, Bifo’nun bugün için bir çıkış yolu, bir terapi, bir direniş aracı olarak gördüğü şiirin 40 yıl önce işbaşında oluşunun ürünüdür. Yanlış anlaşılmasın, Bifo’nun söyledikleri Gülten Akin’in şiirini açıklamıyor ya da anlamlandırmıyor, Gülten Akin’in şiiri Bifo’nun peşine düştüğü imkân kapısının ne kadar önemli olduğunu kırk yıl önceden kanıtıyor; Bifo’ya bir tamamlayıcı vurgu (tashih de diyebilirdim) getirerek: Şiir sadece anlam oluşturma potansiyelinin ve yöntemlerinin biricikliğiyle nefes açan, ruha ve bedene sağaltıcı müdahaleler getiren şey değil, bunların yanında karanlığa (ya da aşırı ışığa) karşı direniş yolu arayanların mücadelesine imkânlar katan ve o mücadeleyi ortaklaştıran şeydir de. Filozofun ittifak çağırısı ve arayışı, şairin şiir eylemiyle hem öncelenir hem onaylanır zaten:

*“Çatılmış darağaçları
Gelip durmuş kapımıza ölüm
Ses ver sesimize bir ufacak ses
Susarsan
Ya ölüsün ya ölümle birsin”*

KAYNAKLAR

<https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/gulten-akin-definesinde-kizildere-adi-sebo-kara-bir-oglan-ah-sebo-sebo-can,13295>
<http://yeniyasamgazetesi2.com/farkina-var-ragip-zarakolu/>
<https://t24.com.tr/k24/yazi/gulten-akin-olus,2660>
<https://birikimdergisi.com/guncel/8002/birinci-olum-yildonumunde-gulten-akin>
<https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-136-agustos-2000/2328/hapishane-rejimi-bir-seri-katil-zihniyeti/2488>
<https://edebiyatburada.com/haden-oz-yazdi-gulten-akinin-cigli-ig-insan-insanin-bununa-yetismeli/>
<https://www.birgun.net/haber/ellerini-gorsemler-oglumun-7657>

OSMAN SERHAT ERKEKLİ

ÜÇLÜK

Dünde bir derinlik var
Yarında bir derinlik var
Şimdi ne kadar sığ

7 Nisan 2021

YAVUZ ÖZDEM

KÂFİ

Ayna
Varlığına tanık ayna
Kırılır mı kırılır
Yeni yalnızlık dayatır yeni
Sınır

Ayna kırılınca kırılır
Dağılır orada
Orada kalırsın

Ortada

HAYDAR ERGÜLEN

Nisan Şiiri

Ender bir şaire, Emiroğlu'na, 1 Nisan!

Ben ölünce adımı güneşe doğru çevirin
adım güneşe baksın
güneş, batasica adımda batsın,
anılarım yaşasın harlansın
atlarım kalsın hatırlansın
'ben ölürsem bir jokey gibi ölürüm'
ömrüm rüzgâr gibi geçsin,
yüzüm çok çabuk unutulsun,
çocuk kalbi varmış bunda desinler, şaşırsınlar
kalbim bir çocuk gibi ardımdan
150 bin pare atsın!
100 belki de
belki
de

Sürdürülebilir bir yoksulluğum bari olsaydı
iyi olurdu, bir romanda okumuş gibi olurdu bunu
ince, beyaz bir yazı
esmer bir kızın üstünde denemesi
gibi bir şey olurdu bu
kim bilir daha kaç yaz
ince beyaz bir yaz
ince beyaz
ince
az

İnsan çölden sonradır, şarkıdan önce
insan ah neden sonra
insan tozdan uçucudur, gölgeden ince
taşa yaz
taş yazı
taş

Denizin geceyle yıkandığı gibi
iyidir dünyanın da güneşle yıkanması
kahkahanın gökyüzü oluşuyla
günüşiğinin gülüşlü olması
adımda doğmayan güneşin
adımda batması
iyidir
yine
de

Bu şiirde yarışan ne
var?
Önce adım ölür
ölür
adım
önce

Ek okuma

1.

Neden bu kadar üzgünsün?

-Kış çok uzun sürdü!

Güneşli bir yerlere gitseydin...

-Annem çok önce öldü!

2.

At ölür, jokey kalmazmış

atlardan önce unutulmuş yüzleri

hem jokey dediğin ne ki

adı güzel atlar kadar adı olmayan biri

adı yok kendi yok biri

harfleri yok biri

yok biri

yok

biri

3.

Adlarımız ah

yoksullarımız!

MUSTAFA KÖZ Üç Şiir

İLK AŞK

Göz göze geliyorlar.
-Günler nasıl da kıyıcı-
duvar dibine uğunmuş, yorgun
yanında iki gölge, biri kendi boşluğu.

Eli varmıyor çıkarmaya küçük, yaralı anıları
gömüp çürüttüğü uzak topraktan
oysa geçti o fırtına, tozu bile kalmadı aşk sözlerinin.

Ruhları sürüklüyor zamana serpilmiş sessizliği,
ölüm gibi yapayalnız

SÖZCÜK TOHURLARI

“Ayrıalım.” dedi kadın.
“Çok yaraladık birbirimizi,
son yıldızı göremeyeceğiz şafakla eriyen.”
Yukarı baktı adam, ay batıyordu
o son yıldızı aradı.
Bir şeyler söylemeyi denedi.
Bir özür, bir bağışlanma sözü,
bir sevda yemini...
Söyleyemedi,
asmada salınan küçük çanın ipini çekti,
sözcük tohumları saçıldı avluya
bir yıldız düştü ilk tohumdan,
bir yıldız daha, bir yıldız daha...
Üç dört beş altı... binlerce yıldız...
Topladı masaya yığıldı kadın.

Sustular.
Boydan boya yırtılmış bir sessizlik,
bir uzak deniz balığının bıçakla ya da kılıçla yarılmış
beyaz, uğultulu göğüs kafesi gibi.

Kalktılar, sarıldılar.
(İki kalp arasında gezinip duran o bahar yelini
görmeselerdi bir ayrılık şiiri olabilirdi bu şiir.)

Şafak sökmek üzereydi.

KARANFİL

Orada duruyorlar,
kadın, adam ve karanfil.

Kadının elleri, dağ gölleri gibi güneşli
adamın yüzünde uzak denizler.

Orada duruyorlar,
kadın, adam ve karanfil.

Kadın, eğilip okşuyor boşluğu
adam, sözcükler biçiyor sessizlikten.

Orada duruyorlar,
kadın, adam ve karanfil.

Kadının elleri, uysal iki tay yağmurda
adamın yüzünde, yağmur sıkıntısı.

Orada duruyorlar,
kadın, adam ve karanfil.

Önce adam susuyor, sonra kadın,
yaralı bir serçe avuçlarında, yalnızlık.

SALİH MERCANOĞLU *İki Şiir*

Ceza

açtım defterimi
beş yüz kez
seni seviyorum yazdım

iki ayağım vardı
çıkıp sokağa
üç ayak üzerinde bekledim

torba değil ki büzeyim
ağzımı hizaya getirmek için
tuttum kulağımı çektim

yürürken doğru yolda
ayağım şeytana uydu
ben de falaka dedim

hava güzeldi, kuşlar oyalı
susmayan kalbimi
göğüs kafesime kilitledim

yerleri süpürdüm
gökleri sildim de bir türlü
sinmedi içim:

beklemek olmazdı devletten
tez davrandım
gömleğimi kendim kestim

Yazgı

oksijen tükendiğinde
sadece çıplak vücut, belki ruh
işaret eder ölümlüler
dokunan halılar, su verilen renkler, heykeller
cümle yazılanların yitip gideceği günler
üzgün müzeler işaret eder

kavgalar, gürültüler sessizlik ve dua
umarsızlığın soğuk çılgılığı
suyu acıtan, yaprağı dalından sıyıran
herkesin kendine sığındığı zaman
vefalı, özgün dizeler işaret eder

harfler, rakamlar düşer alın yazısından
alkışlar, alkışlar, alkışlar
kibir, güzellik, sahip olduğun beden dışı
tüm spotlar, pırlantalar
mum ışığının gücüne boyun eğ
oksijen tükendiğinde ölümlüler
tanrılarla kol kola dans eder
sonsuzlukla kol kola dans eder

ah aklımıza gelir mi o vakit!
kapıyı görenler, yola devam edenler...

Mart 2021

MURİD BERGÛSİ *Beş Şiir*

Arapçadan Çeviren: Mehmet Hakkı Suçın

1944 yılında Filistin’de Ramallah’a yakın Deyr Gassâna’da doğdu. Üniversite eğitimi için Kahire’ye gitti ve burada Arap romanının önemli isimlerinden olan ve 2014 yılında kansere yenik düşüp vefat eden Radva Âşur’la evlendi. Bu evlilikten yine bir şair olan oğulları Temim Bergûsi doğdu. Toplu şiirleri 1997’de Beyrut’ta, 1913’te Kahire’de basıldı. İki şiir seçkisi, eşi Radva Âşur tarafından İngilizceye çevrildi. *Ramallah’ı Gördüm* otobiyografik romanıyla Necib Mahfuz Edebiyat Madalyası’nı aldı. Roman, Mısırlı romancı Ahdaf Suveyf’in İngilizce çevirisi ve Edward Said’in önsözüyle yayımlandı. On beş civarında şiir kitabı yayımlandı. *Diğer bir eseri Orada Doğdum, Burada Doğdum* ünlü çevirmen Humphrey Davies’in İngilizce çevirisi ve John Berger önsözüyle yayımlandı. Murid Bergûsi bir sevgililer gününde, 14 Şubat 2021’de sevgilisi Radva Âşur’a kavuştu.

Yorum

Bir şair kahvede oturmuş
Kâğıda bir şeyler yazıyordu.
Annesine mektup yazdığını düşündü
İhtiyar kadın.
Sevgilisine aşk mektubu yazdığını zannetti
Genç kadın.
Bu adam resim yapıyor olmalı, dedi
Çocuk.
Ticari bir sözleşme hazırlıyor diye düşündü
İş adamı.
Kesin kartpostal yazıyor, dedi
Turist.
Borç harç hesabı diye düşündü
Memur.
Usulca şaire doğru yürüdü
Sivil polis!

Suyun İtaati

Kaç uykusuz geceye, kaç beceriye
Kaç ihtisasa tereddüde özveriye
İhtiyacın olur düşündün mü hiç
İcat etmek istersen
Ucuz ya da pahalı bir aleti?
Bir diktatör icat etmek daha kolaydır bundan
Bütün ihtiyacın boyun eğmekten ibaret.

Hayır, ne bir gergedandır o ne de bir mucize
 Sana benzer bana benzer
 Sanma ki pençeleridir gördüğün
 Yalnızca tırnaklar
 Seninkiler gibi
 Benimkiler gibi
 Hayır, bunlar da toynak değil
 Bildiğin ayakkabı, kır iki, kırk üç
 Bilemedin kırk dört numara
 Hayır, kilosu da yarım ton değil zannettiğin gibi
 Bizim kadar: Altmış, yetmiş, bilemedin doksan kilogram
 Şu gördüğün de boynuz değil
 Havaya kalkmış bir burun
 O da senin benim gibi nezleye yakalanır
 Ve kanar ara sıra bütün burunlar gibi.

Bulutların omuzlarından oturmaz tahtına
 Senin ve benim omuzlarımdan oturur
 Ayaklarını zamanın eyeri üzerinden sarkıtır
 İnan bana, altı değil yalnızca iki ayağı var.
 Aynalara âşıktır, aynalar da ona
 Ve kanuna âşıktır
 Birini öldürürken, bir evi yıkarken
 Ya da katliam yaparken bağlıdır kanunlara.
 Onun döneminde umut
 Aşağılamaktır insanın aklını
 Sönmek için yanar söndürmek için yanar
 Ve hiç sebepsiz yeniden yanar.

Titrese bile güçlü görünür
 Çünkü su olmamızı ister
 Kap kacaklara dolsun görüşlerimiz
 Bardağın dibinde dursun
 İster ki boyun eğelim ibriğin lülesi gibi
 Sözlerimiz hapsolsun boğazlarımızda
 Fakat ne zaman ki hepimiz su gibi davranırız
 Ellerini havaya kaldırır son bir imdatla
 Ve hayret eder nasıl boğulur diye benim gibi biri.

Hiçbir Problem Yok

Şöyle bir bakıyorum da kendime
Hiçbir problemim yok
Elim yüzüm düzgün
Hatta genç kızlar kır saçlarımı
Cazip bile bulabilir
Gözlüklerim sağlam
Vücut ısım otuz yedi
Gömleğim ütülü
Ayakkabılarım vurmuyor ayaklarımı
Hiçbir problemim yok yani.

Ellerim kelepçesiz
Dilim henüz susmadı
Hakkımda henüz bir hüküm yok
İşimden kovulmadım
Ziyaret edebiliyorum hapishanedeki akrabalarımı
Ve bazı ülkelerdeki bazı mezarları
Hiçbir problemim yok.

Arkadaşımın boynuzları çıkmış
Şaşırdım mı, hayır
Öyle zeki ki saklarken giysilerinin altına kuyruğunu
Bayılıyor pençelerinin sakinliğine
Beni öldürebilir ama affedeceğim onu
Çünkü benim arkadaşım
Bazen eziyet de edebilir
Hiç problem yok.

Artık hasta etmiyor beni sunucuların tebessümleri
Alışıyorum hakinin gece gündüz durdurmasına renklerimi
Havuzda bile yanımda taşıyorum kimlik belgelerimi
Hiç problem yok.

Gece trenine bindi düşlerim dün
 Nasıl veda edeceğimi bilemedim onlara
 Duydum ki devrilmiş tren çorak bir vadide
 (Yalnızca makinist kurtulmuş)
 Şükrettim Allah'a ve çok ağlamadım
 Kâbuslarım nasıl da küçük diye
 Büyük düşlere çevireceğim onları
 Hiçbir problem yok.

Şöyle bir bakıyorum da kendime
 Doğduğum günden bugüne
 Hatırlıyorum kederimin içinde
 Ölümden sonra hayat var
 Ölümden sonra hayat
 Hiçbir problem yok.

Fakat soruyorum:
 Ey Allah!
 Var mıydı ölümden önce hayat?

Fena Olmaz

Yataklarımızda ölürsek fena olmaz
 Temiz bir yastıkta
 Ve dostlarımız arasında.

Bir kerede ölmek fena olmaz
 Ellerimiz göğsümüz üzerinde bağlıyken
 birbirine
 Ellerimizde yalnız solgunluk
 Ne sıyrıklar ne zincirler
 Ne bir bayrak
 Ne de bir protesto bildirisi.

Tozsuz bir ölümle ölürsek fena olmaz
Ne gömleğimizde delikler
Ne kaburgalarımızda deliller.

Kaldırımında değil
Beyaz yastık başımızın altındayken
Ölürsek fena olmaz
Elimiz sevdiklerimizin ellerinde
Etrafımızda çaresiz doktorlar ve hemşireler
Vedanın zarafetinden başka bir şey bırakmadan
Günlere aldırmadan
Dünyayı öylece kendi haline bırakarak
Bir gün bizden başkası
Onu değiştirir diye umarak.

Sen ve Ben

— *Radva Âşur'a*

Sen özgür bir vatan gibi güzelsin
Ben işgal edilmiş bir vatan gibi yorgun
Sen tek başına kalmış direnişçi gibi hüznü
Ben yakın bir savaş için uyanmış
Sen bombardımanın durması gibi arzulanan
Ben enkazlar arasında kalbi paralanmış olan
Sen eğitim uçuşu yapan pilot gibi gözü pek
Ben o pilotun anneanesi gibi gururlu
Sen hastanın babası gibi endişeli
Ben hemşire gibi sakın
Sen çisenti gibi şefkatli
Ben büyümek için sana muhtaç çimen
İkimiz de intikam gibi serkeş
İkimiz de affetmek kadar uysal
Sen mahkemenin sütunları gibi sağlam
Ben bir mağdur gibi şaşkın
Ne zaman buluşsak
Dünyayı savunuruz
İki avukat gibi.

ORHAN KAHYAOĞLU

ZİHİN MEZARLIĞI

1-
gözyaşı itiraz olana kadar,
küflenmiş kainata töz lazım.

tabiat, taştan tablo dolu,
biçim biçare; yarasa kadar kör.

hafıza, hoyrat, kurumuş mezbele,
hain melek, mezatta ölü satar.

gözün biri ölü kapısı, donmuş,
onu eriten, zihindeki mezar.

gölün üstünde kızıl hale,
haleye dokunan ansızın uçar.

suyun dibine bak, elmaştan kalp,
parladıkça dirilir ruhta kurban.

zihin, kabusa dönmüş kabe,
ibadet eden, taştan yontudur.

ifrat firariyi kelebek kılmış,
şems uçtukça, ayağı yere basar.

II-

akıl maziyi zimmetine geçir!
mağarada göz yuvarları cam.

şeytan tırnağı ruha batmış,
hafıza, cerahat akıtan anlak.

fahişenin şifa otu bereket,
otu reddeden murdar!

kuşku, şuurun ifşası,
o kuş ağaç dalında hüsrân.

vahşi kedinin tırnakları kopmuş,
hadım olan zihin tehditkar.

dilin izini süren masum,
uyumsuzu kuyuya atan, kutsal.
ceviz vicdan, çatlayan yemiş,
yarıldı, içinde ölü böcekler ağlar.

kumaş dokumaya henüz başladık,
desen, her yaşta ölen at.

III-

ay, ıssız çöle bakıp can çekişir,
gece kuma yansır, gündüz zindan.

patikada, yürüyen iskelet,
su, kışkırtılan hiç, vaha evham.

çöl sürüngen dolu, gök çaylak!
melek çırpınır, acz içinde tarab.

uzakta tutkunun silüeti,
yaklaştıkça prangaya vurulur aşk.

o, kafilenin kılavuzu olsun,
kumda iz bırakmayan azap.

rüya biçimsiz, duaya uzak,
matem berrak, akıl kan kusar.

ölü, kuma gömülürken huzursuz,
hayat ızdıraba yem olan sevap.

iv-

hafıza, duygu kölesi, kindar,
uyum nafile, kuyuda parlak taş.

yas utanca saplanıp kalsın,
gözünü dik, o ışıltı şamar.

gümüş, doğanın donuk resmi,
hüzün, gerçeğin mührüne muhtaç.

şeytan tene dokundu, çakan kıvılcım,
kaçışan yığınla kurt, kösnül tutsak.

kaygı tuzak, taşlaştı zihin,
hayal kırık, şifa şeffaf pas.

enkaz altında böcek kımılıtları,
susuz toprak aşınır, kibir küstah.

kötebek, yer altında sabır,
toprağı eşeler şimale kadar.

meleğin kanatları duvara mıhlanmış,
şaman şaşkın, teni yıpranmış ağaç

HAKAN CEM İki Şiir

İzmir Yatılı İstanbul Tatil

Süheylâ Çevik için nostalji

Ana yarısı Kuzguncuk
saçlarımı okşayan
İzmir'in imbatı olmasa da
Üsküdar vapurunda her tatil
dalıp gitmiş bulurdum kız kulesini!

Çekiştirdiğim valize tornistan
iskelede adımlarım
amca, derdi, Kuzguncuk'a!

Tütsülü sokak no 3 — ana yarısı!
Cumbalı gözleriyle çıtır çıtır
sıcacık gelirdi sesi cıralı...
sonra kollarını açar
İzmir'i kucaklardı dövünerek!

Uzak şehirde anacığım — seslenir,
duyardım ikizi Muallâ, sarılırdım...
hele kar da yağdıysa tütsülü yokuşa!

İzmir yatılı İstanbul tatil
Saçlarımı okşayan...

(...)

(Bugün de çocuğuz beklerken
İzmir'de gözlerime yağan kar
ve çocuklar kuzguncuk...
lapa lapa resim gönderiyorlar hayrete,
nasıl oluyor demeye kalmadan!)

XII Smyrna'da Sağanak Minyatür

Uhralı fırça Karabelen dağlarını aşmış bir nefeste, Çatalkaya'da bulutlar!
Sultan Mehmet Han'ın orduları gibi zırlı rüzgârları ve çakan şimşekleriyle
ince ince, dal dal körfezden şahlanıp şehrin üstüne yürüyorlar!

Punta/Alsancak'ta atların sağrıları fayton telaşı, kıpkırmızı kırbaç...
tramvayı sırtlayan evlerin cumbalarından süzülüyor yağmur; Eleni'nin Sofi'nin
unutulmuş gözyaşları ve aşağıda durup durup kendini karaya vuran sandallar...

Birden Basmane'de toplanıyor bulutlar! Gümrük'te, Konak'ta ve Karataş'ta
yağmur suları, taş yolların içtiği...

Sonra, ürperen göğün bulutlarını aralıyor güneş!

NESRİN KÜLTÜR *İki Şiir*

OLAY YERİ İNCELEME

Bu şiiri gerçek bir masaldan esinlenerek yazıyorum
toprağın ve suyun desturunu aldım
uzun tiratların, bitirilmiş hayatların ve
küçük harfle okunan tüm itirazların da...
sokak kedilerini mesela,
onları hiç unutmadım
çünkü onlar kızıl kanın şahididir

kaldırımlar sözgelimi
doğru söylemeye yeminliydi
masalın dediler,
bu masalın mağduruyuz biz
üzerimiz çıfıt!

çöp bidonları biz de yandık
diye dövündü, beton kusarken

tabanca, bıçak ve iplerle konuşmadım
zira kırgınım onlara

kadınlara soramadım
yoklardı, susmuşlardı
hepsi ölmüştü!

DÖRT ISLAK HAİKU

kendini tutan
balıkçı oltasını
iy'ce yıkadı

•

parlayan olta
taşları öpüp duran
balığı çaldı

•

dere, kuşlara
neşeli şarkı söyler
kıştan dönerken

•

toprağa düşen
tohuma, gök gönderir
o cansuyunu

TURGAY KANTÜRK Üç Şiir

Ucu

açık

gece

bu

yaşadığımız

hiç

bitmeyecekmişçesine

çatlaktan

sızarak

akıyorum

sokaklara

sanki

sabah

olmuş

gibi

kandırıyorum

gözlerimi

bıçakla

kesiyorum

sisi

elimdeki

pulları

denize

atıyorum

üşümesin

artık

balıklar

her

kayanın

üstüne

bir

sözcük

yazıyorum

kan

kokuyor

kar

kokuyor

şiiirden

bildiriler

dağıtıyor

genç

kızlar

mutlu

insanların

ülkesine

doğru

sürüyorum

atımı

bitmeyen

gecenin

içinde

dönüp

duruyorum

sürünerek

darağaçlarına

iskeletsiz

ve

duasız

...

Ruh

zor	uyandırır
soyunur	sözcükleri
giysilerinden	hiçbir
bindallılar	neden
gibi	yokken
bir	baltayı
ırmaktan	sallarken
bin	odunun
damlaya	kıymığı
en	kanar
kökten	ormanda
en	kaybolmak
uca	nasılsa
salınır	öyle
olmanın	tekinsiz
halleri	tekmil
ordan	usun
oraya	kıvrımlarında
toprak	gezinirken
gibi	şiir
saklar	ki
ve	ıssızda
korur	...
börtü böceği	

Şehir

üstüme
geliyor
ben
onun
üstüne
gittikçe
dişsiz
bir
ihtiyar
gibi
tıslayarak
sövüyor
artık
görünmez
bacalarla
geçiyor
kış
uydu
antenlere
tünemiş
kuşlar

yorgun mu
yorgun
dolmuşlarda
bir
garip
telaş
ve
tıka basa
duraklarda
kendine
mülteci
ölü
işçiler
gelmeyecek
araçları
bekleyen
sendikaları
renksiz
ve
çevrim dışı
...

W.B.BAYRIL

VARLIĞIN ŞARKISI

I.

Andolsun ki ağaran şafağa, uyuyan tarlalara, deniz tuzuna,
sallanan başağa,

minerale, eğrelti otuna, sabaha, bir şifa gibi gelen
akşama, kalbin atışına, suda ve bardakta kırılan ışına,
gökadalara, dalganın kıvrılışına, susama, tül perdelere, saçılışa,
örümceğe ve ağına,

sesin çiçeklenişine,

yağmura, olmayışa, kahveye, hep kanat takan müziğe, cıızlığa,
kavrayışa, kana, şaraba, ballı incirlere, dağların uzanışına, ritme,
nâmenin iniş çıkışına, feleğe, çarklara, dönüşlere, kırışan
kumaşa, lavantaya, tütüne, çam iğnelerine, ısırgan otuna,
güneşten yırtılan caza, dantele ve sabra, tüydeki hafifliğe,
sapaklara, yosuna, patikaya, yolculuğa, eklemlere, mevcûda,
nâmevcûda, kumsala, şezlonglara, uyuma, kaosa, diri
kaslara, krizanteme, kılıca,

atın parlayışına,

fincanda bekleyen telveye, dirheme ve ağırlığına, patiskaya,
deriye, nakışa, köpürmüş leylaklara, alına, mühüre ...

II.

... her dilde farklı kokan güle, yitirişe, dalın eğilişine, damarda
biriken kirece, exlibris'e, cetvellere, yırtık zarfa, dalgınlığa,
inciye, parlaklığa,

susma ve solmaya,

ikililere, tekrarlara, saplantıya, amazon kelebeklerine, bütüne ve
parçaya, etin çağrısına, kollara, kavuşmaya, grönland
köpekbaliğına, tohuma, şeytan uçurtmalarına, çalışkanlığa,
sıvılara, akışkanlığa,

ıslak dudaklara,
gövdenin kendini usulca bırakışına,

temâsa, dokunuşa, çekirgeye, çimene, bisiklete, batık tekneye,
kamuş bülbülüne, bahçeye, doğuş ve ölüme, cüzdanlara,
çikolataya, mantara, kendiliğindenliğe, yırtıcı çalıya,

irtifaya ve hep onunla hayal edilen kartala,

yaşlılığa, kafese, perdelere, kalenderî dervişlere,

bitkinin hayal gücüne,

yaratılmışlara, eğimli çayıra, kartpostallara, seyr'e, ayn'a,
tarifelere, jamaika kıyılarına, raylara, rögara, ipe ve sapa,
kumpanyalara, büyümeye, şamanlara, taklamakan çölüne...

ENVER TOPALOĞLU *Dört Şiir*

BİR ŞEHRE GELMEK

1/
körfezde batık bir gemi smyrna
göztepe karşıyaka'yla acayip çekişiyor
ve iki yakanın bir araya gelmesi imkânsız
çünkü bir taraf buçuk fazla olduğunda ısrarlı
bir taraf kedileri
bir taraf köpekleri seviyor gibi

simide gevrek
çekirdeğe çiğdem diyorlar ve
bunu önemli buluyorlar

ancak anadilde eğitim
isteyip istemedikleri belli değil

karlı bir kış günü evimizin bahçesinde
kardan adam yaptım diyebilen yok
ama
kamyonla dağlardan getirdiği karı
okulun bahçesine yığdırıp
çocuklarla kar topu oynayan
öğretmeni unutamıyorlar

karda kayıp düşmüş herkes
en az bir defa
ne demek olduğunu biliyor
elbet
karda yürümek kolay olur mu hiç

kimse izmir'den daha iyisinin olacağını sanmıyor
hakikaten moreno sokağı dünyada bir tane

izmir
yukarıdan bakıldığında
kadim şehirden çok
konforlu bir huzurevi
ilk izlenimimdi
öyle kaldı

güneş batarken doluyor gözleri şairin
bağırıyor dağlara doğru
neyimiz eksikti
neye muhtaçtık
nasıl durduramadık
kordonu bozdurmayacaktık

2/
içi dışı bir
uzak yakın
önemli değil

sorulmuyor
ama belli
kim yabancı
kim yerli

aşkla ayrılık aynı şehirli
gökyüzü açılrsa
sokaklar saçılıyor

şiirli şehir
homeros'tan beri
şairden geçilmiyor

şair mi şiirden çıkmıştır
şiir mi şairden
tartışma sürüyor

izmir, ekim 2018

İZMİR'DE GÜNBATIMI

güneşin bir batışı var ki
karaburun tarafından
simavne kadısı oğlu
şeyh bedreddin
müridi börklüce
mustafa'nın
dönüp
son bakışı sanki
dünyaya

ah benim topraksız köylüm
susuz tarlam
börklüce mustafa
öldü demen

yarın yine gelirim

unutman

izmir, eylül 2019

RANT

kordon bozulduktan sonra harca
harca bitmez
güpegündüz alsancak
larda yüzen
inşaat firmalarının
hafriyat kamyonları
gökdelenlerin sivri ucu
tanrının göküne değer
zıpla
zıplamayan
kaybolanın yerine
yenisinin gelmediği çağdayız
ağdayız
alkolün temizleyemediği yaralar da var
uzak ne kadar da yakın
yakın ne kadar da uzak
hiçbir şey eskisi gibi değil
kimse körfez'le aynı masada
oturamıyor artık
ah
kordon bozuldu
izmir için
şok
telafisi mümkün olmayan
kayıp çok
çok kayıptan biri
k. iskender'in
gündoğdu meydanı'nda
sahneye çıkıp
şiir okumadan ölmesi
bildim mi
ama diye fısıldıyor smyrna rüzgârı
ne yazık ki
izmir bunu
bilmiyor

izmir, temmuz 2019

KARŞILIK

ayağa kalktı
çantasını omzuna astı
gidiyordu

o anda aklına geleni söylemese
boğulacakmış gibi
beti benzi atmıştı
kemaî'e döndü
ve
izmir'e adımını attığın an
izmirlisin
diyorsun ama
öyle olmuyor
dedi

izmir'e göçenin
simide gevrek
çekirdeğe çiğdem
incire yemiş filan demesi değil mesele

kendi rızasıyla bile olsa
göçmen için
nereye geldiğinden
daha önemlisi var
göçün açtığı yara
nasıl kapanacak
çünkü kapanmıyor
öyle kolayca

ben göçmenim
benim için
bir şey yap
yumruğunu sıkma
evinde gözüm yok
elini aç

izmir, aralık 2018

(İzmir Kitabı adlı dosyadan)

METE ÖZEL *İki Şiir*

Utunç XIV

güneş zalimce unutturuyor her şeyi
hem her sabah aynı yerden yükselip
bir gün önceki sabaha atıyor bizi
sanki hiçbir şey olmamış gibi
gecenin getirdiklerini yok ederek
hem de kör eden ışığıyla uykulu bellekleri silerek bir bir
hayata yeniden yeniden başladığımızı anlatıyor

yüzümüz ak alnımız açılmış gibi
aynı yalanları söyleyip güneşin altında
çamurumuzu kurutuyoruz
bir kez daha

karanlık yakaladığında bizi
masum benimiz yapışınca yakamıza
gecenin ılgımındaki suretimizde
kızıla kesen ruhumuz sabahı bekliyor
acılar içinde yanarak ay sularında
utanıyoruz

ve her şafak ruhumuzdan sıyrılıp
hayat sandığımızı koşuyoruz

Utanç XVI

ben de bir gün kurtulurum
annemin kamburundan
hayat nedir ki

kısa bir yürüyüş dağlarda
yalnızlığını bölmek karanlık mağaraların
kıraç tepelere paratoner olmak yağmurda
kentlere bakıp tepelerden

yurt aramak

göçmek kolay değilmiş
hiç değilmiş
dilini eğmek bükmek
yüzüne yapışık gülümsemeyi taşımak oradan oraya
unutmaya çalışıp ağacı
ormanlara dalmak

ALİ ASKER BARUT Üç Şiir

YILMAZ GÜNEY YÜZÜ

Yılmaz Güney Yüzü: Çok uzak bir Doğu kasabasından çok uzak bir İstanbul şehrine kaçmış on beş yaşındaki bir çocuğun koynunda buldular yırtılmış eski bir afişini. Kim dediler, bu: Yırtık bir yorgan altında titrerken her gece, Allaha ve kadere içimden sımsıkı sıktım yumruğumu.

Yılmaz Güney Yüzü: Ağaran bir dağ bin ah ile kaldırır kınalı bir keklik sürüsünü gökyüzüne göğsünde türküsü ile
Cevap olur aşağılarda kendi kırık yankısına
Yükseklerden bağıra bağıra gürültüyle dökülen bir şelale:
Bizi kırdılar diyor “Umut” ile hep “Ağıt” arasında

Yılmaz Güney Yüzü: Her acıda gömüldüm kahra, gama, kedere, gözyaşlarına
Ve bildim ki kalple yüz arasında çok eski bir yaraydı sinema

Yılmaz Güney Yüzü: Bir cep aynasının içinden baktı ve dedi kendine:
Öyle bir yürek var ki bu sol göğsümün altında,
Yılmaz Güney sen dahil kimse çekememiştir o resmi daha.

Yılmaz Güney Yüzü: Bir keresinde bütün kurşunları tek tek döktü silahından avucuna
Hüznü ve ağdını sürdürü sonra şarjörüne
Gözleri bütün yoksullar adına bütün yoksulların kara bahtı ve hıncı ile baktı
karanlık koca salona

Yılmaz Güney Yüzü: Kırık bakışında siyah, kara bir gül,
Kara, siyah bir gül derdi sesinde, olsa Cemal Süreya
Yılmaz Güney Yüzü: Allahına kadar yalnız bir yarısı
Bir yarısı kara düşen kocaman ayışıgı çılgığı

İLHAMİ ÇİÇEK'E SELAM

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Yırtılmış bir gülden, gözlerinde
toplanmış bu kara kan

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Üstünden çıkarıp ağır elbiselerini
bir kelebeğin kanatlarını giydi

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Upuzun eski bir çarşığı
içinde bir ağacın hışırtısıyla gezdi

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Ağrısını alır mıydı göğsünün, üstüne
bastırsa şu mavi gökyüzünü

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Ve sustu mu yarası derinde gizli
Apacı bir Erzurum türküsüdür artık yüzü

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın“
Gene ay çıktı kırılan bir ilhamdan hatırlayacaktır
susmuş kırlar içli bir şairin adını

HAYDAR ERGÜLEN'E SELAM

“Dilde eski bir ‘ah’ kaldıysa” ah bil ki
Kalbimin yanından geçiyordur eski bir nehir
Kalbimin bütün kelimeleri kederdir
Artık en eski bir ölümden

“Dilde eski bir ‘ah’ kaldıysa” ah bil ki
Eski bir gökyüzünden taşıyorum bu yalnızlığı üzerimde
Ve samimiyetle bir çocuk inandırılır
Yaralı bir için bir şiirle tamirine

“Dilde eski bir ‘ah’ kaldıysa” ah bil ki
Unuttum nicedir bir cümlemin
Hayattan taşıdığı iyiliği
Yüzüme yağdıkça eskiyen yağmurdan
Kalbime dünyadan kederler düştüğünden

“Dilde eski bir ‘ah’ kaldıysa” ah bil ki
Oturmuş okuyordur bir kış mutsuzu
Eski bir zarfın üzerinde sonsuz solan
Okunaksız eski bir pulda kendi yüzünü

SÖZÜN KAYNAKLARI

I.

Kandır

Yaşam ve:

Akar, bitmezcesine

Hiç

Başlamayan

Hiç

Bitmeyendir:

Ölüm

Dolmaz boşluk

İçindeyiz

Taşmaz doluluk

İçinde

II.

Terdir

Soluk ve:

Dünya

Dönüşür

Her dönüşünde

Her nefesle

Elde doğar

Kelimeler

Ağızda ölür:

Bu hançer, bu gül dalı, bu urgan, bu gece, bu gündüz...

Kuruluruz

Yıkılırız

İç içe

III.

Açlıktır

Çıglık ve:

Boşlukta asılı

İnsan:

Bir insan, bin

Çıglığın

Çekirdeğinde

Ne yakarış, ne ilenme

Çıglık!

Sana doğru

Boşlukta

Senden doğru...

Boşluğa

Çıg-

lık

Duymadıysan neyi duydun:

Gövdeyi yiyor gövde

Başını çevirsen de

Gözünü diksen de

Bir çift göz, zifirde, bin...

Görmediysen neyi gördün?

Dünya konuşur sözümde

Ne benim, ne senin, ne de

bir kimsenin

“Benim sözüm” dedimse de

IV.

Başkasıdır. Sen ve...

Sürüyor böyle

Kanıtsız soy

Kalıtsız ve!

SABAHA TİN UMUTLU Üç Şiir

afrika barda geceleri

afrika barda bir kadın
yalnız elleriyle sevişir
kınından çıkmış gözleri
şaraptan dudaklarıyla
afrika barda geceleri..

symrna'da vurulmuş bir sokak prensesi an
saatleri ayarlama enstitüsünden kovulmuş
tomarza'da bir çınar yaprağı ba
pagos'tan portakal yuvarlayan
kemeraltı'nda salyangoz gezdiren
annesinin kutup aynasıydı nar
kırmızı yalnız elleriyle oje
ruj rimel maskara
yırtık tenden sızan ay
tini kaçmış dünya dar
afrika barda geceleri
ölüyoruz işte ne var!

geçipgiden bulutlardan yaralı
 bir su yılı uzakta içine çektiğin hava
 yolunu kaybetmiş damar ve o kırık şırınga
 eskizleri ol hayatın ucunda bir karatahta
 karatahtada bulut ucunda örümcek ağları
 durdurun şu bulutu aşağıya
 aşağılara insin elleri
 kadehin dibinde replik
 unutmuştur ezberini
 yalnız elleriyle sevişir
 afrika barda geceleri
 yaşıyoruz işte ne var!

bir atardamara yol
busonistasyonfilyasyon
 filleri ölüm taşır
sonistasyonfilyasyon
 açılıp kapanan gece
 boynu kırık bir sardunya
 unutmuş adını çoktan
 unutmuş akşamsefaları
 şarabın içinden geçenleri
 karanfilin dalında kan
 geçerek içinden şarabın
 afrika barda geceleri
 kırdık kadehleri de
 içiyoruz işte ne var!

bu şehrin damar yolları kimden
 kimden sorulur kimden
 vurulup düşmekten yorgun
 duvarda bir bulut ağlar
 gökyüzünde bir kedi
 uzayan elleriyle sevişir

afrika barda geceleri
 bakışları kadarmış insan
 afrika barda geceleri.
 yaktım kirpiklerimi!

kül uyku*m.atilla baran'a*

yangın yerinde küle sor
kül olanın uykusunu
rüyası kabusu ol küllerinin.
alnını cama daya. bileklerini. nabzını...
nabzını eriyen sandalyenin.
duvardaki çivinin.
dağlarında gezindiğin fotoğrafların
göğünde gece kuşlarının
göğsündeki keleşin...

unut o saati
çırpınan bulutu unut
kendi ekseninde dünya
çıkart kendini kendinden
içini ferah tut.

hür dünyanın evinde
şah damarında şahlanır
pencereden sarkar ölüm
uçar kapı kollarına asılır
sızar anahtar deliğinden
yapışır banknotlarınıza
vurur camlara camlara

-tak tak
-kim o ?
-ölüm
covid19no90
yaevdeyoksan...

ambulans... dur ambulans çağırmayın ölülerime!..

ö l ü m...

kırar külden kapıları
sürer maskeli balo
persona in persona
rüzgar içinde rüzgar
masken dolu çiçekle

yanar parmak uçların
derin kuyusunda
gözlerinin
viva la muerte !
viva la muerte!

maskemesafehijyen
koru kendin kendinden
kıldanince kılıçtan
keskin köprüde
külleri ateşe ver

çık o yangın yerinden!

karitha

kulağımız kırışte sular tetikte
saray sadrazam kalpazan...
elmas pırlanta tektaş ne
kırık bi kalp tekleyen
istanbul biraz kırmızı
yanık gözkapaklarımız yanık

durun şu çocuğa bir su
şu ağaca bi serinlik...
yeter gölgeniz yeter
bir ağaç bir park başkadır
konuşuyoruz işte ne var
alın şu gölgenizi de buradan

sınır aşılır ihlal başkadır
yıkılmış duvar geçilmiş koridor
duvarın içinde güneşlenen biri var
firavunlar arasından fırlayan
yürüyen çifte denizler yürüyen
olimos'lu o afet kim
kim o karker- i devran
karitha : omzunda
okyanuslar... kümülüsler...
geçer devleti aliyye' den
bakışları eğilmeden geçer
geçilince içinden isyan başkadır
çocukların göğünde dünya başkadır

UYGAR ASAN Üç Şiir

Resim

gerisi hep gelmiş
bir boğuntu
gibi kontur
ama yok işte su
taş da yakışmıyor

varoldurtulmamışın
hep ipi
su
o bir iç

SON SÖZ:
yarı çıt!..

Pas

pus itti
düştüm
oyuldu
kemiğim

pas kum

ben olmasam da
olur
sa
yani işte
ben olsam
olmaz
sa

SON SÖZ:
hadi artık

Ya

salınır ya ışığa kırgınlık
öteki de suymuş ya

taş örtmezi kurdum

miş işte

SON SÖZ:
3 pehh!..

KENNETH PATCHEN *Beş Resim Şiir*

Türkçesi: Tamer Gülbek

1911'de Niles, Ohio'da dünyaya gelen ve Amerika'nın gelmiş geçmiş en sıra dışı şairlerinden biri olarak görülen Kenneth Patchen'ın eserleri Dadacı ve gerçeküstücülerin yanı sıra Beat edebiyatıyla da ilişkilendirilmiş, bununla beraber hiçbir akıma tamamen dahil edilememiştir. Patchen, edebiyatın hemen her türünde ürün vermekle birlikte, edebiyat harici sanatlarla da yakından ilgilenmiş, özellikle müzik ve resim sanatlarını şiirle başarılı biçimde bir araya getirmiştir. Müzisyenlerle ortak çalışmasının ürünü olan 'caz şiir' örneklerinin yanı sıra özellikle resimle şiiri bir araya getirdiği 'resim şiir' çalışmalarıyla tanınmıştır.

Kenneth Patchen, resim şiir ile ilgili şöyle söylemişti: *"Kalemle yazmam sık sık fırçayla yazmamla kesintiye uğruyor, ama ikisini de yazı olarak düşünüyorum. Diğer bir deyişle, kendimi bir ressam olarak görmüyorum. Resmi, anlatım imkânını genişletmek için araç olarak kullanıyorum."*

Verimli kariyeri boyunca Patchen, çoğu görsel bir unsur içeren kırk ciltten fazla şiir ve düzyazı üretti. 1930'lar ve 1940'lardaki ilk çalışmalarında, *First Will and Testament* ve *The Journal of Albion Moonlight* dahil olmak üzere anlamı iletmek için kelimelerin tipografik düzenlemesini denedi. Ayrıca metnine soyut çizimler ve illüstrasyonlar ekledi. Patchen, yeni ifade biçimleri geliştirmeye ve okuyucunun ilgisini çekmeye inanıyordu, vizyonunu Van Gogh'un "gelenekten kopuş" vizyonuna benzetiyordu. Buna göre o da bir sonraki adımı nasıl atacağını bilmeden üretiyordu ve yaratıcı kişinin yapması gereken de buydu.

1942'de *The Dark Kingdom* kitabının pahalı baskısına parası yetmeyen Patchen, kendi kitap kapaklarını tasarlayıp renklendirdi ve 75 nüshayla sınırlı bir baskı yayımladı. Bu olay, "boyalı kitaplar" olarak bilinen dokuz kitaplık bir dizi başlattı. Bu dizinin diğer dikkat çekici kitapları *Red Wine & Yellow Hair*, *Fables and Other Little Tales*, ve *Hurrah for Anything* idi. Henry Miller, arkadaşı Patchen için 1946'da "Picasso gibi" diye yazmıştı, "her şeyi kullanıyor. Yenilikçi ve öncü... Artık ölü, basılı bir kitaba değil, canlı bir şeye bakıyorsunuz ve o da size aynı şaşkınlıkla bakıyor. Yenilik, hoşluk olsun diye değil, Zen ustasının sert yumruğu gibi okuyucunun bilincini uyandırmak için kullanılıyor."

1937'de daha 26 yaşındayken bir omur kayması Patchen'ı sakat bıraktı ve uzun süre yatağa mahkûm etti. Bu sürekli sancı, dünyadaki adaletsizliklere olan duyarlılığıyla birleşerek yazılarına alışılmadık çizimler ve renk sıçramaları biçiminde yansıdı. Japon kâğıtları, renkli kartonlar, tutkal, zamlı boya, sulu boya, kazein, boya kalem, mürekkep, kurşun kalem, kumaş boyaları, kumaş ipi, kahve ve çay kullanılarak yapılmış/yazılmış tuhaf görsellere sahip serbest ölçülü şiirlerdi bunlar. Hem neşe hem de keder yayan boyalı şiirler, ağırbaşlı bir mizah anlayışıyla dünyanın hallerini tasvir eder. Son eseri *Wonderings*, serigrafi sayfalarının yeniden basımlarının yanı sıra soyut ve figüratif çizimler içerir. Patchen, *Wonderings*'in yayımlanmasından bir yıl sonra 1972'de öldü.

Dünya
Bilinebilecek
Bir Şey
Değil

Gölgede
Göreceğiz
Rengini
Tanrı'nın gözlerinin

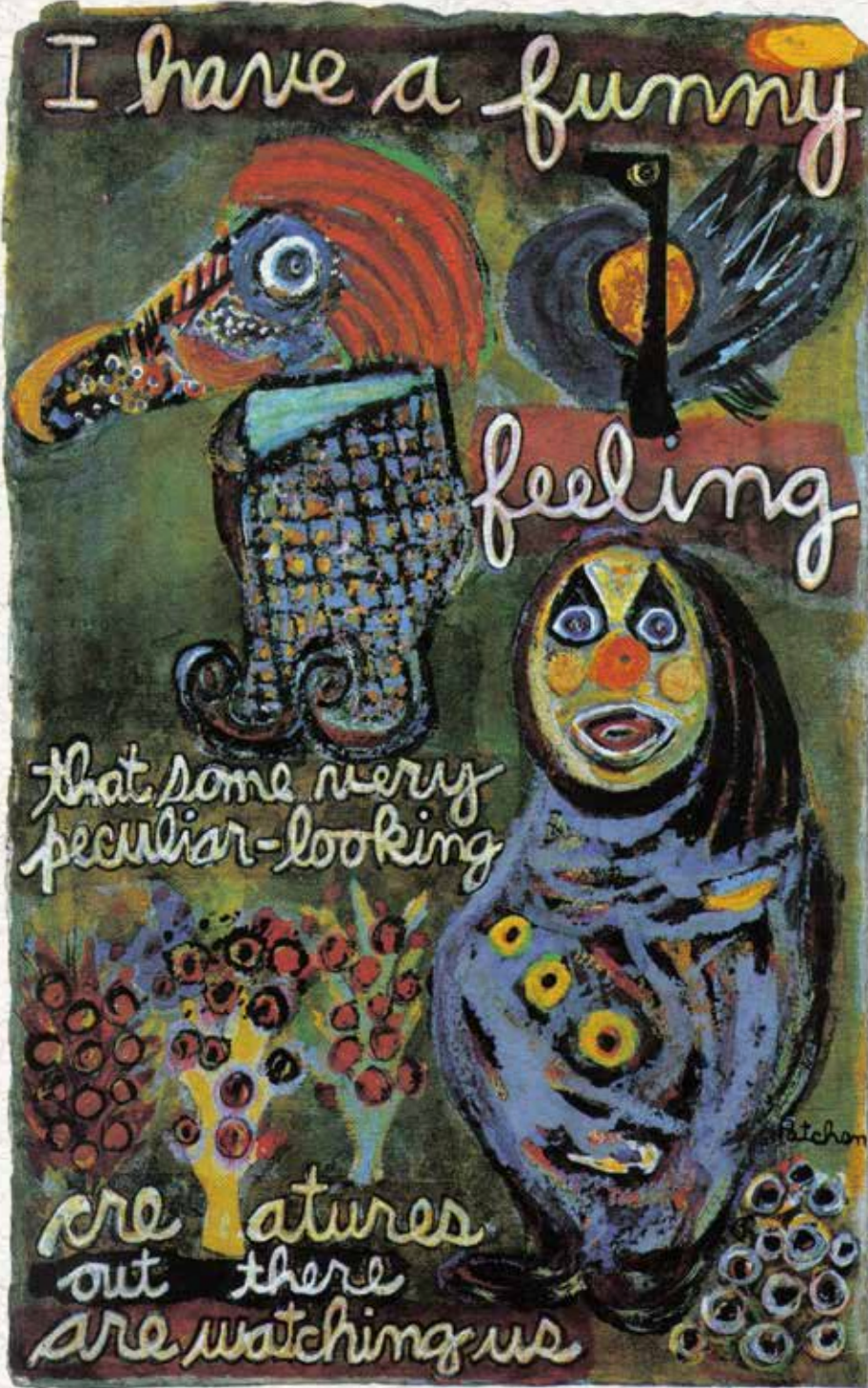
Aşk'tan öte
İnanç yoktur

Nihayetinde
Bu
Herkesin
Bir tür beraberlikle
Bitireceği
Bir yarış

Tuhaf bir his
Var bende

Bazı acayip
Görünümlü
Yaratıkların
Bizi
Oralardan
İzlediklerine
Dair

Ah, "Hükümdarları"

Dünya'nın

Kaplanın hiddetli bakışı kadar

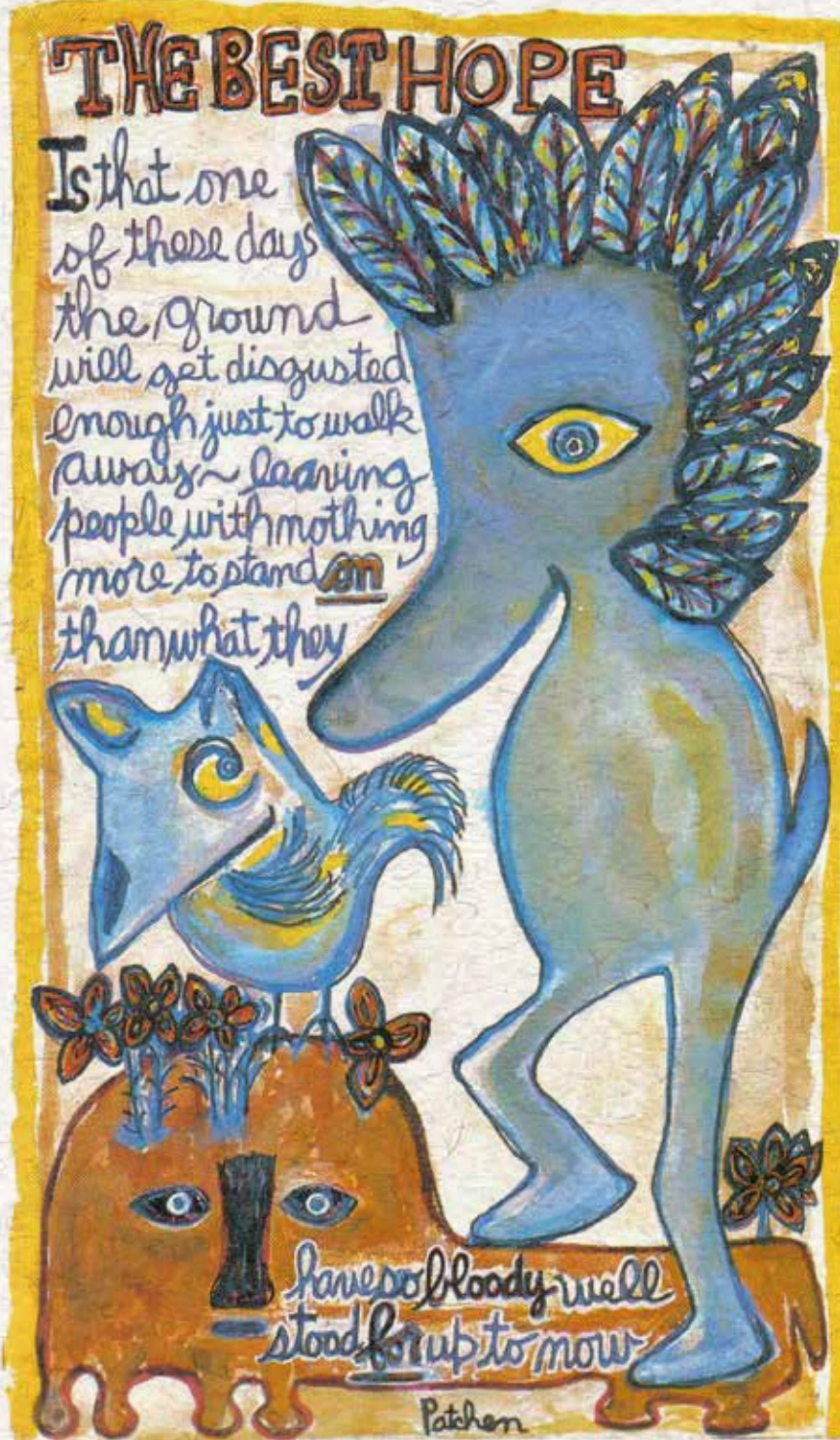
Amansız

Ve uzak

"Hayır dualarım"

Üzerinize olsun

Umabileceğimiz en güzel şey
Bu günlerden birinde
Yerin çekip gidecek kadar
İğrenmesi her şeyden – insanlara
Üzerinde durmak için
Şimdiye kadar
Ateşli biçimde
Savunduklarından
Başka bir şey
Bırakmadan

GÖRÜŞ MESAFESİ: EDİP CANSEVER

Edip Cansever’i şiir yazma eyleminden kopuşunun yıldönümünde selamlamak üzere bir dosya bu. “Yazma eyleminden kopuşu” diyoruz, ancak bu doğru değil. Aslında o şiirden bugüne kadar hiç kopmadığını göstermiştir. “*Şiir insanın içinden dopdolu bir hayat gibi geçerse/ O zaman ölünce de şiirler yazar insan/ Ölünce de yazdıklarını okutur elbet/ Ve senin böyle amansız Gül koktuğun gibi/ Yaşamının her bir yerinde*” dizelerinde dile getirdiği gibi, aramızdan ayrıldıktan sonra da şiir yazmayı ve yazdıklarını okutmayı sürdürmektedir.

Dosyayı hazırlarken Edip Cansever’le ilgili olacağını düşündüğümüz bazı temalar belirledik. Bu temalardan biri “Edip Cansever’in Kitabı”ydı. Altay Ömer Erdoğan, bu temadan yola çıkarak şairin ilk kitabından son kitabına kadar süren şiir yolculuğunu değerlendirdi.

Bir diğer tamamımız “Edip Cansever’in Silgisi”ydi. Cansever şiiriyle modern Türkçe şiire ne getirmiş, ne götürmüş olabilirdi? Sorunun yanıtını Sabahattin Umutlu araştırıp tartıştı.

Yazının, dolayısıyla şairin kuşku yok ki önemli araçlarından biri de kalemidir. Günümüzde kalem işlevselliğini büyük ölçüde yitirmiş olsa da... Bunu da Edip Cansever’in kalemle olan ilişkisinden yola çıkarak Ersun Çıplak irdeledi.

Edip Cansever’in şiirlerinde, toplumun değişik kesimlerinden azınlıkta kalmış birçok kahraman yer alır. Üstelik her birinin adı sanı da vardır; dahası son derece canlı kişiler olarak betimlenirler.

Cansever'in şiirlerinde kahramanlarına eşlik eden önemli öğelerden biri de müziktir... Edip Cansever'in ve şiirlerinin müzikle olan ilişkisini Erkan Karakiraz inceledi.

Neticede, tümü şair olan yazarların görüş mesafesinden farklı bir Edip Cansever portresi ve yorumu oluştu.

Onun şiirine yeniden bakmamızın nedenlerinden biri de kuşkusuz yeniliğe olan tutkusudur. O tutku ki yenilik arayışını onda, adeta bir huy haline getirmiştir.

Edip Cansever'in şiiri de, şiir uğraşısı da, şairliği de çıkışından, ilk şiirlerinden, reddettiği ilk kitabından itibaren dikkatleri üzerine çekmiş ve değişik biçimlerde, çok yönlü olarak değerlendirilmiştir. İlk kitabından sonra Orhan Veli değerlendirmesinde, onun şairlik potansiyelini vurgulayarak çok daha iyi şiirler yazabileceğine dikkati çeker. İkinci Yeni dalgasının ortasında yer aldığı dönemde çıkan şiirleri, şiir anlayışı ve kitabı nedeniyle başta Asım Bezirci olmak üzere çok sert eleştiriler yöneltir. Ancak şairliğine ve şiirsel girişimine şapka çıkarılır. Geçen zaman göstermiştir ki Edip Cansever zamanı eskitmiş, ama zaman onu, bu yenilik arayışçısını eskitememiştir.

Cansever'in şiirle süren yolculuğuna, şiir üzerine yazıları, tartışmaları da eşlik etmiştir. Yeri geldiğinde tartışmaktan kaçınmamıştır.

Cansever ve şiir hakkında çok şey söylenmiş, yazılmış ve okunmuştur bugüne kadar. Ancak onun hakkında söylenecek söz bitecek gibi değildir. Çünkü yaşayan bir şair olarak aramızdadır. Şairi bir kez daha selamlayarak sizleri dosyamızda yer alan yazılarla baş başa bırakalım...

Cansever, Kitap, Kitaplar...

ALTAY ÖMER ERDOĞAN

Adaşız Cansever’le. Gerçi Ömer adını ilk şiirleri ve ilk şiir kitabı dışında hiç kullanmadı. O, Türkçe şiirin hem edebi, hem de Edip’iydi. Edebiyatın ürettiği hayati anlamın karşılığını, şiirlerinden okurun iliklerine kadar hissettiği şairlerdendi. Büyük şiire çalıştı hep, büyük şair olmaya değil! Şairin derinliği hem dildedir, hem dildendir. Bunu en iyi sezen ve sezdirenen şairlerdendi. Cemal Süreya’nın dediği gibi “yeşil ipek gömleğinin yakası büyük zamana düşen” Edip Cansever’in şiirini modern şiirin adaleti olarak değerlendirebileceğimiz gibi delaleti olarak da ele alabiliriz.

Edip Cansever ve kitap kelimelerini yan yana getirdiğimizde, yayımladığı kitaplardan önce, daha ortaokul yıllarında beliren okuma tutkusundan söze başlamalıyız. Ortaokul yıllarında Fatih’teki Millet Kütüphanesi’ne sık sık gider, eski sanat dergilerini ve şiir kitaplarını okur, notlar alırmış. Okuma hevesi ve kitaplara ilgisi İstanbul Erkek Lisesi’nde okuduğu yıllarda artarak sürmüştü. Okulunun Babiâli’ye oldukça yakın oluşu nedeniyle Marmara, ABC ve Yokuş kitabevlerine uğrayarak yeni çıkan kitapları da yakından takip edermiş. Çeşitli biyografilerinden öğrendiğimize göre Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayımladığı Yunan ve Latin klasiklerinin yanında Dünya edebiyatı klasiklerini de okuyarak entelektüel altyapısını sağlamlaştırmış. Yine aynı biyografiler, ilerleyen yıllarda Marksist klasiklere ve sol düşüncenin ete kemiğe büründüğü kitaplara yöneldiğinden de söz ediyorlar. Liseden sonra Yüksek

Ticaret Mektebi’ne kaydolan Cansever, aynı yıllarda babasının Kapalıçarşı’daki dükkânında çalışmaya başlamış. Sık sık Cağaloğlu’ndaki kitabevleri ile Sahaflar Çarşısı’na uğradığı arkadaşlarının ve yakın çevresinin anılarında anlatılan şair, Kapalıçarşı’daki dükkânın asma katında, önüne kitaplardan bir kule yapar, daktilosunun tuş seslerinin ritminde şiir yazarmış. Yani kitaplar, önemli bir yer tutmuş Cansever’in hayatında. Okuduklarından kitapların kalıcılığına dair bir düşünce yapısı türeten Cansever, bu düsturu yazdıklarında da sürdürmüştü. Hadi gelin onun bu serüvenini kitap kitap takip edelim:

İkinci Üstü

Edip Cansever tarafından yok sayılan bu kitap, “toplu şiirleri”nin sağlığında ve ölümünden sonra yapılan hiçbir basımında yer almamıştır. 1947 yılında, Işıl Kitap ve Basımevi etiketiyle piyasaya sürülmüş ve YKY tarafından Bedirhan Toprak editörlüğünde hazırlanan ve ilk basımı 2005’te yapılan “Sonrası Kalır 1 - Bütün Şiirleri”nde yer almıştır. Şairin 19 yaşının meyvesi olan bu yapıtının “Bütün Şiirleri”ne alınması, edebiyat camiasında da bir etik tartışması başlatmıştı, anımsanacağı üzere. YKY, sunuş yazısında şairin kendi eliyle yapmış olduğu eksiltmeyi tamamlama yoluna giderken bir çifte standarda yol açıp açmayacağını sorgulayarak son tahlilde, bir kere basılarak kamuya mal olmuş bu yapıtın, Cansever’in şiir serüveninin sonuna kadar farklı biçimlerde uğrayacağı izleklerin

ilk işaretlerini taşıması bakımından bir “edebiyat hizmeti”ni yerine getirerek okura sunulduğunun altını çiziyor. Okura da Cansever şiirine giden yolun ilk kilometre taşlarını selamlamak düşünüyor.

Tanpınar’ın “Bunlar güzel, çok güzel ama hiçbirisi şiir değil!”, Orhan Veli’nin ise “Genç bir şairin üstelik büyük umutlar vaat eden bir şairin daha dikkatli yazmasını beklerim” dediği “İkinci Üstü”, bohem yaşayan, şehirli varsıl aylağın dünyasını yansıtan bir toplam. Bu toplamdaki ağırlıktan kopup yeni bir şiir anlayışı geliştiren Cansever’in ilk kanat alıştırmalarına ışık tutan kitaptaki samimiyeti sezebiliyor ve Cansever şiirinin ilk kaynaklarına erişebiliyoruz. Okurun ve edebiyat tarihinin hakkı var “İkinci Üstü”nde...

Dirlik Düzenlik

Cansever, ilk kitabından duyduğu rahatsızlığı ikinci kitabı olan “Dirlik Düzenlik’e de taşımış. 1954’te Yeditepe tarafından yayımlanan bu kitabından yalnızca dört şiirine, sağlığında, Adam Yayınları tarafından Yerçekimli Karanfil adlı Toplu Şiirleri’nin birinci cildinde yer vermiştir. Onun ünlü “Masa da Masaymış Ha” şiiri bu kitabında yer alır. Kendisiyle yapılan bir söyleşide “Bugün bakıyorum da, “Masa da Masaymış Ha” şiirinden başkası yazılmasa da olurmuş diyorum” sözlerine tanıklık ederiz. Asım Bezirci, Cansever’in ilk iki kitabı için “folklorik öğelere ev sahipliği yapmakla beraber toplumcu, halkçı ülküleri de barındırır” belirlemesinde bulunmuş. Bu önermenin İlhan Berk’in ilk şiirleri için de geçerlilik taşıdığını belirtmeliyim.

Yerçekimli Karanfil

İlhan Berk’in şiirinde dönüm noktası Saint Antoine’ın Güvercinleri ise, Cansever şiirinin dönüm noktası da Yerçekimli Karanfil’dir. Cemal Süreya, Turgut Uyar ya da Sezai Karakoç şiirlerinde böyle bir dönüm noktasından söz edemeyiz. Berk de, Cansever de başka bir şiiri yürümüşlerdir. Özellikle ilk iki kitabındaki Garip etkilerinden sıyrılmış ve İkinci Yeni’nin ilk örneklerine imza atmıştır. Yerçekimli Karanfil, Ahmet Oktay’a göre “şiir çizgisinde yeni bir başlangıç, avangart bir hareket”tir. Yapıt Türkçe şiirde dilin olanaklarının zorlandığı, soyutlamalarla şiir kurgusuna gidildiği, biçimin önem kazandığı bir yapıt olarak öne çıkar. 1957’de Yeditepe etiketiyle yayımlanmış. Cansever Yerçekimli Karanfil ile 1958 yılında Yeditepe Şiir Armağanını kazanmıştır. Bir yıl sonra Cemal Süreya Üvercinka ile alacaktır aynı ödülü. Cansever, bu kitabı için de tatminsizdir; “Galiba üç yıldır şiir yazıyorum. Yerçekimli Karanfil böyle bir serüvenin düğüm noktası oldu. İçinde on şiir var ki çok seviyorum. Ama şu sıralarda, onunla da arayış açmaya başladık. Yeni bazı denemelere giriştim. Giriştim değil bitirdim sayılır. Ama yazdıklarım içinde bazı dizeler var ki, direnip duruyorlar işte. Onların da hakkından gelince, 1958 yılının sonunu değişik bir kitapla selamlayacağımı sanıyorum.”

Umutsuzlar Parkı

Bu değişik kitap Umutsuzlar Parkı’dır. Yine Yeditepe’den 1958’de yayımlanmıştır. Kitap “dramatik şiir”in ayrı ayrı ustalık örneklerinin bir araya geldiği bir toplam olarak nitelendirilir. İleriki kitaplarında da sürececek olan “dramatik şiir” yazma

eğilimi, sanırım Cansever'in sözünü ettiği değişikliğin kendisidir. Asım Bezirci şair ile yaptığı söyleşide, "Umutsuzlar Parkı'nı önceki kitaplarınızdan ayıran ne? Başka türlü sorayım: ne yönden alıyor onları, ne yönden yaklaşıyor onlara?" sorusunu yöneltiyor. Cansever'in yanıtı; "Ne alıyor, ne de yaklaşıyor aslında. Aynı çizgi üzerinde "ben"i fazlaştırmaya çalışıyor. Bu, öyle sanıyorum ki ilgiler bakımından bir fazlalık. İnsanla olan ilgilerimi geliştirip, yoğunlaştırmaya tutuyorum belki," oluyor. Bir şiir okuru olarak bana göre ise, bu kitabıyla Cansever İkinci Yeni olmaya daha çok çalışmış. Yerçekimli Karanfil'deki lirizmden bir nebze sıyrılarak kabuk değiştiren bir söylemle İkinci Yeni'ye özgü anlayışa ve dile daha fazla yaslanmış. Süleyman Efendi'nin nasırından egosu yükseltilmiş bir şiire geçiş de ancak böyle mümkün oluyor sanırım. Şairin bu kitabı ve aynı adı taşıyan 14 bölümlük şiiri, Edip Cansever'i anma toplantılarının geleneksel bir boyut kazandığı mendireğin yanındaki Kadıköy kayalıklarına da adını vermiştir.

Petrol

1959, İstanbul Matbaası künye bilgisine ulaşılan Petrol, İkinci Yeni'nin can damarlarından hayata fışkırır adeta. Öte yandan Petrol'de kısa şiirden vazgeçmediğini gösterir Cansever, kısa şiirde de dramatik olunabileceğini. İkinci Yeni'nin anlam katmanları üzerinde yürütülen tartışmaların gelip dayandığı noktada, İkinci Yeni'nin anlaşılmalığı konusunda buluşan sığ kavrayışa oldukça anlamlı bir yanıtıdır Petrol. Ve bence dönemin en janjanlı şiirlerinden biri okuruyla buluşur, kitap ile aynı adı taşıyan: "Bıkmıştım, kediler damlarda vardı

Adamlar geliyordu bir takım adamlardan
Ben, Henri, Alain, bir de Bob

Bugün hepimiz noksan.

Bugün hepimiz noksan.

(...)

— Ne çıkar bizi anlamaktan."

Bir de anekdot; Erdal Öz bir kitapçı dükkânı açmış, Cansever oturmuş içki masasına, 8 Mart 1963 tarihini taşıyan mektubunda edebiyat ortamına ve ilişkilerine dilindeki zehri boşaltan bir yılan gibi sövmüş saymış; "Sevgili Erdal, Öğle üzeri biraz içtim. Kumkapı'da. Devam edeceğim. Petrol var ama, yollamam.

Ne olacak üç beş pezevenk okuyacak da Petrol'ü, başları göğe mi erecek? Resim de yollamam. Ne olacak benim resmim bir köşede duracak da... Eşe dosta da duyurmam. Bana ne, kitapçı dükkânı açmışsın, duyur kendin. Ben komisyoncu muyum?"

Ne olacak üç beş pezevenk okuyacak da?

Nerde Antigone

1961 tarihinde Yeditepe'den yayımlanan Nerde Antigone, şairin Tragedyalar'ına uzanan yolda Batı mitolojisinden şiirinde yararlandığı ilk kitabıdır. Gerçi bir önceki kitabında yer alan "Phoenix" adlı şiiri, bu yönelimi hakkında yetkin ipuçları sunmaktadır okuruna. Mitoloji okumaları gençlik yıllarında başlamıştır. Şiirde güncelliğin yitmiş, donmuş bir geçmişte aranması, o geçmişin simgelerinin günümüzde yaşanan hayatı karakterize etmesi, şiir ile mitolojinin anda buluşması şiirin kumaşını genişleten bir etkiye sahiptir kuşkusuz. Ama yitmiş, donmuş olana şiirde hayat vermek müthiş bir ustalıktır. Anday'da da rastlanan bu ustalığın Türkiye'nin toplumsal coğrafyasını gözeterik bir kuşağa etkilerini

araştırmak, şiirin ayak izlerini takip etmek edebiyat tarihçisinin işi olsa da şiir okuruna da müthiş pencereler açarak şahane manzaralar sunuyor. Cemal Süreya'dan edebiyat tarihçisine uyarı: "Cansever'in Nerde Antigone'sinin ilk baskısını edineceksin! Ondan bakacaksın Cansever'e ve kuşağına!" Benden de okura naçizane bir uyarı: "Baktığın değil, gördüğün yeredir Cansever ve kuşağı!" ["Bakmak; çizgilerin, sınırların, sınıflandırmaların kendine verilen adın dışına taşan her şeye. (...) Amaç: Bir şeyin (hatta cansız bir şeyin) görünüşünü onun büyümesinin bir aşaması –ya da parçası olduğu bir büyümenin aşaması- olarak görmek," diye yazan John Berger'e saygıyla...]

Tragedyalar

Nerde Antigone'dan üç yıl sonra Tragedyalar gelir. Varoluş kaygılarının eşliğinde anlam arayışı olarak niteleyebileceğimiz Tragedyalar, antik tiyatronun tarihsel gelişimini de içermektedir. Koro gitgide önemini yitirir, karakterler ön plana çıkar. Tarihsel sahneye dair yorumumuz şudur; toplumsal kurtuluş ve birliktelik zayıflamakta, bireysel kurtuluş, küçük burjuva duyarlık ve egoizm güçlenmektedir. Dolayısıyla insanı çoğaltan duygular da yerlerini "gibi" yaşanan gölgelerine terk etmektedir. Kahramanın çaresizliği modern toplumun mottosu haline gelmiştir. Tek farkla, artık Tanrılar da biçim değiştirmiştir. Tomris Uyar, Tragedyalar üzerine şu notu düşer: "Tragedyalar'da mısra işlevini yitirmiştir. Gittikçe solan humor, büsbütün silikleşir; aşkın sözü edilmez; iç-konuşmalarla desteklenen anlatım, yerini kesik, yalın ve tekdüze bir monoloğa bırakır." Gerçekten

de biçim ve şiir tekniğindeki değişim, Cansever'in çok kanallı şiirinde yeni bir kanalın inşası olarak belirir. Böylece çoksesliliğin yanına çokkanallılığı da eklemiştir Cansever.

Çağrılmayan Yakup

Çağrılmayan Yakup da başka bir kanaldır. 1966'da De Yayınevi etiketiyle yayımlanır. Bana göre toplumsal refleksin pelerin giymiş biçimi olan Çağrılmayan Yakup, poetik dikkatin yabancılaşmaya çekildiği, bireyin kendini ararken gölgelerle uğraştığı bir kesit sunar okura. Yakup mu, Yusuf mu olduğunu karıştıran; kendine giden yolu olduğu kadar ötekilere giden yolları da bulamayan; sürekli kekeleyen bir şiir kahramanı vardır karşımızda. Yakup, biraz da kendimizdir. Cansever'in 1954 yılında kaleme aldığı şu satırlar, Çağrılmayan Yakup ile ulaştığı kanalın işlevine dairdir aynı zamanda; "Şairin ele aldığı konular kendi durumunu değil, çevresini kaplayan yığınların iç dünyasını ısıtacak, onların yaşayışlarını yenileştirecek, başka başka görüşler katabilecek özellikler taşımalıdır. Kuvvetin, dayanıklılığın, hayata bağlılığın, günden güne uygarlığa gitmenin kökleri şiire de bağlıdır. Demek oluyor ki şiir yalnız lüks olmaktan çıkmış, gerçeği gösteren, insanı inceleyen bir güzellik olmanın yolunu tutmuştur." Dört uzun şiirden oluşan kitap, dönemin politik atmosferi gözetildiğinde olumlu yankılar uyandırır ve politik terminolojiye girdiği kadar deyim niteliği de kazanır. Öte yandan sol politik eylemlere duygusal planda katılımın Çağrılmayan Yakup ile başladığı Kirli Ağustos ile sürdüğü dile getirilir.

Kirli Ağustos

1970’te yayımlanan Kirli Ağustos’ta doğa düşüncesi de eklenir Cansever şiirine. Doğa artık toplumsal mücadelenin bir parçasıdır. İnsanın kimlik edinme sürecinde doğal olana vurgu yapar: “Sırasız, dengesiz, yapraksız öyle / Hem vardık, hem de yoktuk -biz sahi nereliydik?” Her ne kadar “Mısra öldü,” dese de mısra düzeyinde kavranan Cansever şiirlerinde sorgulayıcı tavır da önemli bir yer tutar. Bu bakımdan Kirli Ağustos, bireyin iç hesaplaşması olarak da okunabilir. İlkel acılardan modern çağ gözyaşlarına uzanan bir yolun tarihi gibi de.

Sonrası Kalır

Şair bu kitabını eşi Mefharet Cansever’e adanmış. YKY’nin Bütün Şiirleri için seçtiği ad olan kitap, 1974 yılında okuruyla buluşur. En çok da kitapta yer alan “Mendilimde Kan Sesleri” şiiri ses getirir. Bu kitap, dönemin politik olaylarının da kayıt altına alındığı toplumsal hafızanın canlı tutulmak istendiği bir şiir toplamı olarak göze çarpar.

Ben Ruhi Bey Nasılım

Ben Ruhi Bey Nasılım, Türkçede şiir boyutunu ve niteliğini aşan, türlerarasılık bağlamında nereye koyulacağı net olmayan ilginç bir deneydir. Uzun soluklu ve epik bir şiir olarak niteleyebileceğimiz Ben Ruhi Bey Nasılım, çoklu okumaya açık ve her okunduğunda okurunun farklı anlamlar türetebildiği bir yapıt olarak dikkat çekiyor. Belki de bu durum, şairin “Şiirlerimdeki kişiler satranç taşlarına benzerler, onlar düşsel ya da gerçek bende olup bitenlerin toplamıdır” sözündeki satranç hamlelerinden kaynaklanıyor. Şair, hayatı bir satranç tahtası, şiirdeki anlam katmanlarını da satranç hamleleri gibi ele

alıp öyle bir şiir kurguluyor ki, okurunun belli bir donanımına sahip olmasını gerekli kılıyor. Ben Ruhi Bey Nasılım, değişik disiplin alanlarında üzerine sayfalarca tezler üretilebilecek bir yapıt olması bir yana, şiirde dil olanaklarının nereye kadar zorlanabileceğinin de kanıtı niteliğinde. Bakın bu şiir ve kitap ile giriştiği serüveni nasıl anlatıyor şair: “Ben Ruhi Bey Nasılım adlı kitabımı, bugünden çocukluğuma doğru uzanan bir çizgiyi bölüm bölüm yazarak sürdürmeyi düşünmüştüm. Baştan dört bölümü de bu amaçla yazmıştım. Kitap hem yavaş yürüyordu, hem de bir yerde tıkanıp kalacak gibiydi. Bir süre yazmayı bıraktım. Bir gün Krepen Pasajı’nda bir başıma oturuyordum. Yazdı, hava sıcaktı. Pasaj da oldukça tenhaydı. Dipte, köşede bir garson uyukluyordu. Diyebilirim ki, şiirime bir dekor hazırlanıyordu sanki. Nitekim biraz sonra ilk oyuncu sahneye girdi. Pasaja sık sık gidenler iyi bilirler; sakalları uzamış, saçları dökük ve yağlı, askılı pantolonunu karnının üstüne kadar çekmiş, omzunda birkaç kemerle dolaşan ve kimselerle konuşmayan bir adam vardı. Daha önceleri çok gördüğüm halde ilgimi pek çekmeyen bu adam, dışarıdaki masalardan birine, tam karşıma oturdu. Dikkatle izlemeye başladım. Kendi kendiyile konuşur gibi dudaklarını hafiften kıpırdatıyordu. Bir kadeh içki verdiler, içti. Birdenbire Ruhi Bey’i daha yazılmamış olan Ruhi Bey’i bulduğumu anladım. Çocukluğumdan, gençliğimden ve ‘şimdi’lerden sıyrılarak onun dünyasıyla özdeşleştim. Eve döndüm, ilk notlarımı yazdım. Kitap o günkü rastlantıdan sonra hızla gelişti.” Bir şiirin nasıl yazıldığına dair oldukça ilginç bir deneyim aktaran bu satırlar, “aynalarda kendini seven Ruhi Bey”in

ortaya çıkışını da aydınlatıyor. Ama ben yine de Enis Akın'ın "Edip Cansever bir öteki olarak kendi'ne ulaşmayı denerdi. Ama bu ayna arkasındaki dünyanın muhteşemliğini feda etmek demekti" diye ileri sürdüğü önermeyi şiddetle tartışmaya değer buluyorum.

Sevda ile Sevgi

Toplumsal refleksleriyle ön plana çıkan üç kitap ve Ben Ruhi Bey Nasılım'dan sonra düşük nabzıyla okur dikkatini çeken bu kitabında Cansever, toplumsalın ağırlığından bir soluk almak istemiş hissi veriyor. Dramatik şiirden lirik şiire yöneldiği görülüyor. Yayımlandığı tarihin 1977 olduğu göz önüne alınırsa, kutuplaşmanın had safhaya vardığı, toplumsal şiddetin dozunun yükseldiği o yıllarda, Sevda ile Sevgi'yi bir barış sözleşmesi gibi sunuyor şair.

Şairin Seyir Defteri

Bir şairin içinde iki insan varmış gibi o iki insanın birbirleriyle konuşmuş gibi yazılmış şiirlere ve bir şiir yazılırken teknik dışında kalan duyarlıklara tanıklık ediyoruz Şairin Seyir Defteri'nde. Adı üzerinde; seyir defteri. Ocak 1980'de yayımlanmış. "Konuşsam uzun uzun. / Ölüm var, beklemekte pusuda" dizesinde olduğu gibi, sonuna gelinmiş bir toplumsal dönemin bir şair tarafından nasıl algılandığının örneklerini sunarken okuruna şairin şiir serüveninde girdiği son döneminin ilk kitabı olma özelliğini taşıyor. Ruhi Bey'e göndermeler de içeren kitap şairin hafızasındaki darmadağın pek çok şeyi yası, ama umutlu bir yönelimle toplayan bir defter işlevi görüyor. Onun şiirinde dağınık şeylere bir bütünlük kazandırma eğilimi

başattır. Dağınık şeyler bir bütüne ulaşır yeni bir biçim kazandıklarında "başka" olurlar. Şiirlerindeki nesne bolluğu da bu başkalaşıma yönelmesiyle anlam ve işlev kazanır. Şairin coşkuyu, düşünceyi, duyguyu, nesnelere aktararak ifade etme biçimi Cansever'in en sık kullandığı tekniklerden biridir. Sözcüklerle yazıldığı kadar büyük bir tablonun parçaları olan görsellikler de içerirler. Bütün Şiirleri'nde, kitap bahsi geçen tek şiiri de bu kitabında yer alıyor:

"Adamın elinde bir kitap benim kitabım
Okuduğu şiir de işte bu okuduğunuz şiir."
("Kitap, Menekşe, Tırnak", Şairin Seyir Defteri)

Eylülün Sesiyle

Eylülün Sesiyle de bir toplumsal hafıza kitabı. 12 Eylül Darbesinin toplumsal izlerini şair algısıyla yansıtır. Bir bakıma askeri cuntaya karşı bir şair muhalefeti üretir. Toplumun sinmiş bireylerine yer yer "Baylar!" diye seslenir; "Bu dünyada yaşamak can sıkıcı bir şeydir baylar."

Bezik Oynayan Kadınlar

Cansever'in dramatik şiire dönüş yaptığı 1982 basım tarihli Bezik Oynayan Kadınlar'da aynı evde yaşayan, birbirlerinin acılarını bilen ama konuşamayan, kapılar ve duvarlar arasına sıkışmış dört kadının ruh halleri yansıtılır. Cemile'nin Manastırlı Hilmi Bey'e yazdığı mektuplarla başlar, Seniha'nı günlüğüyle devam eder ve bir ruh nehri gibi akıp gider; "Bildiğimiz tek şey yalnızlık!" Anıların insan hayatındaki yerine ve önemine tanıklık eder, onlara anın yitirilmişliğinde yeni anlamlar yükleriz. Bezik oynamayı bilmesek de...

İlk yaz Şikâyetçileri

“Her gün
bir parça daha
alıyorum yalnızlığa..”
Bende kanıksamak hissini uyandıran
Cansever kitabı. Eriştiği yaşın olgunluğu
ile ölümü de düşünmeye başlayan şair,
“Şiirlerin de eski tadı kalmadı,” ruh haline
ulaştığı pasajlarla dikkat çeker. Çoğunluğu
kısa lirik şiirlerden oluşan bu yapıtında,
hayatın incelikleri ve anlara yoğunlaşır.
1984’te yayımlanan kitap, “İlk yaz
Şikâyetçileri” (12 parça), “İki Düş Arasında
Beklenti” (9 şiir) ve “Armalar” (16 parça)
bölümlerinden oluşuyor. Salâh Birsell,
“Edip yaşamı bir yaz mevsimi sayar” diyor
ya; şiirindeki bu doğaya dönüklük ve
oluşturduğu şiir iklimi de bir yaz rüzgârı
gibi hatıradadır.

Oteller Kenti

Sağlığında yayımlanmış son kitabıdır.
“Oteller Kenti, şiirim vardı son durak
değil elbette. Ne var ki, bundan sonra
şunu şunu amaçlıyorum da demiyorum.
Çünkü amaçlamak, özel olsun, biçimsel
olsun şematizmin şiirde geçerli olduğunu
kanıtlamak anlamına gelir ki, bu da
şiirin özgül işleyişine ters düşer” diye
yazsa da Söyleşi Notları’nda, ölüm bir
yıl sonra kapısını çalmıştır. “Oteller
Kenti’nde yalnızca insanlar insanlara
yaklaşıp kopmuyor. Onların yedeğinde
nesneler de aynı işlemi sürdürüyorlar”
der bir de aynı notlarda. Daha önce
onun dağınıklığı toplama, böylece şiirsel
bir bütünlük kurma yöneliminden söz
etmiştim. Bu son durakta şair, “Ama biz
dağınık kaldık” itirafında bulunacaktır.
Bu dağınıklığın imgesel karşılıkları da
fazlasıyla yer almaktadır Oteller Kenti’nde.
“Dışarı çıkmadık, çünkü hep dışardaydık.

İçeri girmedik, çünkü hep içerdeydik.
Bir oteldik ki hepimiz,
Öylece otel kaldık.”

Salâh Birsell’in Oteller Kenti üzerine
söyledikleri de ilginçtir: “Edip’e göre
dünya koskoca, uçsuz bucaksız, aynak
oynak bir oteldir. İnsanlar da oteldir.
Bir otel odasında, odaların soluk alıp
verişlerine yüreklerini uydurmuşlardır. Bir
uzaklık, yakınlık hesabı içinde bıkmadan,
usanmadan ayak değiştirirler. İki kişiyse
karşılıklı oturuyorlardır. Çünkü herkes,
herkes gibi karşılıklıdır.” Biz, günümüzde,
geldiğimiz bu noktada hayatta olduğu
kadar şiirde de bu karşılıklılığı aramıyor
muyuz? Bu karşılıklılığı hayatta bulan iyi
insan, şiirde bulan iyi şair oluyor. Edip
Cansever gibi...

Gül Dönüyor Avucumda

1985-1986 yılları arasında yazıp
yayımlayamadığı şiirleri; kendi eliyle
seçtiği kimi yazılar, hakkında yazılanlar
ve bazı konuşmalar eşliğinde, ölümünden
sonra 1988 yılında Gül Dönüyor
Avucumda adıyla Adam Yayınları
tarafından basıldı. Sunuş yazısından
edindiğimiz bilgiye göre kitapta yer alan
şiirler, yazılar ve eleştiriler/ incelemeler
ölümünden önce şairin bizzat kendisi
tarafından seçilmiş ve yapılacak bu
derleme torunu Emine Birol’a adanmıştı.
Cansever, bu derlemenin yayımlandığını
göremeden öldü.

Türkçenin en verimli şairlerinden biri Edip
Cansever. Cemal Süreya’nın “Fazla şiirden
öldü Edip” dediği şair, kanımca bugün o
fazla şiirden yaşıyor ve yüzyıllar sonra da o
fazlalık dolayısıyla yaşayacak.

şairin silgisi ve zamana bırakılan sorular...

—etik ontolojik bir eylem olarak
edip cansever şiir—

sabahattin umutlu

*“insan aklının son serüvenidir şiir. gecikmiş şiir olamaz. toplumun
gereksinimleri beni makine dünyasını çözümlemeye, onun şiirini
yapmaya götürüyor.”*

edip cansever

*“yazmak bir oluş meselesidir; her zaman tamamlanmamış, her zaman
oluşmanın ortasındadır. ve her türden yaşanabilir veya yaşanmış
deneyimin maddesinin ötesindedir. (...) yazmak oluştan ayrılamaz;
yazarak kadın oluş, hayvan oluş, bitki oluş, algılanamaz oluş, molekül-
oluş gerçekleşir ”*

gilles deleuze

“silgiler silerken silinirler”

ece ayhan

sürekliliğin başkaldırışı

*yazdığım ilk dizeyi silerek
bir alttaki dizeye geçiyorum hemen
onu da sildikten sonra bir üçüncüye
ve dördüncü ve beşinciye geçiyorum
bilmem ne kadar sürüyor bu benzersiz çaba
bildiğim ya da duyduğum iyice
ben böyle siledurdukça sürekli
geçmişten gelecekte arınmış,
dipdiri bir müzik parçası kalıyor geriye*

etik ontolojik bir eylem olarak şiir

yukarıdaki şiir, edip cansever'in
yaşarken göremediği, bir kısmı dergilerde
yayımlanan, bir kısmı ise yayımlanmayan
şiirleri, metinleri ve söyleşilerinden

oluşan “gül dönüyor avucumda” kitabında
yer alıyor. cansever şiirinin dünyadaki
oluşuna, gelişim özelliklerine, serüvenine
ve poetikasına dair önemli ipuçları
içermekte.

yaşasaydı doksan üç yaşında olacaktı.
28 mayıs 1986'da yitirmiştik cansever'i.
tabiatla buluşalı otuz beş yıl olmuş...

öyle şanslı ki şiir, birçok şeyini, 1954'te
kapalıçarşı'nın yanıp kül olup yeniden
kurulmuş olmasına ve orada oluşan
asmakatına borçlu şiirin. tamam... şiirin,
bir yangına borcu mu olur?.. kim bilir...
cansever'e... ya da bir şiirin küllerine mi
soralım. küllerin şiirlerine mi...

kim ne derse desin o bu günü de yakıyordur

yeniden doğmak için çıkardığı yangından...

“gelmiş bulundum”un o ağır mahcubiyeti ve tevazuuyla ayrılmıştı aramızdan. ve eklemişti: “*insan sana güveniyorum. saygılarımla.*”

cansever’den geriye sayfalarca şiir, yazı, söyleşiler, anılar, bakışlar ve bitmek bilmeyen akşamüstleri ve tarifsiz kadeh tutuşlar ile en çok da sonrası... “*sonrası kalır*” dediği yerde, uçsuz bucaksız bir sonsuzlukla baş başa bırakıp gitti bizi.

bir bildiği, bir güvendiği vardı elbet, şiirinin bugünlere kalacağına dair: “*ülkümüzde çoğu kez bir kuşağın şiiri okunur, yeni kuşaklarınsa yeni okuyucuları çıkar.*” açık uçlu bir şiirin, açık uçlu okurlarıyla çoğalarak buluşma serüvenine tanık oluruz .

şiirin dünü, bugünü ve yarınına dair sorduğu sorularla, şiirin bir kuşak meselesi değil de kendi poetikasını oluşturma meselesi olduğuna dair derin çizgiler çeker cansever. çekilen her çizgide ise çoğalan ve derinleşen sorular...

boşlukta asılı kalan bir sorudur: şairin sildiği şiiri midir sadece. yoksa şairler de silinirler mi, şiirlerini silerken?

sonrası mı... yanıtları itina ile sonraya, zamana bırakılan sorular...

edip cansever’den sonra dünyanın göğünden çok bulutlar geldi geçti ve çok şiirler yazıldı. çok aşklar yaşandı ve saatlerin mutlak bir şimdiye ayarlandığı zamanlara gelindi. ucu açık ve ufkunu yitirmeyen zamanlardan bugünlere bir soru... öyleyse, o soruyu biz de tersten soralım: saatlerin mutlak bir şimdiye ayarlandığı bu günlerden yarına bir soru kalacak mıdır? bizim de sonraya kalacak bir sorumuz ve sonramız olacak mıdır?

yoksa içinde yaşadığımız şu distopik dünya ve distopik zamanlar hep kalıcı mı olacaktır?

sonrası... özne, nesne, zaman, mekân diyalektiğinin tersine çevrildiği anlar, durumlar... cansever ve arkadaşlarının -ki indirgemeci bir bakışla ikinci yeni diye bir tanım aralığına sıkıştırılanlar- şiirlerinde yaşayan, yaşatılan, zaman mevhumuna dair sorular, sorunlar, her daim şiirin imkânsız sorularından biri olagelmıştır.

zamanla derdi olmuştur, hep ikinci yeni olarak anılan ve fakat kendi poetik farklılıklarıyla bir akış, bir duruş, bir tekillikler toplamı olarak görebileceğimiz şairlerin. çünkü mutlak bir zaman, mutlak bir şimdi yoktur onlara göre. olsa olsa şiirin de içinde olduğu bir zaman ve şiirin kendi zamanından söz edebiliriz daha çok.

şiirin kendi zamanı ise iktidarların gölgesinden bağımsız, uçsuz bucaksız zamanlar... şiirin hiçbir ideolojinin tahakküm sınırlarına tabi olmadan, kimsenin kulu kölesi olmadığı, etik ontolojik bir eylem olarak varlığını sürdürdüğü zamanlar...

zamanla derdi olan şairler için “*dünyada dün yoktur*”, ki şairin “*yeşil ipek gömleğinin yakası*”(nın) “*büyük zamana düşer*”(n) bir zaman. şiirin “*büyük saati*”nin gösterdiği ve sürekli gösterip durduğu yerde “*akan zaman değil mesafelerdir*” artık. “*elimde bir çiçekle yaz geçti*” ve “*bir tenis topu takılmış boşluğa ve zamansızlığa*”. öyle bir zamandan mı? kalırsa “*sonrası kalır*”...

ve şair seslenir: “*zamanın minesini(nin) soldu(ğu)*” yerden...

“*ki çiçekler kendilerini toplar orada*” ve zamanlar boğuşur, sırasız, biri bir ötekenden kalınlaşır”

*“kim ne derse desin ben bu günü yakıyorum
yeniden doğmak için çıkardığım yangından”*

cansever şiirinde, zaman mekân
diyalektiği tersine çevrilir ve *“zamanın
inim inim inletilen köleleri olmamak için”*
parçalı zamanlardan tüm zamanlara,
geniş zamanlara varabilmek için *“mutlak
bir şimdi”* olan bugün yakılır. ve yeniden
doğulur zamanın küllerinden. şiirin
zamanı başlar...

*“bildiğim ya da duyduğum iyice
ben böyle siledurdukça sürekli
geçmişten gelecekte arınmış,
dipdiri bir müzik parçası kalıyor geriye”*

bir söyleşisinde rilke'nin şu sözlerinden
bahseder: gelecektir başka yorumların
zamanı, kalmayacak kelime üstünde
kelime ve çözülecek her anlam bulutlar
gibi ve düşecek yere sular gibi.

diyelim *“felsefecilerin dünyayı
yorumlamakla yetindiği, asıl olan dünyanın
değiştirilmesidir”* tezinden habersizdi
cansever ya da üzerine çok düşünmemiştii.
yine de bir bilgisi ve sezgisi de vardır,
dünyanın değişip dönüştürülmesine dair.
haberi olmayabilirdi marx'tan, çünkü
marksist kuramın temel kaynakları,
ancak 1965 yılından sonra türkçeye
çevrilebilmişti.

dünyanın değiştirilip
dönüştürülmesinin, varoluşçu
düşüncenin etkisiyle bir dilin değiştirilip
dönüştürülmesine bağlı bir bakış,
bir yorum oluşturmakla mümkün
olabileceğinin sezgisi ve hayaliyle
yaşayanlardandır cansever. etik ontolojik
bir eylem olarak görür şiiri ve dünyanın
değiştirilip dönüştürülmesini. salt politik

dönüşümler değildir şiirinin kaynağı;
felsefe, edebiyat, sinema, tiyatro ve tüm
sanatları şiiri için bir sonsuz kaynak olarak
görür cansever. sartre, becket, john berger,
marquez, sait faik, vüsat o. bener, leyla
erbil, sevim burak, tomris uyar sevdiği ve
izlediği yazarlardır.

bir kâhindir her şair ve bir
sezgidir şairinki. evet dünya devrimle
değişip dönüşecektir. ve fakat şairin etik
olarak durduğu yer de az çok bellidir.
o her türlü iktidarın karşısında etik
ontolojik bir eylem olarak şiirin yanında ve
kaydedenlerin yanında olacaktır. ideolojik
bir körleşmenin etkisiyle, iktidarlara
koşulsuz destekleyen bir özne değil, tüm
zamanlar bir ideoloji kırıcı olabilmıştır
cansever ve şiiri. tıpkı ıspanya da lorca'nın
durduğu yerdedir: *“bu dünyada her
daim hiçbir şeyi olmayanların yanında
olacağım; kendilerinden o hiçbir şeye
sahip olmamanın huzuru bile esirgenen
insanların yanında.”*

işte bu yüzden şiirin önüne bir tanım,
bir niteleme getirilemez. bir tanımı, bir
nitelemesi varsa da, onun hem özgür
zamanların dili hem kendi zamanının da
içinde nefes alıp verdiği zamanların eylemi
olarak görülebilir. tüm zamanlar, dilin
egemenlikçi yapısının bozguna uğratıldığı,
başka bir dilin, başka bir imlanın, başka bir
evrenin dili olagelmıştır şiir.

şiirler, klişeler, ikonalar...

cansever, şiiri bir silgi, bir çizgi çekme
eylemi olarak görür. kendinden önce gelip
geçene, içinde yaşadığı dönemin şiirine
çekilen bir derin çizgi: *“benden veya benim
kuşağımdan önce yazılmış şiirleri kendi
değerleriyle baş başa bırakarak araya kesin
bir çizgi çektiğime inanıyorum.”*

çektığı çizginin farkındadır cansever. tüm sonuçlarını da göze alarak. o kendi şiirini ve kendi poetikasını oluşturmanın derdindedir. çekilen o derin çizginin bilinci ve coşkusuyla, klişeler kırılır ve başka bir dünya öyle kurulur. başka bir şiir mi o da...

kırılır. dildeki tüm klişeler. yıkılır dilin ve içine doğduğu dünyaya ait ikonalar. kırıldığı yerden klişelerin, yıkıldığı yerden ikonaların, bambaşka bir imge evrenine, bambaşka bir şiire varılır.

belli bir düşünceden hareketle oluşturmaz şiirini cansever. ona göre düşünce şiirin kendisidir ve şiirden bağımsız olarak, şiire düşünce getirilemez. ithal edilemez. şiirin kendisi olarak düşünce şiirde yürür.

cansever'in "*düşüncenin şiiri*" dediği yer de öyle. aklın, iktidarın şiirde vücut bulduğu tüm tek sesli formlar, normlar bozguna uğratarak, düşüncenin, şiirin özgürleştiği, çoklu formlarla başka zamanlara varılır. ve fakat oradan da geçilmek üzere... mutlak değildir hiçbir form ve düşünce. şiirin diyalektiği işler her yerde. şiirin zamanıdır her yer.

dur durak yoktur cansever şiirinde. kendisinin de reddettiği, ilk iki "*ölü*" kitabını saymazsak, her şiirinde, her kitabında başka formlar denenir. şiir, etik poetik bir deneysellik alanıdır. kendinden önceki şiiri ve o şiirin içine doğduğu dünyaya ait algıyı yıka yıka ilerler. sürekli bir yıkımın, sürekli bir reddiyeinin, dilin hapishanesine sürekli bir saldırının ve isyanın dilidir şiir. elbet, dilin hapishanesinden bir kaçış ihtimalinin, kaçış çizgilerinin, özgürleşme imkânının da dili...

eskinin, kokuşmuşun, üzerimize bir

kâbus gibi çöken düzenlerin yakılıp yıkılıp özgürleşme tohumlarının atıldığı, bir ütopyanın da şiiri. aylak adımların, umut olanın, gelecek ve gelmekte olanın... çürüten düzenlerin bedeninde yeşeren bir ütopyanın değil, çürütenin, kokuşmuşun, gözlerimize çekilen sahte duvarların yerle bir edilerek, o duvarların yıkıldığı yerden seslenen sürekli bir devrim ihtimalinin işaretleri ve bir direniş hafızası oluşturmanın, oluşun, hakikatin şiiri. elleri, ayakları, hayalleri olan bedenlerin, hayallerini yitirmeyen öznelerin şiiri...

işte o aurası yitmeyen hakikat anlarına, şiire ve şiirin kendi zamanlarına varabilmek için sürekli sorular sorar cansever. öznelerin tarihle ilişkileneceklerine, makro değil de mikro tarihlerine, öznelerin ve toplum içindeki yerlerine dair sorular. sorduğu sorularda kendisiyle de cebelleşir sürekli. öznelerin toplumla ilişkileneceklerini, o ilişkileneceklerdeki yaralarını deşer durmadan, önce kendi içinde gezdirir ucu sivri bıçağını, sonra da bize yöneltir ve kanırtarak gezdirir içimizde. bıçağın her saplandığı ve gezindiği yerlerde başka yaralar, başka sorulara bırakır yerlerini. sürekli muhatabını arayan sorular... muhatabına seslenirken, seslendiği özneleri kendi trajedisine ortak eden, kuşatılmışlığımızı, çıkışsızlığımızı, trajedimizi durmadan deşen, kurcalayan etik ontolojik sorular...

şiirle düşünmek ya da şiir ile felsefe

bizi dışarda bırakan bir gereceğin değil, bizi de içine alan bir gerçeğin özlemine çekiyoruz sadece."

"şiirle düşünmek! yalnızca buna inanırım. şiirle düşünmenin karşıtı felsefe

yapmaktır. felsefe ise şiirin temeli olan imgeyi dışlar. gene felsefe duygusallığa da karşıdır". "şiirle düşünmeyi" önceleyen felsefi arka planı olan, düşünmenin şiirini kurma çabasındaki arayışın etik ontolojik sorularıdır.

ve fakat felsefe ile şiir arasındaki ayrımı dil düzleminde derinleşerek aşındıran sorular. felsefenin dünyasında olsa da, felsefenin diliyle değil şiirin dünyasından ve şiirin diliyle sorulan sorular...

dünyaya karşı tek silahı elindeki kavramlar olan felsefenin şiire, şiirin de felsefeye yaklaştığı, şiir ile felsefe arasındaki açının kapanmaya başladığı metinlere ömrü yetmemiş olabilir cansever'in. yine de bir soru kalmıştır oralardan...

adnan benk ile söyleşisinde, bir soruya verdiği yanıtı:

a.b.- ...temalardan yalnız biri ön plana çıkıyor hep kavramlarla konuşuyorsun?

e.c. - kavram nasıl olabilir ki? şiir kavramlarla yazılmaz.

felsefenin dilini "kavramlardan" çıkartarak metaforik bir dile dönüştürme çabasında olan, deleuze ve derrida'yı okuma imkânı olmamış olsa da, felsefeye şiirin sınırsız dünyasından bakan, şiirle felsefe yapan nietzsché'den elbet haberi vardı cansever'in.

ahmet oktay, cansever'le ilgili "şairin kanı" adlı yazısında, cansever'in felsefi kaynaklarının sınırlı olduğundan ve "marksçılık"tan haberi olmadığından, dolayısıyla şiirinde toplumcu damarın eksikliğinden bahsediyor. oktay'a göre cansever, varoluşçu kaynaklardan -daha çok sartre- beslendiği için birey ile toplum arasındaki çatışmayı sınıf çatışması olarak görmeyi ıskalayan, dünyanın değiştirilip

dönüştürülmesine salt yabancılaşma ekseninden bakan şiirler yazıyordu. oysa bugün dönüp batığımızda, cansever'in şiirinde özellikle "tragedyalar"da çökmekte olan, çürümüş yaşama biçimlerinin deşifre edildiğini, şiirdeki tüm öznelerin trajedilerini ve sonunda nasıl yok olmaya mahkûm edildiğini görmekteyiz. "ben ruhi bey nasılım"da ise ruhi bey'e üvey annesiyle olan çatışmalarının ve egemen sınıfın simgesi olan konaktaki limonluğu -dünyaya kapalı bir yaşam biçimini- yaktırarak, şairin dünyaya ilişkin bir yeri, duruşu ve poetikası olduğunu görebiliriz.

"tragedyalar"dan "kirli ağustos"a ve "sonrası kalır'a uzanan, özneleri değişip dönüşen bir ideoloji kırıncı duruşu vardır cansever şiirinin. ki "tragedyalar"ın içe dönük, dünyaya kapalı yaşamları olan tüketici, asalak öznelerinden hiçbiri hayatta kalamıyor. yerlerini, daha dışa dönük ve hayat belirtisi olan, dünyaya karşı reflekslerini yitirmeyen, tarih ve toplum içindeki varlığı, duruşu giderek bir simgeye dönüşen öznelere bırakıyorlar.

şiir o alet çantası

politik dile kolay tercüme edilebilen, üst perdeden konuşan ve kime konuştuğu ise her daim belirsizliğini koruyan bir sanatın, edebiyatın, şiirin değil de, elbet bir ideolojisi olan ve fakat bir ideolojinin esiri olmayan sanatın, edebiyatın, şiirin farkındaydı cansever. ve öyle bir yerden bakıyordu dünyaya, hayata, şiire. ideolojik sınırlamalar ve politik doğruculuğa karşı etik ontolojik bir eylem olarak görüyordu şiiri... ki şair kendi özel kişiliğini şiirin ardında gizlemesini bilmelidir cansever'e göre. öznelerini dışarda bırakan bir makro tarihin, bir gerçeğin değil, öznesini

dışlamayan ve içine alan bir mikro tarihin ve gerçeğin özlemini çekiyordu cansever. şiirleri, o dünyanın, o gerçeğin bilinci, duyuşu ve oluşuna dair izler taşımakta ve poetikasını oralardan oluşturmakta cansever.

felsefeyi, sanatı, edebiyatı, şiiri determinist aklın bir uzantısı olarak görenler var mıdır hâlâ? vardır elbet. felsefe denilince, ana akım felsefe olarak hegel, marx ve kant gelebilir akla. şiir deyince de tek sesli bir forma indirgenmiş mısracı, lirik, konvansiyonel şiir. oysa ne çok patikaları vardır felsefenin, sanatın, edebiyatın, şiirin. ki diyalektik gereği de öyle. sürekli bir dönüşüme, şiirin, felsefenin sürekli dönüşümüne, dönüşürken de birbirlerinin dilini dönüştürmelerine kimin itirazı olabilir ki...

ahmet oktay'ın edip cansever'in şiirine dair söylediklerini temel aldığı felsefe de ana akım bir felsefe değil midir artık? dünyayı, hayatı, sanatı, edebiyatı, şiiri çözümlemede sınırlı bir felsefe.

ahmet oktay'ın "şairin kanı" adlı yazısındaki şu ifadeler, cansever'in dünya görüşü ile edebiyat, sanat, politika arasındaki ilişkilere dikkat çekmesi açısından önemlidir: "türkiye'deki siyasal hareketlenme ve baskıcı/özgürlükçü girişimler, şair olarak yakından etkilemiştir cansever'i de elbet. 27 mayıs, 12 mart ve 12 eylül kadar tip'in (türkiye işçi partisi) kuruluşu da. edip, tip'in sanat bürosunda görev almıştı. (etkinlik göstermeden dağılan ve dağılıp nedenlerini burada anlatmam gerekmeyen bu ilk *sanat bürosu*'nun öteki üyeleri şunlardı: s. hilav, l. erbil, a. mehmetoğlu, a. oktay"

yazıdan, cansever'in tip üyesi olduğunu,

bir sosyalist partinin sanat bürosunda -ki ilk sanat bürosudur- görev aldığını öğreniyoruz, ancak sanat bürosunun hangi tartışmalardan sonra dağıldığını ise ne yazık ki öğrenemiyoruz. belki başka yerlerde açıklamış olabilir a. oktay, belki de sır olarak kaldı. meseleye sanat, edebiyat, politika ilişkileri ve sanatçının, şairin dünyadaki yeri, duruşu, ideolojik konumlanması bağlamından baktığımızda, buradan da tarihe sorular kalmıştır. özellikle de edebiyatın, şiirin tarihine ilişkin sorular....

ahmet oktay'ın edip cansever'in şiirine dair söylediklerini temel aldığı felsefe de ana akım felsefe değil midir artık? dünyayı, hayatı, sanatı, edebiyatı, şiiri çözümlemede sınırlı bir felsefe.

insanın yeryüzündeki serüveninin sürekli değişip dönüştüğü, egemen tek canlı türünün kendi olmadığı, tekçi, türcü, cinsiyetçi ve insan merkezli bir dünyanın giderek daha sorgulanır hale geldiği, felsefenin dolambaçlı yollarında başka başka patikalar açan ve öznelere trajedisine oralardan bakıp arayışını sürdüren bir felsefeden, şiirden neden söz etmeyelim?

elbet böyle bir arayıştan haberi olmamış olabilirdi cansever'in. ömrü olup yaşasaydı şiirini deleuzyen bir bakışın diliyle buluşturur muydu? ...kim bilir. cansever şiiri ve poetikasına, bugünden ve bugünün şiirinin çoksesli, deneysel patikalarından baktığımızda. neden olmasın...

canserver'e göre şiir, "tüm sanatları" içeren, disiplinlerarası, metinlerarası bir geçişlilik eylemidir. şiirin metne, düzyazıya dönüştüğü yerlerde o yine şiirin diliyle meramını söyleyebilmemin yollarını aramaktadır. bu duruma ilişkin

bir söyleşisinde, “*sait faik’in ‘hişt hişt’ öyküsünde ne kadar şiir varsa benim şiirlerimde de o kadar öykü vardır*” diye seslenir. bu kadar değil elbet. şiirinde sadece öykü dilini kullanmaz cansever, “*tragedyalar*”da tüm hayatı bir tragedya olarak tasarlar. herkesin yüzü maskelidir orada. bir maskeden, bir *persona*’dan ibaret yüzleriyle herkes, herkesin yüzünde ve herkes herkese dönüşebilmektedir. “*tragedyalar*”da her ne kadar felsefi bir arka plan, teatral bir durum olsa da şiirin dilinden vazgeçilmemektedir. ve ekler: “*bütün sanatsal türler, şiirin potasında eriyebildiğince şiirin doğal gereçleridir.*”

deleuze’un, felsefeyi dünyadaki durumlar için bir alet çantası olarak gördüğü yeredir şiir. cansever’in alet çantasındaki felsefe ise, evrendeki bilgiye ulaşmak için gerekli tüm alet edevat, tüm disiplinler ve tüm sanatsal türler şiir için etik, ontolojik, bir eylemin araçları olmuştur. her ne kadar soru sormanın bilimi olarak görülse de sorularını, felsefenin kavramsal diliyle değil, şiirin imge dünyasından ve şiirin diliyle sorar cansever.

kirpinin imkânsız yolculuğu: şiir

günümüzde ve her daim şiir, üzerine çok söz söylenmiş, türlü yollardan tanımlanmaya ve kuşatılmaya çalışılmıştır. şiir üzerine söylenen her sözün ise bir ölü söz olarak kayıtlara geçildiği biliniyor. bilinmeli.

oysa şiirin tarihi, şiir üzerine söylenen tüm sözlerin tarihinden çok daha eskilerde. felsefe ve politika diline edebiyatın ve hatta şiirin dili üzerinden yaklaşmayı deneyen, bu disiplinleri birbirine yaklaştırmak çabasında olan

derrida’ya göre ise şiir, bozkırdan otoyola çıkan bir dikenli kirpinin başına gelenler ve yaşadıklarıdır. otoyola çıkmak için can atan kirpi, otoyola çıkar çıkmaz başına gelebilecekleri sezer. yine de yola çıkar ve malum sonuç.

tehlike geçmiş ya da atlatılmıştır belki. ancak şiir cansız bedeni ile yerededir. yeniden başlar tehlike, başka kirpiler ve şiirler için. kirpi metaforunda şiirin bilerek ve isteyerek tehlikeli bir yola çıkışından söz edilir. her yola çıkışta ölen ise şiirin ta kendisi.

ölüm bir yüzleşmedir. ölümle yüzleşmek de şiirin başka bir yoldan var olma biçimi...

öncesi var. kirpi tehlikeyi fark eder ve dikenlerini içe doğru kendine batırır. peki tehlike geçmiş midir? tehlikenin üzerine doğru geldiğini fark etmek ve içe doğru kapanmak ve ya kapanmaktan vazgeçmek, neyin kurtuluşudur ya da başka bir yolda ölmek mi özgürlük? kirpi öldü. hüznülenmek mi? asla... şiir ki en çok yaklaşan ve yakışandır bizlere...

kirpi ölünce ortaklık bozulmuş mudur? şiirin tehlikeli sorulara olan merakı yakınlığı bitmiş midir?

*“ki bazı durumlarda söz yoktur
hem neden olsun
bazı durumların dili daha başka
durumlardır”*

artık eskilerde kalmış bir konudur. şiirde ölçü uyak vs. tek sesli şiirden çoksesli şiire geçişte, edip cansever’in çok önceleri, bu durumlara dair ne düşündüğü ve şiirindeki çizgilerin belirginleşmesi açısından önemli. yeni şiir, dil bakımından, hem bir öncekine tepki, hem de onu

genişleten, şiire yeni olanaklar kazandıran bir davranıştır cansever'e göre.

şiiri bir yapı ve yapılan bir eylem olarak gören cansever, şiirde kurulan tüm yapı ve formların bir gün değişip dönüşeceğinin ve yerini başka yapılara, formalara bırakacağını da habercisi olmuştur.

cansever, şiirde ölçüye, uyağa değil akustik yapıya önem verir. şiirdeki iç ve dış sesleri tıpkı bir orkestrasyon ortamında müzik aletlerinin seslerinin dağılımına benzetir ve seslerin dağılımını ona göre yapar. tek sözcük, tek dize veya bölüm değil, şiirin tümüne dağılan akustik yapısına öncelik verir. akustik bir çokseslilik, hatta atonalliğe varan bir durum. deneysel ve atonal bir yapının ayak izleri.

şiirler, yüzler, sokaklar...

"benim için bir şiirde birçok şiir vardır. insanda da böyledir bu. bir insan yüzünde bir çok insan vardır."

şiir, şiir içredir ve şiirden şiire geçilir. yüzlerden yüzlere... bir şiirden bir yüze ve bir yüzden bir şiire geçilince daha bir çoğalır şiirler... şiirin yüzü, yüzün şiiri olmuştur. her şiir, her yüz, başka başka yüzlere, şiirlere karışır. şiirin ve yüzün halleri, öznenin hallerine dönüşür. tersi de geçerli. sürekli bir dönüşüm halindedir, şiirin ve öznenin halleri. sonsuzlukta, ucu açık bir zamana dönüşürler.

şiirin ve yüzlerin bir sahnede bulunduğu ve birbirine dönüştüğü yeri "tragedyalar"da daha belirgin görebiliriz.

tragedyanın tüm zamanlar süreceğini, dünya, devrimle değişip dönüşse de bireyin toplumla çatışmasının engellenemeyeceğini, hiçbir zaman çözümlenemeyeceğini o yüzden de

tragedya formunun her daim kalıcı olacağını söyler cansever.

herkesin bir rolü olduğu, bir yüzü, ve fakat zorunlu bir maskesi-persona- olduğu şu distopik günlerde de sürmüyor mu tragedyaya?

tüm dünyanın kendi üstüne kapanıp kapaklandığı, tüm zamanların mutlak bir şimdiyi gösterdiği yerdeyizdir artık. distopik dünyaların tragedyasına hoş geldiniz.

"geçiniz

geçiniz, geçiniz

üstelik tam zamanında geldiniz

– az önce, biraz sonra ve şimdi –

yani vakitlerden bir dokunma vakti ne güzel, hep birden çıkageldiniz"

kendi kendimize ve tüm canlılara zindan ettiğimiz şu gezegende arada bir sahneye çıkmıyor ve evleri terk etmiyor değiliz. sürekli aç-kapalar arasında geçiyor ömrümüz ruhi bey. aç kapa aç kapa art em a. yak şu maskeleri de kurtar bizi kendimizden. hem biz kendimiz miyiz ki o maskelerin altında. kendimiz var mıydı bizim ve hiç kendimiz olduk mu ruhi bey. siz arada bize gösterseniz... yakıp şu dünyayı da bizi bize gösterseniz...

roller karışıyor gibi gözükse de hiç karışmayan roller yok değil ruhi bey. kimimiz fiyakalı bir tirat peşinde, kimimiz sokaklardan çöpleri topluyor. bazı oyuncular yerlerini soğutup dursalar da kimi roller çok ağır, senaryo çok kötü, kurguyu hiç sorma, yönetmen çok acımasız ruhi bey...

kapansak evlerimize, kurulsak koltuklara ve girsek sanal dünyamızın koridorlarından içerilere güvende

olabilir miyiz ruhi bey? atsak tvitleri,
baksak layklara, yıkılıyor ruhi bey, her
yer yıkılıyor. radyolardan kala kala trt3
kalsa da radyolar çoktandır yerlerini anlık
titreşimlere ve görüntülü gürültülere
bıraktı. sokaklar köpeklere kaldı. tanrının
eşyaları ve salınacağı çoktandır çöplükteki
yerlerini aldı. kimse, kimsenin umrunda
değil. kimse kimsenin yakınında, kimse
kimsenin uzağında, kimse kimsenin
kalbinde değil. “kimse kimsenin olmasın,,
diyordu bir şair, kimse kimsenin değil
ruhi bey. “bir dünya kalıntısı üstünde, hak
edilmiş hüznlerimiz olacak mı bizim de?
hâlâ bir mevsim midir, mevsim midir
yalnızlık?

“ki çiçekler kendilerini topla(dığı)r orada”
sürüyor mu o mevsim?

“hiçbir pul hiçbir zarfa yakışmıyor
hiçbir zarf üçbeş satıra
ne zaman yanyanayız işte o zaman
doyamıyoruz tenlerimizin bitmez tükenmez
sorgusuna.”

ve sürüyor tragedyalar... ve oyuncuların
yalnızlığı. yüzlerimizi gizleyen bizi
bizden esirgeyen “persona” maskeler çarşı
pazar... kimimiz ölmedik daha... mevsim
ağır yaralı, sokak kötürüm. bizi bizden
sual eden olursa, bir aç-kapa oyununda
oyalanıyor desinler... evet hem erkeğiz,
hem kadın. hem de lgbti. kimimiz hetero,
kimimiz quir, persona in persona...

“biz ki bir güz artığı, erkeğiz hem de
kadınız
doldurulmuş bir geyiğiz, korkarız,
açıklanırız.
.....

“kimse kimsenin olmasın”

cansever’in “tragedyalar”ı, şiirin
deneyselliğini, metinlerarasılığını
uçlara taşıyan, ucu açık bir performansa
dönüştüren, insanın yeryüzündeki
âcizliğini, çıksızlığını, zamanlar
içindeki zamansızlığını, trajedisini
gözlerimize sokan bir şiirsel yapı olarak da
görülebilir.

cansever şiirinde öznenin halleri

“nerde şimdi ivanof
saklanıyordur ölümde
kim bilir, belki de bir piyano olmuştur
ivanof
nikola dikiş iğnesi olmuştur
yani insan ister istemez
bir şey oluyor ölünce
ben iskambil olacağım. koz kupa olacak
gene
“piyano, iskambil ve iğne
ben armenak
vartuhi’nin kocası
vartuhi
o da mineli yahut sedef
bir dürbün olacaktır elbette
sahi ne yapıyordur şimdi vartuhi
stepan
ya ne yapıyordur diran
lusin ne yapıyordur. lusin kim bilir nerde
herkes kim bilir nerde
içsem mi bir kadeh daha, içmesem mi
ne diyordu ivanof
ölümüne saklanan ivanof
sen ne kadar içsen de
içmedin bir gün bile.
ben şimdi ne yapacağım.”

ikinci yeni ile birlikte şiirin öznesine bakışta kırılmalar başlar. ve bu kırılmalar sonucu salt geneli ve bütünü değil de genelin ve bütünün dışında kalan eylemi ve duruşuyla eğreti olan, ne yaparsa yapsın genelin içine alınmayan ya da girmemeyi tercih eden, her zaman ve her yerde sürekli temsil sorunu yaşayan, tehlikeli ve bıçak sırtı yaşamlarıyla “özneliği” tartışmalı, şaibeli olan ‘subaltern’lerin yaşantılarına da yer açılabilmektedir şiirde. ki ece ayhan ve edip cansever şiirinde daha çok rastlarız bu tartışmalı özneler. subalternlerin şiirini yazmasıyla iki şair de ayrı bir yerde durmaktadır edebiyat tarihinde.

özne oluşlarının, öznelliklerinin farklılığıyla iktidar aygıtının yüksek katlarında temsil edilmeyenlerin, kafa kâğıtları olsa da varlığı, vatandaşlığı ve her ne kadar tarihsel, toplumsal dokunun izlerini taşısalar da zamanın ve mekânın ötesinde, tarihin tüm kırılğan yerlerinde açık kalan yaralarıyla açık uçlu bir yerde duranların, sürekli oluş halinde olanların, hafızası hep kanayan ve tarihe kanlı bir dipnot olarak düşenlerin, özneliği ve özneliliği tartışmalı olanların, lanetlilerin, gramsci’nin deyimiyle ‘subaltern’lerin (ki çağrılan her yere gitmeyen, gitmesi durumunda ise gittiği yerde temsili mümkün olmayan ve gitmesiyle de özneliliğinden bir şey kaybetmeyen ya da hiç çağrılmayan, sadece kendi peşinden gidenlerin şiirini yazmıştır edip cansever ile ece ayhan.

ece ayhan şiirinde sıklıkla rastladığımız, etnik kimlikler ve sokakla ilişkili alt kültürün özneleri, neyyire hanımlar, kantocu peruzlar, şeye dar pantolonlu kostak delikanlılar ve mor biletli yolcular, orta ikiden terk çocuklardır.

ece ayhan şiirinde rastladığımız, kimlikleri, cinsel tercihleri ve yaşantılarıyla eğreti duran temsil sorunu yaşayan özneliği tartışmalı olanlar, “ben ruhi bey nasılım”, “çağrılmayan yakup”, “tragedyalar” ile “bezik oynayan kadınlar”da cansever şiirinin özneleri olmuşlardır.

“adım cemile ya, çok seviyorum adımları ben çocukluğudur insanın adı cemal şimdilik cemal’ dir -evet, öyledir- benimkisi bir anımsama -cemile- cemal – cemile: yeni fişkırmış bir marulun sesi”

cansever şiirindeki özneler dönüşüm halindedir sürekli. cinsiyetleri, kimlikleri oluşları, kadınlık ve erkeklik kimliğinin rolleriyle sınırlı olmayan öznelerdir. eşcinseller ve etnik kimlikler de şiirdeki yerlerini alırlar. “tragedyalar”daki stepan, vartuhi, armenak, diran ve lusun, nikola ile ivanoflar... sonraki şiirlerde ruhi beylere, cenaze kaldırıcılarına ve ölü yıkayıcılarına, genelev kadınlarına, her türlü çağrılmanın olağan şekli çağrılmayan yakuplara, manastırlı hilmi beylere, senihalara, esterlere, cemal, cemil ile cemile’ye bırakırlar yerlerini... ve iç konuşmalarına cemal’in... “cemal şimdilik cemal’ dir ...”

*“kurbağalara bakmaktan geliyorum, dedi yakup
bunu kendine üç kere söyledi
onlar ki kalabalıktılar, kurbağalar
o kadar çoktular ki, doğrusu ben şaşırdım
ben, yani yakup, her türlü çağrılmanın
olağan şekli
daha hiç çağrılmadım
biri olsun “yakup!” diye seslenmedi hiç*

“yakup!
diye seslenmedi ki, dönüp arkama bakayım
ve içimden durgun ve çürük bir suyu
düşüreyim
ceplerimdeki eskimiş kağıt parçalarını
atayım
sonra bir güzel yıkanayım da.
ben size demedim mi.

evet, kurbağalara bakmaktan geliyorum
sanki böyle niye ben oradan geliyorum
telaşlı, aç gözlü kurbağalara
bakmaktan
bilmiyorum
bilmiyorum, bilmiyorum
ben, yani yusuf, yusuf mu dedim? hayır,
yakup
bazen karıştırıyorum.”

bir soru kalıyor yine geriye. cansever,
gramsci’yi okudu mu? subaltern
öznelerden haberi var mıydı? ne önemi
var... daha önemli bir şey yaptı cansever,
temsili mümkün olmayan, çağrılmayan o
özneleri şiirlerinde yaşatıp nefes aldırdı.

çürüyenin, kokuşmuşun yakılıp yıkılıp
yerle bir edilip yerini yeşeren bir umuda ve
o umudun şiirine bırakan, bir isyanın dile
gelişi olarak bir nefes...

tomris uyar’ın “tragedyalar”a dair
söyledikleri cansever şiirinin tüm
zamanlardaki macerasını görebilmemiz
açısından oldukça açıklayıcıdır: “yalnızlık
mevsim olur.”

‘tragedyalar’da mısra işlevini yitirmişti.
gittikçe solan humor, büsbütün silikleşir;
aşkın sözü edilmez; iç konuşmalarla
desteklenen anlatım yerini kesik, yalın ve
tekdüze bir monologa bırakır. yalnızlık
mevsim olur. eliot’un deyimiyle, ‘sanki
büyümlü bir fener sinirleri desenlerle perdeye

yansıtılmıştır’. eşyanın canlı profili öylece
kalakalır; her şeyin soluk bir biçimi söz
konusudur artık. cansever, ‘ellerini arar
ve onları kollarının ucunda sarkar bulur.’
sevginin araçları korkuya dönüşmüştür
bu kitapta. ‘gök bırakılmaktan doğan
bir yaratıktır, krizantemse soyunur
yapraklarından, tedirgin bir yolcu oluverir,
ama ölümlerin çoğalmasıyla yeni bir umut
kapısı açılmıştır: ‘çünkü en büyük yaslar
/ en büyük ölümlerden sonra tutulur.’
cansever ölümle sıkıntının döllerini diye
adlandıracağımız kişilerini konuştururken
‘uyumsuz’u usul usul okşar, insanın
isyanına güvenir, haklı hüznler bulacağına
inanır. bu kişilerin zaten çözülmekte olan
bir toplumda yaşamaları cansever’in
temelde umuttan ayrılmadığının, başka bir
yarın beklediğinin kesin kanıtıdır.”

şiir ile poetika ve sürekli dönüşümün şiiri

cansever’in beklediği o başka yarın
umudu, şiirini hep diri, dinamik
tutmuştur. dünya ile şiiri arasında bir
sarkaç olur ve oralardan oluşturur
poetikasını. ki bu durumu, bir toplumu
anlamak için önce o toplumda yazılmış
şiirlere bakalım sözleriyle açıklar. ve ekler:
“baskının ya da özgürlüğün, ilginin ya da
ilgisizliğin, mutluluğun ya da mutsuzluğun
bunca etkisini görebilirsiniz o şiirlerde,
eğer bir topluma insan olarak sokulmuşsak
sanatçı olarak da sokulmuşuz demektir.”

ve orta yerinde tarihin isyan kapıyı
çalabilir. insanın isyana dönüştüğü yere,
insanın isyanına güvenir cansever ve
bir gün bizim de haklı hüznlerimizin
olacağına inanır.

dönüşe değil, dönüşüme inanan
bir şairdir cansever. bir dönüşüm içre,

bir isyan duygusuyla tasarlar şiirini. sürekli dönüşüm halindeki bir evrende etik ontolojik bir eylem olarak şiirin dönüştürücülüğünden yanadır. tüm şiir serüveni ve cansever şiirinin poetikası belki de bu ayrımda özetlenebilir.

asım bezirci ile söyleşisinde, bezirci'nin sorusuna verdiği yanıtı:

“- *şiirimiz ‘ikinci yeni’den sonra nereye varacak sizce? anlama ve düz anlama mı dönecek yoksa?*

- *‘dönüş’ fikrine katılamıyorum. yazın alanında böyle bir hareket olmamıştır şimdiye dek. şiirimizin nereye varacağına gelince, ben de kestiremem. ayrıca, yönü-yöntemi ayrı şiirler yazılması gerektiğine inanıyorum. belki de ikinci yeni’nin tek anlamı bu. bir değil, bir çok şiir ortamları kurmak.”*

ikinci yeniyi bir akım olarak değil, tek tek şairlerin poetikalarının buluşma ortamı ve imkânı olarak görüyor cansever. oysa bezirci'nin beklediği yanıt başkadır. hâlâ eskiye, lirik, mısraçı, tek sesli konvansiyonel şiire dönüşler... bezirci'nin “ikinci yeni olayı” kitabı, ikinci yeni üzerine, ön kabullerle yazılmış, ikinci yeniye, şiirin gerçeklerinden, şiirin dilinden değil de sadece politik dilin sınırlı penceresinden bakılarak yazılmış, ikinci yeniye dair apolitik şiir damgası vurularak mahkûm etme, tarihin çöplüğü varsa eğer, o şiiri oraya, unutturmak üzere yollamanın kitabıdır. şiirde, bugün geriye kalan mı, sonrasıdır. ikinci yeni içinde bulunan şairlerin birbirlerinden habersiz oluşturdukları tekil poetikalarıdır.

şiir, şiirde kalmamıştır hiçbir zaman, bir yolunu bulup, zamanlar ötesine akmasını bilmiştir.

şiire ve sanata ilişkin “ideolojik

netlikler”, “*politik doğruluklar*” şiire ve sanata çizilen sınırlar, sınırlamalar, tanımlar, tanımlamalar, doğrudan şiirin konusu olmamıştır hiçbir zaman. bu durum en çok da cansever’in şiiri için geçerli. içinde yaşanan toplum ve yaşam biçimleri üzerine sürekli bir otopsinin şiiri olarak da okunabilir “*tragedyalar*”.

ve sonrası. cansever şiiri ve poetikası. özne, nesne, zaman mekân diyalektiğinin tersine çevrildiği yerlerde ucu sivri bir bıçak ile içimizde gezdirir şiirini. okurunu, sınırları olan bir ütopyaya da çağırılmaz. yıkımın içinden geçirir ve kendi öznel seyrine ortak ederek soruları sürekli hale getirir. sürekli bir yıkımın, reddiyenin arasından çıkacak başka zamanların, koordinatları belirsiz zamanların şiiri.

sınırları olan bir toplum, bir dünya tasavvuru değil de klişelerin, ikonaların sürekli kırıma, bozguna uğratıldığı, kendi özgürleşmesini kendi küllerinden çıkaran, gelenin, gelmekte olanın, etik ontolojik bir eylem olarak yeninin şiiri.

şiirinin poetikası dışında görülen ve şairi tarafından da reddedilen “*ikinci üstü*” ve “*dirlik düzenlik*” kitaplarını unutursak “*yerçekimli karanfil*”le başlar edip cansever şiiri.

“şaşırdım, yokladım kendimi iyice
bir çağ mı değiştik, sabah sabah ne?
“artık ölüm insanlardan olmuyor”dur.
“en akıllı tarafımdır balıkla deniz tutmak”,
şu dağ çilekleri, yaban elmaları
basma çiçeğinden güzelse
hürriyetle büyüdüğünden”
“bir gün çok yürürseniz dikkat! sinekler
şehirde kalıyor”
“çünkü kırlara çıkıyorsunuz, şemsiyenizi
bırakın ayıp!

bana parmağınızdaki çiçekleri gösterin”
 “öyle ya kim sevişirdi acıları olmasa
 kim bakardı uzağa köpekleri saymazsam”
 “beni sevdiniz mi? yangındır artık
 parmaklarınız.”
 “sizi görmüyormuşum dikkat! trenlere
 çikolata yediriyorum.”

dizeleri, edip cansever şiirinin değişip
 dönüşüme uğradığı, tek sesli bir şiirden
 çoksesliliğe geçişinin şiirleridir.

“beni sevdiniz mi? yangındır artık
 parmaklarınız
 “sizi görmüyormuşum dikkat! trenlere
 çikolata yediriyorum”

şiirin trenlere çikolata yedirdiği
 yer: şiirin sokağa çıkıp sadece trenlerle
 bulunduğu bir yer değil, şiirin bedenlerle
 de bulunduğu bir yerdir artık. tüm sınır
 aşırılığıyla, tüm haşarılığıyla, tüm
 amorf, tüm yabanıllığıyla şiirin kapalı
 mekânlardan ve bilhassa evden kaçıp
 tabiatla bulunduğu yerdeyizdir. şiirin,
 aklın yörüngesinden çıktığı, aklın
 hükümlerinden kaçıp kurtulduğu
 yerdir orası, “aşkın radyoaktivitesi”nden
 yükselir. dünyayı dolaşır şiir, yüzlerde
 gezinir, dünyaya açılan damarlar içinde ve
 ellerde. yoksulların ve zencilerin göğünde
 gezinir...

akıl, hedef tahtasından artık. özne
 nesne diyalektiği de yıkılır. tabiatın ve tüm
 nesnelerin nefes aldığı yerindeyiz şiirin.
 balıkla deniz tutulur...

üstelik en akıllı tarafıdır bir şairin
 balıkla deniz tutmak -olmuştur- en akıllı
 tarafı...

“derken karanfil elden ele”dir ve sessizce
 “birleşiyoruz sessizce”.

kendi üstüne kapaklanan, tabiatıyla
 tabiatı olmayan şehir insanının tabiatla
 macerasının sorgulandığı, tabiatla
 buluşmaya çağrıldığı bir manifesto
 olmuştur şiir. boş duracak değildi ya şair
 çıkarır aklını kırlarda gezdirir. sürekli
 alkol gezecek değil ya damarlarında, şiirin
 damarlarını oksijenle doldurur. sonraya
 kalan bir sorudur yine de:

“ey alkolden ölenler, büyük ölümler
 ölümle yalnızlık arası
 o bilinmez ülkeyi şehvetle tüketenler!”

“ya alkol olmasaydı”

genişledikçe genişler şiirin sınırları, ve
 artık sadece “çiçek pasajı”, “kapalı çarşı”,
 “beyoğlu” istanbul sınırlarında gezinmez
 şiir başka yerler, başka atlaslarda gezinir.

kırlarda gezinir, ovalarda, dağlarda,
 şiirin kalbinin attığı sokaklarda gezinir.
 gider “bir ay alır diyarbakır’dan”. iner
 akdenize, açık denizlerle buluşur. bir
 mendilin kan sesleri olarak dağılmış
 pazaryerlerinde dolaşır şiir.

ruhi beylerin, genelev kadınlarının,
 cenaze kaldırıcısı ademlerin, fener bekçisi
 salih’in, oltacı eyüb’ün, kontrbas öğretmeni
 rıza’nın, iskele memuru yahya’nın,
 dökümcü niko ve arkadaşlarının, ve elbet
 çağrılmayan yakub’un, hizmetçi firdevs ve
 cam bölmelerin arasından geçerek başka
 başka sokaklara ulaşır şiir.

yoldaşlık etiği olarak şiir

sürekli değişip dönüşür cansever
 şiirinin öznelere. şiirin zamanı, mekânı,
 mekânla kurduğu ilişki değişip
 dönüştükçe, şiirin hafızası ve öznelere de
 değişip dönüşür elbet. ve sürekli, etik

ontolojik bir eylem olarak şiire varılır...

“tragedyalar”da ve “ben ruhi bey nasılım”da, çürüyüp kokuşanın, içi geçmiş yaşam biçimlerinin sonunu getiren cansever şiiri, dünyadaki değişimin, dönüşümün ve bu dönüşümün umudu olacak şiirin de habercisi olmuştur. o artık bütün ölümlerini gömmüş ve orada bırakmıştır. orada ölü bir zamansızlıkta...

oysa dünya sürekli değişip dönüşmektedir. 1968 sonrası yaşanan dönüşümle birlikte cansever şiirine, dünyanın dönüşümünü sağlayan özneler ve o öznelerin hayalleri, ütopyaları da girer. çünkü şairin kalbi de orada, o ütopyalarda atmaktadır.

aşağıdaki şiiri cansever; değişimin, dönüşümün özneleri olarak gördüğü devrimci özneler için yazmıştır. “ölü mü denir şimdi onlara” şiirinin ufkundaki dünya, cansever’in de arzusu, hayali olmuştur.

belli ki çok beklemiştir. “ölü mü denir” şiiri, cansever ile şiirinin özneleri arasında bir hemhal olma eylemi olarak da okunabilir.

“belli ki çok beklemişler
kabuğundan çıkan bir portakal gibi gelen
sabahu”

ölü mü denir

ölü mü denir şimdi onlara
durmuş kalbleri çoktan
ölü mü denir şimdi onlara
kımıldamıyor gözbebekleri
ölü mü denir peki
en büyük limanlara demirlemiş
en büyük gemiler gibi
kımıldamıyor gözbebekleri

ölü mü denir şimdi onlara.

suratları gergin
suratları kararlı
belli ki çok beklemişler
kabuğundan çıkan bir portakal gibi gelen
sabahu
suratları gergin
bir savaş alanına benziyor suratları
dudakları nemli
son defa kendi etini öpüp
yani son defa gerçek bir insan etini
hazla kapanmışlar öyle
geçirmiyor gövdeleri soğuğu
geçirmiyor sıcaklığı da
ve ikiye ayrılmış bir nehir gibi bacakları
akıyorlar sonsuza
ölü mü denir şimdi onlara.

kimse hüznünlü olmasın
sırası değil hüznün daha
bir gün bir şehrin alanında
bir mermer yığınının gözlerine
omuzlarına düşerse bir çınar yaprağı
hüznünlensin yaşayanlar o zaman
sırası değil hüznün daha.

öylesine sıkılmış ki yumrukları
iyice sıkılsın yumruklar
saklansın diye bir armağan gibi bu katılık
öylesine sıkılmış ki yumrukları
kimse hüznünlü olmasın
kimse hüznünlü olmasın diye
sırası değil hüznün daha.

unutulsun bir gövdeye duyulan hasret
unutulsun bu alışılmış duyarlık
o kadar sade, o kadar kalabalık ki
unutulmaya değer onların insan gövdeleri
ve unutulmalı mutlaka
dolsunlar diye yüreklere

dolsunlar damarlara.

ölü mü denir

ölü mü denir şimdi onlara.

(1974)

“ölü mü denir onlara” şiiri, politik dile kolay tercüme edilebilen, politik dildeki algısı, karşılığı daha doğrudan bir şiir olarak görülebilse de yoldaşlık etiği adına tüm zamanları aşan, *sonsuz* *akan* bir anlamı vardır. deniz gezmiş ve arkadaşlarının idamını engellemek için mücadele eden, kızıldere’de katledilen mahir çayan ve arkadaşları için yazıldığı bilinir. şiirin yazılış tarihi 1974. kızıldere katliamı ise 30 mart 1972. “ölü mü denir onlara”, sonu başarısız ve ölümle sonuçlansa da yoldaşlık etiğinin deneyimlendiği yerden yazılan bir şiir olarak tarihe kalır.

şiirde, hem bedenin sınırlarıyla muteber olan ve bedenin fetişleştirilmesine dayalı politik algıya ve içinde yer alınan fakat fark edilmeyen o “*alışılmış duyarlığa*”, hem de onun temsilcisi şiirsel algıya itiraz edilerek, hafıza ile unutuş arasında sıkışıp kalanın tarihine ve bedenin sınırlarına hapsolmayan, sınırsız, sonsuz bir şiir algısının kapıları zorlanır. yazıldığı döneme göre değerlendirildiğinde bile bugünün beden politikaları ve algısına ışıktutabilecek ufukta ve yoğunlukta bir şiir. yoldaşlık etiği ve direniş hafızası adına *sonsuz* *akan*, bedenini bir direnişe ve şiire dönüştürenlerin şiiridir...

bazı etik soru(n)lar

edip cansever’in şiirine ilişkin değerlendirmelerde, kitapları arasında yer alsa da, kendi tarafından ayrı tutulan ve

kendi seçtiği şiirlerden oluşan “*yeniden*” kitabına sadece iki ve ya üç şiirini aldığı, “*ikinci üstü*” ve “*dirlik düzenlik*” kitaplarının, şairinin ölümünden sonra, bir yayınevi tarafından “*sonrası kalır*” adıyla yayımlanan toplu şiirleri arasında, sonradan oluşan bir ısrarla yer alması, şairin etik, poetik, ontolojik duruşunun görmezlikten gelinerek yok sayılması anlamına gelmez mi?

şairin ve şiirinin poetikasının yok sayılması, etik ontolojik bir sorun olarak görmeli miyiz? yoksa, ölü olanın, tercih ve itiraz hakkı yoktur kaydıyla, şairince yok sayılan şiirlerinin, kültür endüstrisinin devamını ve meşruiyetini sağlayan ticari bir nesne oluşuna itiraz etmeyip susmalı mıyız?

cansever’ in ardından...

cansever’in şiirinin felsefi arka planının oluşmasında ve hatta birçok kaynağa ulaşip şiirini derinleştirmesinde, ‘*seni çok özledim füsün reis*’ diye seslendiği füsün akatlı’nın da katkısı olduğunu unutmayalım.

“- *ya füsün reis! yaşam yaşam diyorlar, büyük yaşam diyorlar. insanın ekvatoru üç kez dolaşması mı gerek yani?!*”

“*ahmet abi, güzelim, bir mendil niye kanar?*”

“*viran bağ’a gidemedik. dört yıldır, her bahar viran bağ’a gideceğiz, gidemiyoruz. ‘seni viran bağ’a götürmeden ölecek değilim ya’ demeleri boş. edip öldü. yazılmamış uzun ada şiirini, yaşanacak günlerin en güzellerini değilse de, mutlaka çok şiirlerini, kalemine düşmeyi bekleyen doğmamış armonileri, güne çıkmamış imgeleri bıraktı, öldü. istanbul’u, pasajı,*

beşiktaş'ı, bebek'i, alkolü, otelleri, hüznüleri, aşkları, acıları, yalnızlıkları, bizleri piç gibi bırakıp öldü. sadece ölümü aldı yanına, giderken sevgili arkadaşım edip. neler almalıyım yanıma dedi, dedi de, bir ölümünü aldı."

minör mektup

sevgili cansever,

"gittin göz kapaklarını da yakarak."

ne çok şey şiir olarak görülüyor günümüzde. şiirin uçsuz bucaksız bir eylem olduğu, konvansiyonel bir yapı içermediği, bir formla, bir tanımla asla sınırlanmaması gerektiği, elbet dünyada bir yeri ve tarafı olduğu, sürekli değişen dönüşen yapısıyla değişip dönüşenin yanında yer aldığı, lirik, soyut, somut deneysel, görsel, işitsel vs. formları olsa da, neyse ne.

bir soru, bir serzeniş ve sonrası kalmıştır yine: *"şiir yapmak, toplumla ilgiler kurmaktır en önce. soyut şiir yapıyorum diye bilinçaltı saçmalıklarını*

dökenleri de, salt dış gerçeklere bağlanıp sanattan yoksun mısra dizenleri de anlamıyorum ben."

sen gittin.

"gittin göz kapaklarını da yakarak."

durum hâlâ değişmiş değil. haklısın...

"doğanın bana verdiği bu ödülün

çıldırıp yitmemek için

iki insan gibi kaldım

birbiriyle konuşan iki insan" demiştin ya,

indin akdeniz' e tabiatla buluştun.

yaşarken karşılaşamadığınız

bi dünyanın bodrumunda, bir

zamansızlıkta, belki

küçük iskender ile de buluştunuz...

bizi tabiattan sorarsan. uzak hâlâ.

"ne kadar konuşursak o kadar bir sessizlik olur

adımızı sorarız birine, o bize adını söyler"

göz kapaklarımız yanık... *"gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk, hiç bir yere gitmiyor"*

"viran bağ'a gidemedik"

Edip Cansever'in Kalem

Şairin Fetiş Nesnesi ve Ritüelleri Üzerine Bir Deneme

ERSUN ÇIPLAK

Şairin fetiş nesnesi olur mu, ya fetiş nesnesine ilişkin ritüelleri? Neden olmasın. En çok da şair, hayatına, daha doğrusu algı dünyasına giren birçok şeye kullanım değerinin ötesinde değer yüklemeyi mi? Jorge Luis Borges 'Alef' başlıklı öyküsünde insanların bir sikkeye nasıl olup da olağanüstü bir işlev yüklediğini işlemiştir.¹ Bununla birlikte, Necip Fazıl Kısakürek'in sonradan reddettiği 'Kadın Bacakları' başlıklı şiirinde bir beden parçasını ön plana çıkarması çok daha dikkat çekici. *Kafakağdı*², *Bâbıâli*³ ve *O ve Ben*⁴ başlıklı otobiyografileri okunduğunda kadın bacaklarının N. F. Kısakürek açısından fetiş niteliği kazanmasının sosyal ve psikolojik altyapısı görülebilir. Fakat bu farklı bir çalışmanın konusu, bu nedenle sözü şimdilik şöyle bağlamakta yarar var: Edebiyat ve sanat dünyasından N. F. Kısakürek dışında başka isimler ele alınarak örnekler çoğaltılabilir.

Peki, sıradan bir nesne nasıl olup da bir insanın algı dünyasında fetiş nesnesi haline gelir? Bu soruyu yanıtlayabilmek için açıklamaya şuradan başlamak daha uygun olur: Farklı tartışmalarda sıklıkla çocuğun zihin yapısının yaratıcılığın esası olduğu

ileri sürülür. Özellikle de çocuklarının tuhaf sorularına maruz kalan, bununla birlikte sanata düşünsel açıdan pek de temas etmemiş ebeveynler ekseninde yürür bu tartışma. Kaldı ki bu husus gelişim psikologlarının epey zaman önce dikkatini çekmiştir.

Konu edebiyat olduğu için şu kadarına değinmek yeterli olacaktır: Çocuğun zihin⁵ ve dil gelişimini⁶ inceleyen Jean Piaget animizmi ve senkretizmi yazığı makalelerde net bir şekilde açıklamıştır. Burada belirleyici olan nesneleri ve olayları çocuğun henüz bir yetişkinden beklendiği gibi anlamlandırıp algılayamamasıdır. J. Piaget bunu, çocuğun nedenselliğe dair bir bilinç geliştirmesi dolayımında incelemiştir. Aksi takdirde iki nesneye de gerçekte sahip olmadıkları özellikler atfedilecek, aralarında nedensel bir bağ olmayan bu iki nesne, gerçek ya da sembolik düzeyde varsayım dayalı olarak yan yana getirilecek ve ortaya tuhaf bağdaştırmalar çıkacaktır. Çoğunlukla çocuklarının verdikleri tepkilere ebeveynlerin şaşkınlıkları bundan kaynaklanmaktadır. İlginç olansa bunun yaratıcılıkla ilişkilendirilmesi.

Evet, Dadacıların rastlantısal ve hatta kura çekerek kelimeleri bir araya getirmelerinde, sürrealistlerin gözlenebilir olanın ötesine geçmeye çalışmasında buna benzer bir yan var.⁷ Ancak şunu unutmamak kaydıyla: Bunlar amaca ulaşmaya, yani ürün ortaya koymaya yönelik strateji ve taktiklere dayandığı için çocuğun zihin yapısından kaynaklananlara yalnızca benzeyebilir. Aralarında özdeşlik olduğu iddia edilemez. Çünkü sonuç rastlantıya bırakılsa da yöntem bilinçle seçilmiştir ve bu da temelde olduğu varsayılan noktaya inildiğini göstermez.

Nihayetinde öyle olsa da deneyimle buluşuyor, şaire yeni olanaklar sağlıyorsa şiir açısından özgünlük kaynağı değil midir biraz da senkretizm ve onunla ilişkili olan animizm? Şair ve özgünlük... Deneyimleri, duyguları aktarmak için çağrışıma açık kapı bırakmak, şeyleri daha farklı bir perspektiften görmek, esinle imgelemi ilişkilendirmek... Tamam, imge kurarken soyut olanı anlaşılabilir diye somutlaştırmak önemli ama bazı durumlarda bunu yaparken gerçek hayatta yan yana gelmesi pek mümkün olmayan ya da anlamı vurgulamak için ilgisiz görünen sembolik unsurları ya da konu edebiyatsa elbette kelimeleri ilişkilendirmek gerekmez mi? Tabii ki evet. Çoğunlukla bir şairin imgelerinin yeniliği ve hayal dünyasının özgünlüğü buradan anlaşılır. Şairin okuru dünyayı farklı ve yeni bir gözle görmeye davet etmesi ve hatta zorlaması... Örneğin Cemal Süreya'nın şu dizelerinde olduğu gibi:

ey otobüssever ey troya yolcusu!
anımsarsın günlerce konuşup durmuştuk
o ib(ipekböceği) sesli kadını;

birinin grönland'ı olmaya hazırlanıyordu.⁸

Bir kadınla Grönland arasında bağdaşım kurmak. Soğukluk ve buz mu, iki kıta (Amerika ve Avrupa) arasındaki bağımsız konumu mu bu bağdaştırmada rol oynamaktadır? Yoksa Danimarka'nın sömürgesi durumunda olması mı? Çok anlamlılık...

Benzer örnekleri E. Cansever'in şiirlerinde de bulmak mümkün. Edip Cansever de özgünlüğünü imge oluştururken bolca senkretizmden ve hatta animizmden yararlanmasına borçlu büyük oranda. Örneğin 'Ey'deki *"Belki de ellerimiz mi? biraz ince, biraz da çok kelimeli!"*⁹, 'Medüza'daki *"Bir buluşma yeridir şimdi hüznlerimiz"*¹⁰, 'Tragedyalar I'deki *"Aramızda bir şeyler, bir sessizlik sözlüğü"* (ilk koro)¹¹, 'Çağrılmayan Yakup'taki *"Terlerimiz üstümüzde duruyordu, yıkanmış yeni kaplar gibiydik"*¹², 'Otel'deki *"Mutluluk alışılmış bir kötümserlikti"*¹³, aynı başlıklı şiirdeki *"Bir plak gibi dönüyordu mavilik"*¹⁴, 'Şu Küçük Şey'deki *"Biçilmemiş bir çayırdır bütün yaşam/ Durumlardır çünkü akılda kalan yalnız"*¹⁵, 'Manastırlı Hilmi Beye İkinci Mektup'taki *"Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk/ Hiçbir yere gitmiyor"*¹⁶, 'Cemal'in İç Konuşmaları I'deki *"İşaret parmağına benziyor bazı kokular/ Gösteriyor gösteriyor gösteriyor"*¹⁷ 'İki Düş Arasındaki Beklenti'deki *"Sen onları tutup tutup bırakıyorsun/ Demirin pası kavradığı/ Bir yavaşlıkla"*¹⁸ ve 'Do Re Mi Gül'deki *"Sonunda bir iki sesle konuşur oldular/ Asfalt bir yolun gidiş gelişi gibi"*¹⁹ dizelerinde olduğu gibi.

Tabii şu ana kadar söylediklerim E. Cansever'in şiiri için geçerli. Ama bir de E. Cansever'in hayatında, daha doğrusu şiir çalışırken yerine getirdiği senkretik düşünceyle ilişkili olan ritüeller söz konusu. Şiir yazma aşamasında ritüellerin önemini E. Cansever şöyle açıklamıştır: *"Tıraş olup giyindikten sonra çalışma odama geçmeye hazırım. Rasgele bir ev giysisiyle ve tıraşsız olarak masama oturduğum enderdir. Bu, şiire duyduğum özel bir saygı da olabilir, onunla anlaşmak için başvurduğum bir hile de."*²⁰ İşte burada animizm faktörü adı hiç anılmasa da devreye girmektedir. Şaşırtıcı olmasa gerek. Hemen herkes bir işe başlamadan önce çevresel koşulları ayarlamaya, hazırlıklarını tamamlamaya, kendini geçeceği farklı ruh durumuna uyarlamaya ve karşılaşacağı engelleri bertaraf etmesini sağlayacak bir şeyler yapmaya çalışır önce. Aksi takdirde gündelik hayatın hayhuyu bahse konu işe yoğunlaşmasını engelleyebilir. Bu ritüeller başarıya ulaşmazsa ya da henüz hazırlık aşamasında kendini sabote etmeye dönuşürse ortaya çıkan sonuç, Sigmund Freud'un yapma-bozma (undoing) savunma mekanizmasıyla olarak adlandırdığı duruma örnek oluşturabilir.²¹ Anlaşıldığı kadarıyla E. Cansever açısından mesele undoing boyutuna ulaşmış gibi görünmüyor.

Nitekim bu başarılı ritüeli, E. Cansever şu şekilde somutlaştırmıştır: *"Artık masaya oturma vakti gelmiştir. Odama geçerim, kapımı, penceremi kapatırım. Koşullanmadığım gürültüler en büyük engelimdir. Belki garip görünecek ama, 'yazma korkusu'nu gidermek için, kendimi kalemlere kağıtlara alıştırmak gibi bir huyum da vardır."*²² Peki, şairin zihni nereye yoğunlaşır bu durumda, neye odaklanır? Ya da bu

ritüeli yerine getirirken E. Cansever hangi fetiş nesnelerinden yaralanmıştır? Kısacası, acaba yazma ediminin kağıtla birlikte temel unsuru olan kalemin E. Cansever açısından fetiş nesnesi olduğu söylenebilir mi? Sanki söylenebilirmiş gibi görünüyor. Ama tedbirli olmak lazım. Yani ne olursa olsun ancak ve ancak bu iki muhtemel fetiş nesnesine ilişkin bir inceleme yapıldıktan sonra böyle bir yargıya ulaşılabilir.

Bakalım. E. Cansever şiirlerinde kalem kelimesini toplamda dokuz defa kullanmıştır. Bu şiirlerin ilgili bölümleri şöyle:

"Geçen yıl korkulu bir çağda uyandım
Sur dışlarına çıktım, sıcak havaları severdim
Mezarlar gördüm, müzeler daha güzeldi
Annem sevinmek için boncuklar alıyordu
çarşıdan
Ben boncuğu sevmem, hele kırmızıyı hiç sevmem
Demek çok uzaklarda biri sevindi
Sonra ben sevindim, o ben ki işte bütün gün
Bir ölüyü bekledim ve ölünün bütün inceliklerini
Biri bir cinayetden dönüyordu, şan getiren bir cinayetden
Biriye bir köleydi; kağıtlar, kalemler içinde
Akşamlara dek bir masa katılığınca gülen
Ama o gün bugündür ayrıldım ben
Ayrıldım işte o
*Beklediğim ölüden."*²³

"Siz artık bunu unutmuş olmalısınız, dedi bir başka yolcu
Az sonra masanızın başına bir güzel oturun
Peynirli bir sandviç getirtin ve şekerli bir kahve
Kalemlerinizi ince ince yontun mesela, ben size söyleyeyim
Üç ton pamuğun navlunu gibi bir şeyler

Dünya gibi bir yerde nasıl bir şey oluyor
Bunu bir iyi düşünün de, müdür gelince
Müdür gibi bir şeyler nasıl oluyor, öylece
bakarsınız
İyice baktınız mı, siz artık bu bakma biçiminde
Yeni bir şey oldunuz, bunu kendimden
biliyorum.”²⁴

“Ve konuşmaları oluyordu ölüyle. Benim
yarattığım dünyaya

sorarsanız

Her yerleriyle o kadar sarı idiler ki
Sapsarı bir kâğıttı ölüm de. Ve taş ustası
Ölümün imza kalemi gibi
Bir yığın taşlar yontuyordu bu uzun yolculukta
Ben o taşları beğendim mi, doğrusu pek
bilmiyorum
Bilmiyorum da
Kilise önlerinde, iskelelerde, balık pazarlarında
Gezdirip durdular ölüyü
Din adamlarını kovdular.”²⁵

“Bir odam var, diyordun, yeni bir kalem
almıştın
Akşamını sakladığın”²⁶

“Puhu kuşu muydu, neydi, kanatlarını toplayıp
durdurdu
Boşluktan yontulmuş tüneğinde
Sıradan bir cumartesinde, yazılı kâğıtların
Kalemle delinmiş yerlerinde
Uzarlardan, çok uzarlardan doğmuş kıyılar
gibi
Yorgun, tozlu yol kokulu kıyılar gibi
Şaşırmış kalmış da sanki deniz fenerlerine
Öyle.”²⁷

“Varsın her şey sonraya kalsın
Sonraya, en sonraya
Sözgelimi iki bin altı yüz kırk bir mil. Bir
papatya ne kadar uzağı

görebilirse

O kadar yakın kalplerimiz birbirine
Ölü bir denizi bile bir tartışmaya çevirdik
Kayaları taş devrine göre ölçtük biçtik
Kalemlerimizi kesilmiş çiçek sapları gibi attık
Kapıları açarken birbirimize ağladık”²⁸

“Yeni bir yüz müydü ne

Kuru bir bozkırı çıkarıp göğsünden

Yeni yazdığı bir şiiri düzeltiyordur Ahmet

Oktay

Alnını dayayarak cama

Kalemsiz kâğıtsız yazar çünkü Ahmet Oktay

İçinden geldiği gibi

Ve mısra çeker durmadan, hafifçe eğri sırtını
doğrultarak

Nemlenir kimi zaman da gözleri

Şiir yürür, şiir sever, şiir içer mi

Şiir mi

Yürür de, sever de içer de elbet.”²⁹

“Bölüyoruz yani bütün mutsuzluklara

Bir yaprak saniyesi geçiyor usul usul

Penceremizden

Mavi mavi hatmiler parlıyor dışarda

Dışarda, küçük bahçemizde

Ayak izleri gibi gökyüzünün

Hatmiler

Bırakıyoruz bu sessiz uyuma kendimizi

Derken bir mavi damar, bir dudak büküş

İyi anlaşılınayan bir ses sokaktaki

Çırpına çırpına yükselen duman

Bir tutam saçın öne düşüşü

Sanki bir sardunya bir yaz boyu ne kadarcık
uzarsa

Kaçta alınırsa bir tükenmez kalem

Doluyor içimize öyle.

Hayatın birdenbire anlaşılması gibi bir duygu
gürültüsü

Yağmur yağacak.”³⁰

“Anlamadığım şu
Ben neden bir otel kâtibiyim
Eskiyim, renksizim, kimsesizim
Yontulmuş kalemlerden, sosisli
sandviçlerden öğrenirim
Papazlardan, homoseksüellerden öğrenirim
Kız kurularından ve saldırgan dullardan
Ve yaşlı adamların sararmış dudaklarından
Ve deli saraylılardan, onların aybaşı
kokularından
Kendimden kendimden
Ve nedendir ki ben
Sararmış bir sürahide kirli bir su gibi
bekletilirim.”³¹

E. Cansever’in bu şiirlerde kalem kelimesini, “Ölümün imza kalemi gibi”, “yeni bir kalem almıştın akşamını sakladığın” ve “Kalemlerimizi kesilmiş çiçek sapları gibi attık” dizelerinde senkretik akıl yürütme ile çarpıcı imgeler oluşturmaya yardımcı olacak şekilde kullandığı görülmekte. Sadece “yazılı kâğıtların kalemle delinmiş yerlerinde”, “Kaça alınırsa bir tükenmez kalem” ve “Yontulmuş kalemlerden, sosisli sandviçlerden öğrenirim” dizelerinde ise kalem kelimesi daha çok gerçek anlamına gönderme yapacak şekilde kullanılmıştır. Bununla birlikte kalem kelimesinin en dikkat çekici kullanımı şu dizelerde karşımıza çıkar: “Yeni yazdığı bir şiiri düzeltiyordur Ahmet Oktay/ Alnını dayayarak cama/ Kalesiz kâğıtsız yazar çünkü Ahmet Oktay”

Dikkat edilirse bu alıntının son dizesinde, az önce sorduğum ve yargıya ulaşmak için yanıtlanmasının zorunlu olduğunu ifade ettiğim

sorudaki iki nesnenin, yani ‘kağıt’ ve ‘kalem’ kelimelerinin birlikte kullanılmıştır. Şimdi bunların E. Cansever’in şiir yazmaya başlamadan önce gerçekleştirdiği ritüellerde fetiş niteliği yüklenip yüklenmediğine bir bakalım. Bu dizede Ahmet Oktay’ın bu iki nesneyi kullanılmaksızın şiiri düzeltmesinden bahsetmektedir. E. Cansever. Demek ki hazırlık aşamasında ritüeller gerçekleştirdiği şiirin, kağıt ve kalem olmadan da yazılabileceğini düşünmektedir. Bu bulgu, E. Cansever’in kalem yerine geçebilecek başka bir yazı nesnesine de şiirlerinde yer vermediği bilgisiyle desteklendiğinde elde edilen sonuç hiç de şaşırtıcı sayılmaz.

E. Cansever, şiirlerinde kalem kelimesine nazaran kağıt kelimesini daha fazla kullanmıştır. Toplu şiirlerine bakıldığında kağıt kelimesini toplamda kırk üç defa kullandığı görülmektedir. Ama bunların büyük kısmının ‘oyun kağıdı’ örneğinde olduğu gibi şiir yazma uğraşısıyla ilişkili bir şekilde kullanılmadığı dikkati çekiyor. Oysa E. Cansever, ‘yazı’ ve ‘şiir’ kelimelerini neredeyse sayısız kez kullanmıştır. Dolayısıyla burdan yola çıkarak E. Cansever açısından yazı yazmak için kullanılan aracın değil de işin ta kendisinin önemli olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Doğrusu E. Cansever’in aynı söyleşisinden yapılan bu iki alıntıya daha da dikkatli yaklaşmakta yarar var. Alıntılardan şunu anlıyoruz: E. Cansever bir amaca ulaşmak istiyor, yazma korkusunu yenmek ve böylece şiir yazabilmek. Bunun için bir saygı

sözkonusu, saygı nedeniyle de giyinmek, kısaca hazırlanmak ve bakımlı olmak.

Dikkat çekici olansa bu ritüelde kalemin fetişleşmiş bir nesne niteliğine kavuşmamış olması. Kısacası kalem olmazsa olmaz derecesinde bir öneme sahip değil. Ritüelin çok da özelleşmemiş bir parçası. Dolayısıyla kalemin lazım olduğu sürece gerçek işleviyle belirlediği söylenebilir E. Cansever şiirinde.

Peki, E. Cansever kalem olmasa, daktiloyla da şiirlerini yazabilir miydi? Mefharet Cansever eşinin şiirlerini doğrudan daktilo ile yazdığını söylüyor.³² Şaşırtıcı olansa şu: E. Cansever şiirlerinde daktilo kelimesini hiç kullanmamıştır.

- ¹ J. L. Borges. (2011). *Alef*. (Çev. T. Uyar – F. Özgüven – F. Akerson – P. Bayaz Charum). İstanbul: İletişim Yay.
- ² N. F. Kısakürek. (2013). *Kafakağıdı*. İstanbul: Büyük Doğu Yay.
- ³ N. F. Kısakürek. (2015). *Bâbîâli*. İstanbul: Büyük Doğu Yay.
- ⁴ N. F. Kısakürek. (2016). *O ve Ben*. İstanbul: Büyük Doğu Yay.
- ⁵ J. Piaget. (2011). *Çocukta Dil ve Düşünme*. (Çev. S. E. Siyavuşgil). Ankara: Palme Yay.
- ⁶ J. Piaget. (2011). *Çocukta Akıl Yürütme ve Karar Verme*. (Çev. S. E. Siyavuşgil). Ankara: Palme Yay.
- ⁷ D. Hopkins. (2006). *Dada ve Gerçeküstçülük*. (Çev. S. K. Angı) Ankara: Dost Kitabevi.
- ⁸ Cemal Süreya. (1998). *Sevda Sözleri: Bütün Şiirleri*. İstanbul: YKY. s. 256
- ⁹ E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil: Toplu Şiirler I*. İstanbul: Adam Yay. s. 15
- ¹⁰ E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. s. 102
- ¹¹ E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. s. 142
- ¹² E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. s. 226
- ¹³ E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. s. 278
- ¹⁴ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri: Toplu Şiirler II*. İstanbul: Adam Yay. s. 117
- ¹⁵ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri*. s. 151
- ¹⁶ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri*. s. 199
- ¹⁷ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri*. s. 209
- ¹⁸ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri*. s. 319
- ¹⁹ E. Cansever. (2001). *Şairin Seyir Defteri: Toplu Şiirler II*. İstanbul: Adam Yay. s. 343
- ²⁰ E. Cansever. (2009). 'Nasıl Yaşıyorlar, Nasıl Yaratıyorlar?'. *Şiiri Şiirle Ölçmek*. (Haz. D. Dirlikyapan). İstanbul: YKY. s. 35
- ²¹ E. Schmid-Kitsikis. (2005). 'Undoing'. *International Dictionary of Psychoanalysis*. USA: Thomson & Gale.
- ²² E. Cansever. (2009). 'Nasıl Yaşıyorlar, Nasıl Yaratıyorlar?'. *Şiiri Şiirle Ölçmek*. s. 35
- ²³ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I: Bütün Şiirleri*. İstanbul: YKY. s. 170
- ²⁴ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 392
- ²⁵ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 396
- ²⁶ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 520
- ²⁷ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 548
- ²⁸ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 582
- ²⁹ E. Cansever. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. s. 390
- ³⁰ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır I*. s. 606
- ³¹ E. Cansever. (2011). *Sonrası Kalır II: Bütün Şiirleri*. İstanbul: YKY. s. 80
- ³² (2011, 18 Nisan). *Cumhuriyet*.

Edip Cansever'in Ses Bandı

ERKAN KARAKİRAZ

Herhangi bir kitabı okumaya başladığımda, her zaman değilse de, eşzamanlı olarak, ona eşlik eden tema müziğini de duymaya başladığım olur. Bunun sebebi, bazen yazarın/şairin, enstrümanların, müzik parçalarının ya da bestecilerin adlarını metinde alenen geçirmesi, bazen şöyle bir hatırlatması, bazen müziğe ilişkin kullandığı sözcüklerdir. Bazen de yazarından bağımsız olarak metnin bende uyandırdıklarıyla bir okur olarak kişisel sebeplerle yakıştırdığım müzikleri duymamdır. Sistematiğe olmasa da Vian'da *caz*, Burgess'te özellikle *Beethoven* başta olmak üzere *klasik müzik* ve her türden *popüler müzik*, Şükrü Erbaş'ta *türküler/ağıtlar*, Sabahattin Ali'de yine *türküler ve kurgulanmış türküler*, Tamer Gülbek'te *grunge*, Selim İleri'de illa ki *alaturka*, Goethe ve Nietzsche'de doğrudan *Wagner* duymam olasıdır. Saymakla bitmeyecek çoklu sebeplerle, her kitabın her metnin bir *ses bandı* döner durur zihnimde. Yalın kat sesler değil, müziğe odaklı bir ses bandı. Büyük ihtimalle, okurların ve yazarların/şairlerin çoğunda benzer bir sonuç gözlemlenebilir. Müzik, kimi zaman orada bulunmayışıyla da var eder kendini; mutlak sessizlik yoktur çünkü.

Meseleye, Edip Cansever özelinde yakından bakmak, Cansever'in şiirinin müzikalitesine, sesine değil, daha çok

arka planda çalan müziğe, şarkılara, yani '*ses bandı*'na kulak vermek istiyorum. Bunu yaparken şairin devasa külliyatında yolumu yitirmemek arzusuyla, *örnekleme* olarak hareket etmek niyetindeyim.

Öznel seçimlerin önemini göz ardı etmek, poetikanın yapı taşlarını eksiltmek anlamına geldiğinden Cansever'in hayatındaki müzik seçimlerine, bu seçimlerin şairin yaşamındaki yansımalarına, karşılıklarına da bakmak gerekiyor. O yüzden ilk önce yaşamının ayrıntılarına dair kaleme aldığı düzyazılarına bakıyorum.

İlk plak: Çaykovski

Cansever, Milliyet Sanat'ın 22 Ocak 1979 tarihli 307. sayısında yayımladığı, hayatındaki ilklerden bahsettiği yazısında, insanın yaşamı boyunca ninnilerden başlayarak birçok ezgi dinlediğinden bahsederek başlıyor anlatmaya; ama bilinçli olarak bir seçim yapmasının, yirmi yaşını aştıktan sonra gerçekleştiğini, önce kendini Batı sanat müziğine (bu tanım, tam olarak kendi ifadesi) iyice alıştırmaya karar verdiğini, ilk işinin bir pikap edinmek olduğunu, ilk plağının da, Çaykovski'nin - 'bugün de hâlâ çok sevdiğim' dediği- bir parçası olduğunu anlatıyor. "Doğruyu söylemek gerekirse" diyor, "bu konuda hâlâ öğrenci sayılırım." Bunun sebebini, müziğe duygusal

olarak yaklaşmanın ötesine geçebilmiş olmadığına bağlıyor ve bir ekleme yapıyor, “Türk müziğinin eski ustalarını da çok severim. Büyük bir imparatorluğun görkemini sezinlerim bu müzikte” diyor. Bu açıklamada, benim dikkatimi çeken, keskin bir kararla, kendini *Batı sanat müziğine* iyice alıştırmaya doğru adımlar atmaya başlamış olması. Daha önce neler dinliyordu, onlardan vazgeçmek, tamamen kopmak mı istiyordu, bunları kestirmek zor. Aldığı ilk klasik müzik plağından önce bu türden müziğe özellikle bir ilgisi olup olmadığı, kendisini böylesine radikal bir dönüşüm kararı almasına sevk eden kıskırtıcı sebeplerin neler olduğu gibi konular düşündürüyor beni.

Müzik dinlemenin Edip Cansever’in hayatında ne denli önemli olduğunu, Hürriyet Gösteri dergisinin Ağustos 1982 tarihli 21. sayısındaki yazısından öğreniyorum. Geceleri geç yatıp, sabahları erken uyandığını, 5-6 saatlik bir uykusu olduğunu, uyanır uyanmaz hemen kalkmayıp gazetelerin gelmesini beklediğini, yatakta gazete okumanın kendisi için yıllardır süregelen bir alışkanlık olduğunu anlatıyor orada. Sonra kalkıp, boş mideye sigara içmemek için küçük bir kahvaltı yaptığından, kendisine bir kahve pişirdiğinden, her zamanki koltuğuna oturup (bu hiç mi hiç değişmezmiş) ilk sigarasıyla birlikte kahvesini içtiğinden, bu arada da *mutlaka bir süre müzik dinlediğinden* bahsediyor. Tıraş olup giyindikten sonra çalışma odasına geçmeye hazır olduğunu, rasgele bir ev giysisiyle ve tıraşsız olarak masasına oturduğunun nadiren gerçekleştiğini, bunun, şiire duyduğu özel bir saygı ya

da onunla anlaşmak için başvurduğu bir hile olabileceğini gururla dillendiriyor. “Artık masaya oturma vakti gelmiştir” diyor, “Odama geçerim, kapımı, penceremi kapatırım. Koşullanmadığım gürültüler en büyük engelimdir. Belki garip görünecek ama, ‘yazma korkusu’nu gidermek için, kendimi kalemlere kâğıtlara alıştırmak gibi bir huyum da vardır.” O koşullanmadan muhatap olunan gürültüler, tüm yazarlar/şairler için engel olsa gerek. Yazının devamında, akşam rutinini anlatırken de müziksiz yapamadığını anlıyorum. “Artık gün bitmiş, güzelim bir akşam üstü başlamıştır. (Yaz olsun, kış olsun, akşamüstleri; her zaman güzeldir. Ya sonbahar ikindileri? Onlar F. Naci’nindir, izin almadan kullanılamaz.)” diyor ve dışarı çıkıp Etiler yokuşunu yürüyerek Bebek sahiline indiğini, bir yerde bir iki kadeh içki içtiğini anlatıyor. “Niye saklamalı” diyor, “içkiyi de, meyhaneyi de çok severim.” Daha sonra içmeyi evde sürdürdüğünü, bu arada yine müzik dinlediğini, iyi bir program varsa biraz televizyon seyrettiğini, bazen de bir dostuna gittiğini ya da bir dostunun kendisine uğradığını, söyleştiklerini, içkiliyken sanat üzerine konuşmayı yıllar var ki bıraktığını anlatıyor. “Hele şiir okumayı oldum bittim sevmemişimdir. (Üstelik çok kötü şiir okurum.)” diye bitiriyor akşam rutinini anlatmayı. Yazının devamındaki “Sinemayı severim. Eskiden iyi bir tiyatro seyircisiydim. Şimdilerde ise iyi bir tiyatro okuruyum. Operaya, baleye bir türlü ısınamadım. Sanırım bir eğitim sorunu bu. Söz sanatları dışında en çok sevdiğim sanat dalı resimdir” sözleri, özellikle de “Operaya, baleye bir türlü ısınamadım. Sanırım bir eğitim sorunu

bu” kısmı, klasik müzikle ilgili kararındaki belirsiz tavrını anlamlandıramayışımı haklı çıkarıyor.

Yeni Düşün dergisinin Yaz 1990 tarihli 64. sayısında yayımlanan, Erdal Öz’e 22 Mart 1962’de yazdığı mektuptaki tavrını daha içten buluyorum. Şöyle yazıyor orada: “Merhaba reis... Hâlâ sarhoşum, geceden... Rumca şarkılar filan dinledik. Cigara içiyorum şimdi. Aspirin iyi geldi biraz. -Turnabalığı yumurtası yemiş miydin hiç?- ‘Espa Sesta Pieta’ şarkısını biliyor musun? İlhan Berk gene gülebiliyor mu, rahat mı? Senin saçların uzun uzun olamaz mı? Hafif kambur yürüyorsun gene, yengeçler gibi bir parça da yan yan? -Hep şiire çalışıyorum ama, ekonomiydi, sosyolojiydi canıma okuyor-. Bugün günlerden ne? Hay allah kahretsin bu can sıkıntısını! Düpedüz patlayacağım. ‘Bir gemici kapı önlerini ufalar’. Yahu burada herkes şarkı söylüyor. Bir boğaz vapuruna binmeli, Kavaklar’a kadar gitmeli... Ve kimsenin öldüğü yok... Yaşadığı da... Herkes biraz vardı, o kadar. Püzant, meyhanesinde balık çorbası yapıyordur şimdi.” Özellikle, “Yahu burada herkes şarkı söylüyor” derken öyle gerçek bir ses duyuluyor ki kapılmamak duyusuzca geliyor.

Türk Dili dergisinin Nisan 1978 tarihli 319. sayısında, Füsun Akatlı soruyor: “Son çalışmalarında, öbür kitaplarında olmayan, yeni denediğin, yeni getirdiğin özellikler var mı?” Edip Cansever, şöyle yanıtıyor bu soruyu: “Evet, sözgelimi, şarkı sözleri, atasözleri, halk türküleri, halk şiirleri, ilanlar, afişler, halk arasında yaygın argo deyişler gibi birtakım kalıpların, kökenini sezdirmeksizin kullanılması ya da bunlardan yararlanılması gibi bir

düşüncem var. *Şairin Seyir Defteri*’nde böyle bir şey denedim.”

Mehmet H. Doğan’ın *Şimdi Uzaklardasın* adlı kitabını karıştırırken Edip Cansever’in müzik zevki üzerine şu satırlara rastlıyorum: “Alaturka müziği, ama iyilerini severdi. En beğendiği besteci, Selâhattin Pınar’dı. Onun birkaç şarkısını, özellikle söylenmesi zor şarkılarından biri olan ‘Beni de alın ne olur koynunuza hatıralar’ mısraıyla başlayan şarkıyı hiç hatasız söylerdi. Bir de Pir Sultan Abdal’dan bir türkü: ‘Derdim çoktur hangisine yanayım.’ Sahi, o günler ne güzel şarkılar söyledik içki masalarında!”

Bu örnekler gösteriyor ki Edip Cansever’in hayatının neredeyse her anında müzikle ilişkilendirdiği, dolu dolu sürüp giden bir akış var. O yüzden *müziğin* kitaplarına sızmamış olmasını ihtimal dışı tutarak şiir kitaplarına bakıyorum. İlk olarak, “Ben Ruhi Bey Nasılım”ı seçiyorum rasgele.

Ben Ruhi Bey Nasılım?

Kitap, daha ilk şiirin ilk bölümünde “İşini bitirmiş bir org tamircisinin/ Tuşlardan birine dokunacakkenki/ Dikkati ve tedirginliği mi” (s. 18) diye karşılıyor beni. Hem müziği, hem azınlıkları, hem varoluş sancılarını kuşatan bir açılış bu. “-Ve limonlar ki her gün bir yaprak ayininde/ Sesini hiç eksiltmeyen-” (s. 19) dediğinde, “ayın” sözcüğünün yaprakların hışırtısından mürekkep bir senfoniye dönüştüğüne şahit oluyorum. “Ayın”ın çoğul tınısından “dügün”ün çoğul müziğine ani bir geçiş yapıyorum sonra “Beni ölüme uğurlayan bir düğün günü” (s. 59) dizesiyle. Merak etmeden duramıyorum, Ruhi Bey’in katıldığı bir

düğünde hangi parçalar çalar, diye. Hemen ardından da pavyona geçiş: “Bu pazar ne yaptınız? Hangi pavyonda? Sahi mi?” (s. 76) Biraz daha hafif bir şeyler çalıyor olmalı pavyonda, diyorum kendi kendime. Araya tavus kuşlarının aşk çağrısından farklı feryatları karışıyor onca kentsoylu koşuşturup dururken: “Bahçede acı acı bağırان tavuskuşları.” (s. 78). Sonra bir otel kâtibinin sesiyle huşu içinde ayın müziğini dinlemeye geri dönüyorum: “Bir çocuğun gözlerinden gözyaşı içen/ Sesini bir ayın gibi uzaklardan duyduğum/ Gün nedir.” (s. 81). İşte tam o esnada, sırf icra ettikleri mesleklerinin adlarıyla bile şenlik havası estirenler sükun ediyor: “Şarkıcılar, sokak çalgıcıları gelir en çok/ Sokak kadınları, serseriler/ Evet, ara sıra Ruhi Bey de gelir” (s. 84). Kim bilir, Ruhi Bey, ikinci konyağından ilk yudumu almış, belki de alaturka meyhane şarkıları eşliğinde demleniyordur gülcü öldüğünde: “Polis arabasını görmeden önce/ Her yanı aynalarla çevrili bir meyhanedeydim/ Sırçaları dökülmüş aynalarla/ Parça parça görüyordum kendimi” (s. 88). Tam o sırada çalınmayan ama müziği yine de duyulan bir akordeon inletiyor kar yağın sokağı: “Üç, akordeoncu kadın/ -Hemen hemen hiç konuşmayan, saçları oksijenle sarartılmış, / Bizanslı bir kehribar taciri gibi şişman, yaşlı ve kızoğlankız-/ Ve sonra ötekiler/ Üç Horan kilisesinin kapıcısı/ Çingene çalgıcılar, bademciler/ Lotaryacılar/ Bir iki garson/ En geride/ Çengelli iğne satan bir kız çocuğu.” (s. 91) Adeta, tümünden, bir madunlar, düşkünler bandosu. Tabii bir de sıradan insanlar... Ruhi Bey ölürken de oradalar: Çiçek sergicisi, meyhane garsonu, meyhane patronu, kürk tamircisi Yorgo, Hayrünnisa,

genelev kadını, otel kâtibisi, cenaze kaldırıcısı Adem, akordeoncu kadın, emekli postacı, vb. Hepsi bir korunun iç müziğiyle oradalar: “Çelenklerimizle geldik, yoktunuz/ Ara sokaklarda, pasajlarda aradık, yoktunuz/ Meyhanelere baktık, otellere sorduk, yoktunuz/ Neredesiniz Ruhi Bey?” (s. 105).

Bezık Oynayan Kadınlar

Çağdaş Eleştiri dergisinin Haziran 1982 tarihli 4. sayısında, Adnan Benk, Nuran Kutlu ve Tahsin Yücel ile yaptığı söyleşide, şöyle diyor Cansever: “Ben şiirde akustik diye bir şey düşünüyorum, ses dağılımını düşünüyorum: Şiiri bir yapı, bir mimari olarak ele almak, seslerin dağılımını, tıpkı konser salonundaki gibi şiirsel yapıda dağıtmak ve ortaya çok değişik bir ses çıkarmak. Bunu çok küçük çapta da olsa son kitabımda (*Bezık Oynayan Kadınlar*’ı kastediyor) yaptım, ya da düşündüm hiç değilse. Ses dağılımı, yani akustik. İyi bir dağılım elbette şiirin içeriğinden gelen biçimdedir, sestedir. Şiirde, şiirin tem’ında bir yavaşlık, bir sessizlik varsa, ses dağılımı da yavaş olacaktır. Şiirde sert, çıkışlı, kavgalı, öfkeli birtakım durumlar varsa, bunun da sesi başka türlü olacak ve şiirsel yapıda dağılacaktır. Böyle bir deney son zamanlarda kafamı kurcalıyor. İnsan şiiri çoğu kez yazdıktan sonra düşünüyor.” *Bezık Oynayan Kadınlar*’da arka planda çalan müziğe, şarkılara, yani ses bandına kulak verirken Cansever’in bu söyleşide söylediklerini göz ardı etmek biraz zor görünüyor.

Kitabın ilk müzik parçasını bir bando eşliğinde dinliyorum; hangi parça olursa

olsun hep bir coşku vardır bando çalıyor: “Ne tuhaf/ Demin de aşağıdan bir bando geçti/ Sormak isterdim sana/ Bir bando şefinin hüznü nedir Hilmi Bey/ Bir bando şefinin uykusu/ Nasıl bir uykudur ki Hilmi Bey/ Ne kötü/ Elimde bir çiçekle yaz geçti.” (s. 254). Hemen ardından da dansa çağırın tangolar duyuyorum dizelerin arasında: “Tangolar çaldık üstüste / Eski tangolar -bin dokuz yüz on beşlerde ne vardı/ Ben pencerelerden bakarken/ Kimseler ölmemişti/ Ölüm diye bir şey yoktu ki Hilmi Bey/ Var mıydı?-/ Yüzümden bir şeyler aktı aktı/ İçim de menekşelendi Himi Bey/ Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk/ Hiçbir yere gitmiyor.” (s. 257). Ve uzaklardan bir ezgi, laterna eşliğinde kulak zarımda titreşiyor: “Tam kapıdan gireceğiz / Uzakta bir laterna sesi/ Bir kadın ağlaması/ Pencereden sarkıtılmış bir sepet/ Sepette bir karnıbahar patlaması/ Sarı elmalar” (s. 267). Laterna, *Ben Ruhi Bey Nasılım*’ın açılışındaki orga, org tamircisine gönderiyor beni tekrar tekrar duyurunca müziğini: “- Kapının arkasında.../ - Sökülmüş bir laterna, kutusu kalmış” (s. 311). Cemal’in iç konuşmalarına ut sesleri karışıyor sonra: “Kapıyı kilitledim -kapımı-” diyor Cemal, “Salonda gürültüler, ut sesleri” (s. 274). “Sabahtan akşama ut sesleri/ Rakı sofraları” (s. 276). Ut seslerine atlıkarıncanın mekanik müziği eşlik ediyor ki çocukluğun neşeyle keder karışımı tuhaf duygularını canlandırıyor bu eşlik; evet, hiçbir yere gitmiyor çocukluk: “Bir atlıkarınca gibi dönüyordu deniz” (s. 278). Ardından da gerçekte sessizlik olmayan bir sessizlik peyda oluyor: “Ut sesleri kesildi, iyi/ Uzaklarda bir fıstık çamı yarıldı ortasından” (s. 279). Zihinde dönüp duran

şenlikler bir de: “Şehrayinler dönüyor katlarında beynimin/ Işıklar ışıklar içinde atlıkarıncalar” (s. 283). Çok geçmeden, günlük rutine eklemlenen plakların iğneyle öpüşmesinden çıkan müzik yükseliyor arka planda: “Her günkü sözler, her günkü konuşmalar/ Aynı plaklarda aynı şarkılar/ tutmuyor hiç birbirini” (s. 286). Edip Cansever, belli ki seviyor orgun tınısını; ara ara hep ona dönüyor çünkü: “Ben sadece armasıyım katedralin/ Dünya ise çalmaya hazır/ Koskocaman bir org gibidir/ Ama çalmadan/ Katedralin avlusuna düşüp / Düşüp de parçalanan/ Bir org gibi...” (s. 292) ya da “‘Evler’den birindeyim, bir org sesi bu/ Yağdıkça yağın kardan” (s. 302). O çok sesliliğin her daim farkında Cansever; Seniha’ya söyletiyor bunu bir benzetme bahanesiyle: “İstesem de eskiyemem/ Ve artık/ Çok sesli bir müziğimdir ki ben/ Tek zevki duyarken gövdemde/ Kendimi sunarken”. Seniha’nın günlüğü de çok sesli: “- Kapının arkasında ne var/ - Kapının arkasında mı? hiç!../ Belli belirsiz bir şarkı.” (s. 311). Ester’in söylediklerinde de org sesi duyuyorum, avluda yankılanıyor müzik: “Hiç bitmesin yağsın/ Karla dolsun göğsünün katedrali/ Avluya düşen org uyansın” (s. 328) ve “Sedef kakmalı bir tramvay geçiyor yakınımızdan/ İnce bir org sesini sürükleyerek/ Benekli bir örtü çekiyor üstüne dünya” (s. 335). Anlıyorum ki Seniha’nın kapısının arkasında da Ester’in duvarının arkasında da şarkılar var: “- Duvarın arkasında ne var/ - Bir şarkı, anlamlı çok” (s. 338).

İlkyaz Şikâyetçileri

Yeditepe dergisinin 29 Ocak 1959 tarihli 170. sayısında, Asım Bezirci’nin sorularını

yanıtladığı söyleşide, Edip Cansever, “Bir toplumu anlamak için, en önce o toplumda yazılmış şiirlere bakmalı. Baskının ya da özgürlüğün, ilginin ya da ilgisizliğin, mutluluğun ya da mutsuzluğun bunca etkisini görebilirsiniz o şiirlerde. Eğer bir topluma insan olarak sokulmuşsak, sanatçı olarak da sokulmuşuz demektir. Olup bitenleri beğeniyor ya da beğenmiyorsak, bu bizim kişiliğimize de vuracaktır ister istemez” diyor. Cansever’in kitaplarını, odağa hangi unsuru koyarak incelersem inceleyeyim, burada söylediklerinin kanıtlarının sağlamasını yapmış oluyorum. Mesela bu kez müzik odağından bakıyorum ve o çeşitliliği, müzikle ilintili her ögeye yükleyerek güçlendirdiğini gözlemliyorum.

İlkyaz Şikâyetçileri’ne gelince... Kitap, Cansever’in, müziği, kendinin kılıp izleklerinden biri haline getirdiği, müziğe dair göndermelerin oldukça yoğun olduğu bir toplam sunuyor. Kitabın neredeyse her yanından *müzik* fışkırıyor. Hem

İlkyaz Şikâyetçileri’ni, hem de yukarıda Cansever’in yeni birşeyler denediğini belirttiği *Şairin Seyir Defteri*’ni, müzik odağında, bu gözle okumayı, ses bandını çözümleyip keşfetmeyi, *İlkyaz Şikâyetçileri*’nden kısa bir alıntı yapıp size bırakıyorum:

“Caz mevsimiydi -başkaca neydi-/
Kentin kırık aynalarında saksafonlar/ Ve
tramvaylar -nefesli çalgılar halinde-/ Yansır
ve güneşlenirdi/ Caz mevsimiydi, kolalı
dik yakalar/ Ve hasır şapkalar/ Kapalı
salonlarda hafif nemlenirdi/ Solmakla
solunamayan istasyonlarda/ Gitmekle
gidilemeyen duraklarda/ Bir de o salaş
meyhanelerde -kırık dökük-/ Oldukça
suskun/ Olabildiğince üzünçlü/ Dirençsiz
beklenirdi.” (s. 368)

Kitaplara bir de böyle bakın...

NOT

Yazıda, Edip Cansever’in şiirlerinden yapılan alıntıların her birinin sonunda belirtilen sayfa numaraları, şairin YKY tarafından basımı yapılan *Sonrası Kalır* (Bütün Şiirleri) kitabının II. cildine aittir. Alıntılarda, şairin özgün yazımına sadık kalınmıştır.

MESUT AŞKIN

Ey Çok Şey

askıda bir palto
iç cebinde katlanmış bir kâğıttan
buruşukluğu giderilmiş şiirdir

bilenmiş hatıraların paltosu
üzerimdeki kanlı tabanca
uzun yol yürüyüşü ebabil kuşu
ötüşün kesilişi

çocuk elindeki sapan
atılmış taş vurulmuş gök

ey çok şey

bilenmiş akıl yaralı baş
zor cebir kolay hile hayat bilgisi
orta ikiden terk takım elbise

elektrik direğinde nerval
pera'da sakallı celal
kadıköy'de yel değirmeni
denize kayalık
kayalıklarda uzun çok saç
çok sakal bir şiir
bir şairi maskesiz örter

konusursam az
susarsam topaloğlu enver
şimdi izmir
hem zelzele hem hortum

sarıldıkça güle şah
asya'ya deniz

ey ne çok şey

ALTAY ÖMER ERDOĞAN *Dört Şiir*

Sesinle

Bir

sınırları bakışlarınla çizilmiş ülke:
tarihi coğrafyasına çok düşman,
ıhlamur ağaçlarının arasında
yürüyorduk bir zaman.

uykular vardı teninle güzel,
seninle güzeldi kuşlar da kuşkular da
bensiz bir sabah, şehre usulca dokun,
şimdi pusula kayıp, sesinle bir.

her şey bir şeye benzer
sonbahar rüzgârına karışıyor kokun

İkimizleyin

konuştüğümüz uzakların tuzağındaydık
kasabalar fotojenikti turfanda yalnızlıklara,
bir gidiyorduk iki geliyorduk
yine de çıkamıyorduk sabaha.

her şey bir susuzluk kadardı
gölgesini bırakıyordu aktığı her yere,
sen sesine yeni anlamlar üretmekten
meydan okuyordun uykusuzluğa.

her şey bir şeye benzer
yorgunum geceye bahaneler türetmekten

Kavimler**Göçü**

eskiden itibarı vardı sokak tabelalarının;
Zürafa'da yuvasından çıkan guguk kuşu
Molla Fenari'de ötüyordu kirli Ağustos'u
utanır belki şehvetle tırmandığı yokuşu.

büyük puntolarda öldü önce masumiyet
sonra T cetvellerinde kalbinin doğusuna,
eskiler mektep derlerdi,
şimdilerde diplomasız bitirilen okulu.

her şey bir şeye benzer
mektuplar diyorum kibrit kokulu

Babil**Her****Şeye****Kabil**

kendini okur ve okuturdu ustalar
daha öttürmemişken Sur'u İsrail,
ikindide ölüp yatsıda diriliyordu
Babil'i ezbere şakıyan ebabil.

biliyorduk bilmezlikten geliyorduk
nereye nasıl ve niçin gittiğimizi,
zamana nal çakıyorduk eski çarşılarda
bunun Çin dört nala koşuyorum sana.

her şey bir şeye benzer
zaman cimriydi aşktan yana

(Şiirler, şairin yayıma hazırladığı **Bitik** adlı dosyasından...)

ANDREAS FLOURAKIS *Dokuz Şiir*

Yunancadan çeviren: Esen Özman

1969'da Atina'da doğdu. Sinema eğitimini doğduğu kentte, tiyatro yazımı eğitimini ise İngiltere'de (MA Writing for the Theater and Broadcast Media) tamamladı. İlk kez 2001 yılında Güney Tiyatrosu'nda (Θέατρο του Νοτου) "Πίστη-İnanç" adlı oyunu ile tiyatro dünyasına girdi. 2003 yılında Sanat Tiyatrosu (Θέατρο Τέχνης)'nin düzenlediği "Tek kişilik oyunlar" yarışmasında dikkatleri çekti ve 2004'te Fullbright Bursu ile oyun yazarlığı eğitmeni olarak Kansas Üniversitesi'nde çalıştı. Yazarın "Θύλλα Της-*Yapraklar*" adlı oyunu ilk kez 2003 Kültür Olimpiyatı'nda sergilenmiştir. 2006'da "Αντιλόπες-*Antiloplar*" adlı oyunu ile JANUS projesi çerçevesinde Avrupa'nın on altı başarılı tiyatro yazarı arasına girdi. 2008 yılında hem Rodos Bölge Tiyatrosunun açtığı yarışmada, hem de UNESCO-ITI tarafından tek kişilik oyun dalında ödül aldı. "Ασκήσεις Γία Γέρα Γόνατα- *İdmanlı Sağlam Bacaklar*" adlı oyunları ile Eurodram'da başarı sağladı.

Beş şiir kitabı, iki romanı da yayımlanmış yazarın sayısı yirmiyi aşkın oyunu bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: Μπλε Μαρέν-*Denizci Mavisi*, Οι Μέρες Πριν Έρθεις-*Sen Gelmeden Önceki Günler*, Τυφλή Εμπιστοσύνη-*Güven*, Μπελ Επόκ-*Bel Epok*, Ζώο-*Hayvan*, Μήδεας Μπούρκα- *Medea'nın Başörtüsü*, Μήδεας Πατούσες- *Medea'nın Tabanları*, Λάσσυ-*Lesi*, Ελληνική Κουζίνα-*Yunan Mutfağı*, Θέλω Μια Χώρα- *Bir Ülke İstiyorum*- (*Esen Özman çevirisi ile Bir Ülke Arıyorum*)... *Bir Ülke Arıyorum* bir ya da pek çok oyuncu tarafından oynanabilecek, sahnelemede görsel olarak tanıyan, anlatımı farklı bir oyundur. Amerika ve Fransa'da sergilenmiştir.

"Σώμα - Beden 1-2-3-4" olarak sıralanan şiir kitaplarından sonra "Καλοκαίρι - Yaz" yazarın 2020 yazında yayımladığı beşinci şiir kitabıdır ve çevirilerini okuyacağınız şiirler bu kitaptan seçilmiştir.

AZ ÖNCE

Oğlan ağlıyordu hüngür hüngür
Arı düştü merdivenden
Tortop yuvarlandı az
Kaldı

Az önce

Arı tostoparlak fişek gibi
Oğlanın üstüne düştü deldi
İğnesini çıkardı
Bayıldı

Az önce

Oğlan iki arı gördü
Musluğa doğru yürüyen
Şaplaqla birini öldürdü
Diğerinin peşine düştü

Az önce

Avluda yemek yerken
Annesi Avustralya Amazonlarının
Nasıl ateş aldığını anlatıyordu
Oğlan kendinden geçmiş dinliyordu.

Az önce

Anne haberlere bakarak
Yemek yapıyordu mutfakta
Bir ağlama aldı hüngür hüngür
Bu yıl da uzaklardaydı koca

LOKUM DENİZ

Lokuma basar basmaz
Şekerlenirsin
Dalarsın o ayaklarla
Yumuşak bir döşeğe
Ağzından akan salyalar gözyaşları içinde dökülecek
Sulamak için döşegi.

Lokuma basar basmaz
Varabilirsin çabucak
Düşlediğin yere
Nahoş olana olabildiğince geç
Düşünceler akacak beynine değerli
Olasıdır korku anlarına dek
Düze çıkmanın yolunu aramak

Lokuma basar basmaz
Bir barbun düşebilir önüne
Tabakta ağzı açık ayran budalası
Bir yelten de bak seni nasıl oyar
Bak keskin dişlerine
Izgarada piştiyse
İlkin ağzını kapar
Sonra da sivrileri çıkarır
Seni paramparça yapar

ZARAR VERMEDEN

Çekirgeye basmışım yanlışlıkla
Arka ayakları kırılmış
İnsan olsa ağlardı

Duymadım ben bir şey gözyaşı da görmedim
Zar zor seçebildim gözlerini
Süpürge ile kenara ittim

Yaşamını sürdürebilsin diye
Bu yaz da

KIYISINDAN KENARINDAN KANBAĞI

Gölge denizin ta dibinde
 Batık gemi mi?
 Sandal mı?
 Dev gibi bir kalamar mı?
 Meyhanede yediğimiz cinsten değil
 Uzaktan yakından benzemezler birbirlerine

Bir akrabalık sadece, belki
 O koskoca tarih öncesinden
 Bizimkiler tabaklarımızda
 O tehlikenin kendi
 Bizimkiler tuzlamadan tehlikeli
 O efsane
 Bizimkiler tanrısal

ALAYCI YIL

(Niko Stabaki'ye)

Yalan dolan diyecek çocuklar
 Hastalıklı teyzeler dövmeye hazır
 Peşlerinde spor salonlarında

Yalan dolan diyecek yaşlılar
 Meze ile uzo içerken
 Üstlerine başlarına bulaştırırken

Yalan dolandan kuyruk sallayacak köpekler
 Zevkten dört köşe üzüm yalarken
 Patronun ağzına güzelce sıçarken

Yalan dolan diyecek saatçiler
 Doğru kurmamışız
 Helvasını bile yetiştiremedik

Şimdi bir deri bir kemik kaldık açıkta

BÖBÜRLLENME

Haydi bu yaz da gidelim
Buz gibi denizin olduğu yerlere
Bol dalgalı, çakıl taşlı
Şezlongum hamurdan olsun
Pilio'un tepelerine bakan sıcak
Dağ kekiğı ile yoğurarak

DADA- (CİLİK)

Baban Odiseus
Bir parça et
Mis kokan lezzet
Limonu da sıktın mı

Bütün akşam lüpletirsin
Karnını şenlendirirsin
Sıçtıktan sonra
Babacığım diye selam verirsin.

ÖRÜMCEK

Ağını örmüştü
Denize karşı
Denizi görüyor mu acaba?
Gözleriyle denizi?
Dünyadan soyutlanmış
Bekliyor onu ham yapacak olanları

KAHVALTI

Tahıllar yayılmış
Tabakta sütün içinde
Renk de değıştirmişler
Kahverengiden antrasit yeşil karışımı
Mordan elektrik mavisi
Yemelik değıl bunlar.
Ama bunlardan bir şey olur
Bir şiir, tadı tuzu kaçmış

EROL ÖZYİĞİT

evvel

“gelecek uzun sürer”

bir atın rüyasında bekliyorum
üç adım sonra yeryüzü başlıyor
üç adım sonra
siyasümbül gölünden yapılan
bir şey oluyor üzüntü

kendimi gösteren bir harita olsa
taş bölgesinde bekleyen akrepler
incinmesin diye!
mahcup bir cep aynasına elçi olup
uzağa gidebilirdim

pıhtısıyım çünkü kararan şu göğün
bunun için hep aynı yerden başlıyorum karanlığa
kimse bilmiyor
saçlarımı taradığım karanlık
işgal altında günlerdir
günlerdir kapısı kilitli evlerde
adreslerimi saklıyorum
çünkü uzun bir kışı
yüzünde yara izi gibi taşıyan
çocukların sesine ilıstırdim
gırtlalımda huysuz bir tümör
gibi büyüyen harfleri

LEVENT KARATAŞ

kurguları bozuk inekleriz

onanmaz acılar bulur insanı
bilirsin gökkuşağını gölge oyunlarını
dalgaları, kaptıramamayı, majör depresyonu
yeni üs Etiler, diyorum telefonda:
kurguları bozuk inekleriz

masanız şu dipteki, diye işaret ediliyor
gelişigüzel kalem kağıt serpiştirilmiş
okaliptüslü şekerlerimi diziyorum
ellerimi bırakıyorum sandalyeye hüsrarla

asma katta birer ikişer sevdiğim yabancı
topuk seslerini duyuyorum dahili 19
masal zamanları, ne orantısız takip
ne kendi suçundan seni tutuklayan devlet

manzaraya mimlenmiş düşünürken
o mu geldi, dedim, bahçe kapısına
zili çalan mart balığı mı?

ilkbahar papatyaları kucaklamışsın
kahkahalarla geçiyor sürpriz şölen
muhabbet yürüyor şiire aşka bahta
Sonsuz Günbatımı kitabı fotokopilerine
teşekkür etme makinasına dönüşüyorum

beceremediklerimi toplamışım yüzüme
sahi var mıyım aşk kanıtları içinde
güçlendim papatya buketini vazoya dizerken
onanmaz umutlar buluyor insan.

Mart 2021, Acıbadem

enderemiroğlu İki Şiir

zor zamanlar

bugün tanıştım kendimle
ayna dedim asılır gecede
kediden hiç hazzetmesem de
özlemidir dedim insanın tanrı gibiliğe
babam dedim saçlarımı dedim
babam dedim beni niye hiç sevmedi

bugün konuştum kendimle
kızdım da ey dedim bana cevap verme
döndüm sırtımı ben gittim öteye
kendim de kaldı kendi kendine
annem dedim bir kerecik bile dedim
annem dedim bize niye hiç gelmedi

bugün seviştim kendimle
içimdeki hem arzu hem nefretle
dedim senin kuytuların bu huyların
dedim çoğalmayacak mısın benimle
abim dedim benim bir abim dedim
abim dedim beni niye anlamak istemedi

bugün yarıştım kendimle
baktım dağ duruyor yerli yerinde
orman da deniz de gelmedi benimle
geçtim kendimi kendim kaldım geride
insanlar dedim bütün bu insanlar dedim
insanlar dedim bana niye cevap vermedi

bugün tartıştım kendimle
dedim böyleyken böyle kapı duvardır işte
ben sana edeceğimi bilirim de
misafirsin dedim benim evimde
şeyler dedim olan bu her şey dedim
şeyler dedim neden hep anlamını yitirdi

bugün ayrıştım kendimle
dedim olmuyor yapamıyoruz böyle
sen çok iyisin ama sorun bende
dost kalalım dedim ama biliyorum olmaz öyle
dünya dedim bu kadar kötülük dedim
dünya dedim hani güzel bir yerd

zor zamanlar geliyor geldi
kendim hâlâ kendimdeydi
gece aynı gündüz aynı
insan hep gömer kendini
ve masmavi bir çam diken

ben gidince bana kalan
ömür anlamaya değer mi
dışardan dedim dışardan sesler geliyor
herkes dedim aynı anda mı delirdi
ölüm dedim bir anda mı belirdi

1: orman sandığım*

(bir ormanda ya da en azından bir ağacın altında, tercihan çıplak ayakla mümkünse çırilçıplak, ayaklar ıslak ve toprağa basarak ya da bir ağaca dokunarak okunması tavsiye olunur. tahmini okuma süresi asgari 5' 99")

ormana bakıyorum.

mavi bir kuşun peşinde. kurumuş yaprakların sesi geliyor ayağımın altından güneş süzülüyor yaprakların arasından. nereye geldim ki acaba diye düşünüyorum. nereye gelmiş olabilirim. hayatımın hangi evresine. ormana bakıyorum. müthiş keyif alıyorum kaybolmaktan. ama bir kaybolabilsem keşke yolumu bile şaşıramıyorum. belli belirsiz çıtırtılar geliyor kurumuş dalların gazellerin arasından, birbirine karışmış otların, dikenlerin, kocaman bitkilerin arasından. belli belirsiz. çok hızlı geçtiğini görebiliyorum ancak dalların arkasından. yeni filizleri, kuru kozalakları, yürüdükçe ayağımın altında kırılan duyuyorum görüyorum

ormana derin bakıyorum.

ormana en derin bakışım gibi bir adım. adım gibi. ben en derin bakışıyım enderin. insanın kendi adı kendi anlamını yaratabilir mi. adı gibi davranmak adı olmak ister mi. yoksa ilk bakışta adı ile kaderi de mi üflenir kulağına üç kere. adımla başlıyorum. adımla devam ediyorum. adımla yürüyorum öyle durup, öyle uzun, öyle usul. konuşmam bile değişiyor, daha sessiz, daha az daha sakin, daha yavaş. ormana derin bakıyorum. bu bakışı seviyorum. buna gerçek deniyor. bana gerçek geliyor. dura dura. anlaya anlaya. görme kaygısı olmadan hiç dikkatle. suda bekletiyorum diyor, kök versin diye. köklenince, köklenirse köklendiğinde, kök verdiğinde toprağa dikeceğim. insanın kendini yeşille kapatma serüveni. saksısını değiştirdim toprağını havalandırdım kendine geldi diyor. bak yeni bir de yaprak çıkıyor. insanın kendini yaratıcı kılma serüveni. insanın kendini üstte görme serüveni. insanın kaderi tayin hakkı sağladığı sandığı. insanın kirli sandığı. ah her insanın kendini sadece kendi sandığı. biriktirdikleriyle bir birledikleriyle, bir ettikleriyle. insanın kendini iyileştirme deneyimi, çabası, niyeti görme serüveni. insanın kendini in sandığı. olana anlam katma çabası. şimdinin içeri doğru kıvrılan sonsuzluğunda. bir asanın sonsuz kere sonsuzluğu. asa nedir ki ışığı kendi içinde olana. fotoğraftır göz açıp kapama. sonsuz ol anda yaşadığımız doğru kapıyı dışarda araman boşuna. ışık huzmesi değil. dalların arasından, uhrevi olmaya gelen. ya da renkler de değil. geometrik şekiller, biçimler de değil. onlar senin sandığın. biçim yok şekil de. kendiliğinden onlar. güzel değiller. güzellik benim anlam yüklediğim. güzel yok çirkin de. onlar nasıl olması gerekiyorsa öyle. anlamlı değil yüce değil. ne yüksek ne alçak. sen benim orman sandığım. sanarak yandığım sanarak inandığım. bakıp sevmek için hep sandığımdan çıkardığım

orman da içten içe bana bakıyordur.**

*: benim orman sandığım içimmiş meğer
herkes kendi kıyametine yolcu
ölüm bedeninin gizli kör borcu
ölüm içimizdeki dirim ölüm varlığın orucu (3)
cennet de cehennem de benim içimde (2)
şeytan da melek de benimmiş meğer
su da benmişim ateş de
hiçbir şey bilmeyen ve anlamayan beden de
yazmak sadece işte anlama çabası bu
sanıyoruz sadece sadece sanıyoruz
bağlandığı yerlerden kopartılan sözlere kanıyoruz
bak bu da benim sandığım
bağlarından kopartılınca insan bir hayvandan başka ne ki
hiçbir şey bilmeyen insan bilmediğini de bilemez ki
anlam sandıklarımız çulmuş çaputmuş irinmiş kaputmuş
anlamaya çalışmak ömürmüş derler
anlamın kendisi olmak ölümüş meğer

** : toprak bizi iyileştirecek. sandığını aç bak sana iyi gelecek. sandığını aç
ve dağıt. sandığını solucanlar kurtlar sandığını börtü böcek ol mahlûkât
cümle kemirecek. ilk ana dön. sandığını yok et yak yık. toprağa karış. ilk andan
başla. sanma. sanrı bir hastalıktır. sandıkların kirli kumaşlardır kirli şeyler
yıkansa da izi kalır. kirlenmiş ve yıkanmış kirlenmemiş değildir. sandığını aç ve
korkma. bildiklerini unut ve sıfırdan başla. lime lime et kendini toprağa kat
denize at ormana göm dağdan fırlat. kendin değilsin sen değilsin bir algısın
zamanda. düşmekten korkma. düşmek düşmemeye çalışmaktan daha çok
acıtmaz unutma. eğil bükül dik durmaya çalışma. kanatsa da kan aksa da
kirli kan gidecek orman içine orman içine girecek. orman içinde gezecek
izin ver baksın sana. kuşatsın sarsın saklasın. orman ol. sen ormana bakmayı
öğrendikçe orman sana bütün sırlarını verecek. ağaca sarıl sarıl ağaca
yüzüne bir gülme gelecek. kendiliğinden. yüzüne gül yüzüne çiçek belirecek
orman seni iyileştirecek. sana anlamsız gülmeyi öğretecek. ama karıştırma
ormanı bak. sadece ormana bak izle. toprağa dön, toprak sana iyi gelecek
hükmetmeye çalışma. büyük değilsin ormandan unutma. orman senin
evin ağaç senin bedeninin. ait ol dahil ol ormanda ol orman ol. ölmeden ölmek
seni sana, anlama getirecek

3: öldükçe örüyorum öldükçe görüyorum
otlar kumaşlar ipler plastik, kağıt ve kablolarla
öldükçe sıklaşıyorum gevşek etim sıklaşıyor
sonra sabunlaşacağım kendimi temizlemek için
sert yerlerim gevşeyecek ve kendimi yıkacağım

2: sular yükselince balıklar karıncaları yer derler
ateş yükselince karıncalar balıkları bilirler
anlamak zor zor anlamak
belki de gerçekten en iyisi kapanmak bak
sana rahatsızlık veriyor muyum hissi çok rahatsızlık veriyor bana
ben de korumalıyım kendimi anlasana
evet evet belki de en iyisi kapanmak. yok olmadı olmayacak belli ki
kendime dönüyorum gene dönüşüm kendime
çukurcumadan boğazkesene bre gafil siper et kendini kendine
kendine ağaç tuzak kur yakala kendi bakışını kendi teninde
sandığın terkinde yürüyeceksin bu ormanın derinine
o dağlar orada otağlar yolda sınırı geçersin bir atın böğründe
dert etme olan olur olacaklar olmuştur geçmişe ve geleceğe
sen şiir koş not düş tarihe herkesin tarihi resmi belge yazı ve hikaye
bilmezler herkesin çukuru herkesin çukuru kendi içinde
çember tamam ateşi yaktım suyu parlattım ben bir kapandım
kendime kapandığ
orman sandığım (1)

BETÜL DÜNDER

GEÇİT

Takip et beni
Beni takip et

Bu ölümlüler için bir geçit
Eğil.

İnsan acizdir
bilmek istencinin ağrısı karşısında
çözülür dizlerinin bağı eğilir omurgası
eğrilir düzlüğün saplantısı gövdede
İnsan acizdir
seven bir kalbin muhabbeti karşısında

akıl ermez geçit neden böyle uzun sonsuz
oysa tüm mucizeler kısadır biliyorsun
Ve aşk kısa zamanlısı gökyüzünün
çaktı şimşek yarıldı gök -gördün

ne bu yıldızlar bu yıldızlar ne
hepsini söndürmeye gücü var mı kalbimin
hepsini düşürmeye yeter mi bu nefes

Ben geceyim. Acizim.
tekrarlarım bunu gezindiğim bağda
her dal başında çiğnediğim her üzümde sonra
çünkü insan salkımıdır aynı kökün can taşıdığı
ve aynı ölüm şarkısında eksik bir nota
ve o bağda yağmurların indiği baharlarda
siyaha kesen her tanede
ne fark eder çürüdüğü dalında ya da bir ağızda
bütün beyaz tenlileri dünyanın
gecelerden kurtulmak için
seven bir kalbin karşısında
önünde sonunda bağışlanmayı dileyecek

Beni takip et.
Takip et beni.

Başladığın yere geri döneceksin elbet.

Bu ölümlüler için bir geçit
Eğil.

Yıldızların altında. Gecenin önünde.
Biliyorsun sonu yok çünkü geçitin

İSMAİL CEM DOĞRU *İki Şiir*

Girizgâh

alınmak ne mümkün, sadece yüzümün
kıvrımlarını alıp gidiyorum beyazın tenindeki
ıslaklığını üstelik, sazlıkları örtsün diye üstünden
eksilttiğin buruk gülümsemedeki hüznle
kuşatıyorum bakışlarının kışkırttığı galeyanı

oysa kendine yeni anlamlar eklemeye ihtiyacın
yoktu, biz buna galeyan demeyelim, sadece her
an iyi görünme telaşı sırları ve sınırları tartışmaya
açıyor, buna gerek yoktu her an iyi görünmenin
takvim yaprakları parmaklarımız arasında
ufalanıyor beyazın ıslak resimler üzerindeki
etkisi sesini çoğaltırken

ama kuşatmak diyebilirsin, ortalık ne denli
dağınık olursa o kadar gözler üzerindedir
kalabalığın kıyıda kaldığını bilmek sana iyi
gelmiyor, adına; bir tenin güzergahlarını
ezberleme kuşkusu duymamak, diyelim
sonra iyi bir soru olmak da bu denli önemlidir

alınmak değil de, bir tenin tadında iyi
dinlenmek gerekir zaman geçirme talaşına
düşmeksizin, ama ayna olmamanın hüznüne
yenik düşmek, gök gürültüsü resmine de belki
tarihin yüzü kızıl bir çamura çalıyor, bizim
için kendini doğadan sakınmış şarkılara
bakamıyorum, içim almıyor yüzündeki
sıcaklığa yakından bakarken; yüzüm tutmuyor

memnun bir öpüşmeye katkı vermenin iç
huzurunu kim yadsıyabilir, birbirine uymayan
ayak izleri çizmenin anlamsız yükünü,
oysa haklı çıkarsın korkusuyla peşinden
gidilmemiş bir iz arıyorum ama dönence
adımlarımı küçümsüyor

Zin

bu gece arayı hazla açmayalım, demli bir çay tarçın
kokusuna kavuşsun, koku dudaklarına dudakların
duvarla yatak arasında bir gürültüyü kısıtıyor

haz nöbetini unutmuş gibi bir yerdeyiz, olabilir
yorgunluk, olabilir bize gerekeni uygunsuz
dileklerden umduk ve geride kalan işe yetişme
özlemleri kadar yorgunduk ne utanç verici
sanmışım, değilmiş, haz değilmiş ve belki
anlaşılmaya karşı örgütlenen iki kişiden yapılmış
bir koku beklentisinin önüne geçmeksizin bu geceyi
aramızdan çıkaralım demeyi ihmal ettik, yorgunduk

biliyorum dememiştik iki dudak arası her kürsü
görenin göz yaşıyla imtihanı aynayı yerinden
sökmekten söz etmedi onu terk etme cesareti yine
eziyete dönüşüyor öyleyse kim buna
taş koyduğunu düşünmekten alabiliyor kendini

yatağı ikiye ayıran bu duvar ortayı bulsaydı
asgari, sizin kıyılara kurulmuş limanların
harcını kardığımı bir gün yine unutmuş
anlatıyorsun oysa sorsalar gereğini yapardık
ikimize uygun bir muamma ihtiyacı
sabretmenin ayrıcalığını içimizden kopardı

ikimizden kopardı aşkın ölüm geçirdiği
yalanı şehvet uyandıran cam sileceklerini, kem
gözlerin görüş mesafesini hayli ürkütmüş
görünüyor ama mutlu etmiyor kaldırım
kenarından hamile kalınmadığını öğrendiğin
o gece iliklerine dek ıslatırken tenini
herhangi bir ilkeye sırtını yaslamadı

boynunu öpüyor yalnızca sırtına uzanamıyor
biliyorum, bu kokunun duvarla bağını ikimiz işledik

SERKAN TÜRK

Çivi

duvardaki çivi sklp düştü parkeye
onunla birlikte fotoğrafı babasının
kırık camlar arkasında gayriciddiydi yüzü
bakıştık kısa süre, her parçada bir zaman sakarı

nemruttan dönmüştü o kış, paçalarında neredeyse buz
güneşi en güzel orada gördüm dedi ikimize
karısının saçlarının arasındaki yorgunluğu umursamayıp
dağ rüzgârı başkadır, bulutlar göğün düşünceleri
okur insan her şekilden koca bir kitabı

istanbul'dan mı kahire'den mi gelmişti o mektup
odanın orta yerine kurulmuştuk hepimiz
gözyaşları dinmiş gibi, herkesi kendine inandırmıştı
annesi, dördüncü günü beklemeden yoklara binlere karıştı

geçmiş, dedi ninem, anlatıldıkça tatlanır
zehir sanırsın yaşarken, bağrında hatıralar
bolluk bereket verir gvdenden fişkırırken

biz yine pencerelerden baktık akşama
geleni gideni olanlardan olmadık daha sonra

iki sene önce buldum bu deniz gören evi
sandıktan mı kitap arasından mı çıktı
bir emanet bildim astım duvara,
paltosu sırtındaki fotoğrafını, kalbimdeki yerini

düşen bir çiviyle hatırladığım yüzü
varlığını unuttuğum nice şey gibiydi
gelecek dedi ninem, gördükçe taçlanır

NEHİR YOL 2019

NİHAT ÖZDAL

- Darija Žilić, Martina Vidaić,
Çağla Meknuze, Selahattin Yolgiden -

Hırvatçadan Şiir Çevirileri: Marko Šapina

Yukarı Mezopotamya, her köşesi sürprizlerle dolu bir coğrafya; Zeugma Kenti'nin mozaikleri, oradaki mitolojik öyküler, Gaziantep Bakırcılar Çarşısı'nda kulağı süsleyen çekiç sesleri, katmer ve baklava yufkalarındaki katlar, lezzet, nehirde yol alırken karşılaşılan Memluk ve Roma şehir kalıntıları, Halfeti ve çevresindeki batık köyler, göç kuşlarının yuva ettiği kanyonlar, Sümerler'in tanrılaştırdığı dev nehir balıklarıyla karşılaşmalar, Bozova yolundaki pamuk işçileri, Şanlıurfa'nın baharat kokulu sokakları, tarihin yeniden yazıldığı Göbeklitepe...

“Bir dönem Halikarnas Balıkcısı, Sabahattin Eyüboğlu ve Azra Erhat ile başlayan, eski Anadolu uygarlıklarının ortak mirasımız olduğu düşüncesiyle yolculuklara çıkan Mavi Yolcular'ın, Nehir versiyonu olabilir mi?” sorusu ile 2019'dan bu yana farklı ülkelere yazar ve şairleri konuk ettiğimiz atölyeler düzenliyoruz. Nehir Yolcuları bu düşünceyle doğdu. İlk atölyemizi Japon şairler Yasuhiro Yotsumoto, Yusuke Miyake ve Pelin Özer, Gökçenur Ç., Efe Duyan ile yapınca elimizde Japon renshi şiiri gibi bir formül de oldu.

Yasuhiro, Pelin Özer ile yaptığı Çevrimdışı İstanbul söyleşisinde renshi şiir geleneğini şöyle açıklıyor: “İlk Japon şiir formu olarak kabul edilen vaka'lar Japonya'ya Çin şiirinden geçmiş. ‘Va’ kelimesi hem Japonluğu hem barışı temsil eder, ‘ka’ ise şarkı demektir. Zamanla tanka'ya evrilen bu tür 5/7/5/7/7 hece ölçüsüyle yazılıyordu ve tamamı 31 heceydi. Bu şiirler topluluk içinde şarkı söyleyerek yaratılıyordu. Japon şiir geleneğinde bireysellik yoktur, şiir hep birlikte söylenen, yaratılan bir türdür, şairler kendilerini anlatmak yerine karşı tarafın duygularını aktarmaya odaklıdır.

Bu nedenle hep birlikte toplanarak birbirlerinin duygularını anlama oyunu gibi çalışmalara imza atmışlar. Şairler buluştuğunda onlara ‘bulutun yarı yarıya örttüğü dolunay’ gibi bir konu verilirdi ve şairler şiirlerini yazıp okurlardı. Ortamda saygı duyulan bir hakem bulunurdu ve hangi şiiri beğendiğini açıklardı. Ama bu genelde herkesin katıldığı toplu bir şiir şöleniydi. Japon şiirindeki bir başka birlikte şiir yazma metodu ise renga’ydı. Renga, rensi’nin atasıdır. İlk şair 5/7/5 hecelik bir şiir yazardı, ikinci şair ona 7/7 hecelik iki dize eklerdi ve böylece devam eder, sonunda upuzun bir zincir-şiir yaratılmış olurdu. 7. ve 8. yüzyıldan kalan çok ayrıntılı kayıtları var bu renga oturumlarının. Her ne kadar şairler ve halk bir araya gelip çok eğlenseler de, bir o kadar da ciddiye alınan etkinliklerdi bunlar. Sırası geldiğinde iyi bir şiir çıkaramayan şairler çok mahcup olup fena halde utanırdı. Şairlerin bütün isimleri, ünleri, varlıkları bu renga oturumlarındaki performanslarına bağlıydı. Japonların temel özelliği bir arada çalışmaktır. Bu bizim özümüzden, geleneğimizden geliyor.”

Nehir yolculuğunda bir arada çalışmak, bir arada üretmek, bu üretimi de yolculuk boyunca karşımıza çıkan mekânlarda gerçekleştirmek daha sonra bu yolculuklara katılan “yolcularla” devam etti. En son 18-19-20-21 Temmuz 2019 tarihlerinde yaptığımız nehir yolculuğuna, benim dışımda Hırvatistan’dan Darija Žilić, Martina Vidaić ve Çağla Meknuze, Selahattin Yolğiden katıldı. Hırvatça’dan çevirileri de Marko Šapina yaptı.

Cortazar, Gözlemevi kitabında yılanbalıklarının göçünden beslenir. Başucu kitaplarımdandır. Bir yerde şöyle der: “Burada yılanbalıkları ya da yıldızlardan bahsetsek de aslında insana kafa yoruyoruz; müzikten, aşk kavgalarından, mevsimlerin ritimlerinden gelen bir şeye, benzerliğin süngerde, kalbin kasılmasında sezdiği bir şeye, sözlüklere geçmemiş kelimelerle başka bir anlayışa doğru yönelmeyi kekeleyen bir şeye.”

Nehir Yolcuları da biraz böyle, yol alırken karşılaşılan sözcükler; doğanın, mutfığın ve tarihin bilgisi ile işbirliği içerisinde başka formlara ve yollara dönüşüyor. Şiirleri buradan paylaşmak, salgın döneminin getirdiği seyahat edememe durumunun aksine yeniden yolculuğa çıkmak gibi bir his uyandırdı. Umarım okuyanlarda da bu his doğar.

1.GÜN

SABAH

Selahattin

sığırcık'tan geçiyoruz sıcakta
 “yarı çöl bura” diyor nihat,
 “ciğer yiyorlar kahvaltıda”
 bildiğimiz bazı şeylerin değiştiğini
 gördüğümüzde anlıyoruz doğru yolu da

Darija

Suyun altındaki toprakta
 Yoktur çorak ülke
 Bir başlangıçtır her şey

Çağla

Sular yükseldi
 Ne yaşandıysa batık bir şehri fısıldar
 Akıyor yürüdüğümüz sokaklar
 Karaya çık
 Pamuktaki dikenin anlatacakları var

Martina

Toprak hafiftir, sonra yeter der
 Tanıdığın tüm ağaçları üzerimden çek
 Başka bir şekilde kalkık olasın

Nihat

İbrahim'den ayrıldığın yerdeyim
 Ateşi çabuk öğrenmek için
 Taşları yavaş
 Öd ağacından bir çarşı
 Beyaz alışkanlıklarına say

AKŞAM**Çağla**

Kuyruğunu onaran bir kertenkele
sessizliği aramızdaki
ne çok eksik insan yanımda
bilenirken en hayvan yerlerim
kork; ben korktukça dirildim

Nihat

küçük kayıplar için bir koleksiyon denemesi
çamurluğa değen taşları sayıyorum
benden bir iki üç ayrıldığı

Darija

kalbinin körlüğünü unutmuştum
taşların hayvan yüzleri gülüyor
terk edilmiş olanlar için yeni bir devir başlıyor
eski yaz geçiyor
çürük bir köprünün üstündeyiz

Selahattin

bilseydim ne yöne akacağını suyun
denemezdim saymayı ve atlamayı; dört, beş, altı
şimdi içindeyim, kalbim yosun bağladı

Martina

soğuk ve sessiz kafamın içi
'her bir iki saat düşünceler geçer'
demek isteseydim
'sessizlikten daha sessiz' derdim
tam podyum gibi

2.GÜN

SABAH

Martina

Göz toplayıcısıyım
onları ipliğe dizerim, her birini takarım
ve yuvaya dua ederim: bana
gözlerinin içinde kuşlar olan birini gönder
o kırpıştırınca gözlerini, ben uçarım

Çağla

bekleyen suyun yosunu
balıkların uğradığı mezarlık
zaman bizi yuttu

Selahattin

yağmur sularıyla beslenen kuyu
göm kendini arşa
bak içine, artık ne çıkarsa
dünden yakın
güne uzak

Darija

İçindeki alanda geçmişin acı meyvesi var,
Ruhlarımızı kutsal suların derinlerindeki evlere kovan ve
modası geçmiş bir alegoridir zaman.

Nihat

Ağzımdan alman lazım uykumu, kurtların ikiye ayrıldığı yolu
Bir salgın mı getireceksin, telafi için
Yorulan mayalara karşı, odaları buğdayla dolu
Kapının ardında ter içinde bekliyor, karadan daha çok ölümü
Köklerini gösteriyorum duvarı aşan, cesetleri dolaşiyor incir

AKŞAM

Darija

Ne düşünüyordun yani sen?

Gölün ta kendisinin sağlık olduğunu, seni baştan çıkaracağını mı?

Kokusunun, İbrahim'in ateşte az daha öldüğü suların oradaki

camii ve sinagogların çatıları tarafından

yutulduğunu fark etmemiştin.

Martina

suyun içinde ev, evin içinde kedi var,

kedinin içinde ise acı kırmızı biber

kedinin gözleri büyüyor, korku gibi

Nihat

Bu baharat yatağı senin

Kayalıkla sonlanır tüm yükseklikler

Sınır bir sırt değil

Dinara'dan ayrılan

bir kanyon olduğumu düşünmeni isterdim.

Selahattin

bilirdim ki uyuduğum her şeyi dirilteceğim. bundan bileğimdeki

kokuyu tekrar tekrar koklamam burun deliklerimle

bir zamanlar bir ovaydım çobanları selamlayan, doğudan nefret

etmiş, koyunlarına sarınarak uyuyan

şimdi dağ başlarında puşt pususu, kar boran ve yeni çekilmiş bir

kahve kokusu birleşimiyim.

Çağla

'kapıyı kilitlemek gerek İzmir'de' dedi Halfetili

tek derdi bu taşınmadan önce

'bir çatım kalmadı şehrimde' derken İzmirli

Yakın doğu'da yazgı;

Herkes başka hayatlar peşinde

3.GÜN

SABAH

Nihat

Bu öd kesem, gözümün nabzı boynunda atıyor.
 Bu birleşik zaman, yaramaz işine ve bıraktığın
 her şey ardında kalmaz.
 İnsanları çizdiğin taslağa bakıyorum,
 Neden geldin?
 Bu esinti güzelleşmez göğsündeki otları
 silmeden, sen kendini başka yerde, ben kendimi
 boş bulundum.

Çağla

Nefesinle yuttuğum incir çekirdeği
 Bedenimi terk etsem de
 Büyüyor sesinle

Martina

Yüzümü çaya bulayacağım,
 dudaklarımda ölü bir sinek bulacağım,
 daha az ısrar edeceğim seni ikna etmeye

Darija

Acılık bertaraf edilmiş
 Duyarlığın otları suda büyüyecek
 Ben de yeni kendimi doğuracağım
 Ki müthiş silsilenin parçası olacak
 Ruhunun büyümesi de devam edecek.

Selahattin

duvarda taşlaşmış bir kertenkele; yokluk
 laneti geçip gitmiş bir şeyi aramanın
 işaret parmağımı bir mummyadan çaldım
 elimi yukarı kaldırdım ve gösterdim
 kuş da bendim, sürü de benim

MUSTAFA FIRAT

Matematik İyi

seni üç kere öptüm
kalbime koydum
birincisini saymadılar
ikincisini ben
üçüncüsü Allah'a emanet...

pas tutmuş bir bıçağın sırtındayım
nerden yapıştıysa artık
arka sokaktan fırlamış bir rap şarkısı
dilimde dönüp duruyor bir plak gibi
öyle ketum, öyle arabesk ve öyle buhran
sözcükler aklıma dolanmış bir zincirin mukayyeti,
olmasın ne olacak dedi ellerim!

şimdilerde esaslı postacılar da yok
sana mektup yazıp da göndersem
uzayan bir korku bende ulaşmaz işte!
âh il postino nerdesin?
bilmezsin sen! onlar, bankaların habercisi oldular
çantalarında faturalar, protesto edilmiş
senetler, çekler ve çekilen ihtarnameler...

velhâsıl
derdin derde yüklendiği çağdayız!
anneler hüsrân babalara!
babalar kayıp ülke şuuristan!
çocukları söylemiyorum bile anladınız siz!
dört duvar arasına sıkışıp kaldılar
kolay değil çocuğum kolay değil!

ve ben seni üç kere sevdim
seni üç kere öptüm
kalbime koydum
bir iç deniz nakaratıydı Marmara
öyle dingin
yeşil gözlerinde kayboldum
bir gemi kaptanına küserken...

GÖKHAN ARSLAN İki Şiir

diri gömülen

kedilerin kemirip beğenmediği bir ceset yatıyor
çarşafı rüya bulandıran bir yatakta
çalınmış şarkıları, bütün cümleleri kirletilmiş
solgun bir kitabın arasından düşüyor gün
bıçak kesiği gibi sızlayan bir ömrün üstüne

şahdamarımı kesiyor *gecenin gümüş omurgası*
evin kalbi duruyor geçmişte, baharda ve mimozada

duymuyorsun içimde birbirine vuran camları
bir atın geviş getiren ağzında parlıyor kalbim
kırıldığı yeri çoktan unutmuş bir diş gibi
eve girerken askıda bıraktığım gökyüzünü
evden çıkarken katlayıp dolaba koyuyorsun

kurumuş bir yaprak kadar yakınım ölüme
bozulmuş tarhlardan, toprağını kusan saksılardan
ayak parmaklarımın arasında cılk bir yara
saç diplerimde taşlaşmış kabuk
kabarmaya başlayınca aşkın ekşimiş sütü
nereden bakarsam bakayım, dünya yamuk

nabzımı kesiyor *gecenin gümüş omurgası*
aşkın dağınık bahçesi köz topluyor eteklerine

dünyayı beklemek

kırk bir yıl yüz elli sekiz gün bekledim seni
bu şiir de öyle
tepemizde arsızca kanat çırpın şu gökyüzü
çocukların avuçlarında çevirdiği güneş
bir balığın gözlerinde hayat bulan deniz
eğreti binalar, heveskâr ağaçlar, sessiz taş
ve başımın üstünde dönen bulut sürüsü
bekledik seni, tam dört yüz elli üç ay
iki bin yüz elli iki hafta
on beş bin yüz yirmi üç gün
üç yüz altmış iki bin dokuz yüz elli iki saat
bir yabanarısının ömrü ortalama dört haftadır
yaklaşık beş yüz altı yabanarısı ömrü kadar
kara kaplumbağasının hayatının beşte biri
yarasaların bir buçuk katı kadar
on beş yıl yaşar salyangozlar
ki üç dört yıl boyunca durmadan uyuyabilirler
iki salyangoz ömründen biraz fazla
bir geyiğin, bir su aygırının, bir gergedanın ömrü kadar
bekledim seni, mürekkebi kurumuş kalemler
toza dönüşmüş kâğıtların arasında
bir kiraz ağacının yarısı
bin yıllık bir zeytinin tırnağı kadar
şeftaliler öldü, asmalar öldü, bademler yakın
altı bin yetmiş sekiz kelebek kadar bekledim seni
iki kurt, iki ağaç kurbağası, yüz on altı yusufçuk
bir fil hafızasının yarısı kadar
kucağıma aldığım dünyanın saçlarını okşamak için
geçmek için içinden gövdeme akan suyun
bir dağın eteğine yuvarlanan yıldızlarla beraber
yıkılan berlin duvarı, dağılan yugoslavya
uçarken kanadını sivasta yakmış turnalarla beraber
kalbime ağır ağır işleyen bir köz gibi bekledim seni
bekledim seni, bir insan ömrünün yarısı kadar

VOLKAN ODABAŞ

USTANDI, ÖLDÜ...

uzun uzun salladın
mavi ahşap bir beşiği
boyaladın çıt ve çıt, çıt ve çıt
ayaklarına kare bir boşluk
göğsüne bir yay çizdin
babandı, bildin elindeki matkapla
kendini oyuyordu yaş/lı ağaçlara
tepende incirler, kuşlar ve yapraklar vardı
korka korka bastın
yalın ayak sıcak tuğlalara
çocuktun, yalnız ve utanarak
pazarlardan kaçarken kırlara
alnındaki lekeyle koştun
dik bir yoldan döndü
sevinçlerin, ellerin havada
bekledin, öylece susarak
biri gelsin bulsun diye
geceleyin, gölgenden tanısın
akarken yüzünde ay ışığı
yüzünden uzun karanlık
çocuktun ve yalnız

ustandı,
kalbini yiyen kurtlarla bekledi seni
yarın olmadan daha
gün doğmadan
hünerli ellerle göçerken öteye
gelseydin yine, yine dönseydin
uzun uzun sallardın
o mavi ve ahşap beşiği

NESLİHAN YALMAN

ZÜBÜ NESİN ALFRED ÜBÜK

buko baba buko baba bak buraya
yere düşürdüğün tespih senin mi?

buralarda iş arama, internet
batıdan doğuya esen kum rüzgârı

kiliselerin altlarında ateş çocuklar
evin büyük abisi zangırdayan çanlı

annesi aldatılan bir Yahudi
onu morguna alan dinci mor inek

ütülen elmaslar kan kesiyor

“-Hey aslan, habercisini salmış gene...”

bir sözcük bozsaydım ekonoloji olurdu
dekonsatrasyonu dağılan imleç

(burayı okusan pek komink görünecektin.)

üç meyve suyunu şişesinden soy dik
kapının önünden ulu pınar akıyor

“Çık dışarı, zibidi, yoksa seni kafa koparma ve
bacakları bükme cezasıyla cebellezi ederim.”

sonunu indiremiyorum
şifre istiyor

eleştirmen yapın (anneanne dili)

pabucun ç’si eski harf devrimi

NİSYAN DEFTERİ: 2

ŞEREF BİLSEL

M. Özer Ciravoğlu 1944'te Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve liseyi Trabzon'da bitirdi. Yükseköğrenimini İTÜ Mimarlık ve KTÜ Mimarlık fakültelerinde tamamladı. 'Nöktrün' adlı ilk şiiri Trabzon'da 'Hizmet Gazetesi'nde, 1965'te yayımlandı. Resimler yaptı, sergi açtı. Şiirleri çoğunlukla 'Kıyı' dergisinde yayımlandı. Birkaç şiirine de Yaşar Bedri'nin kaptanlığını yaptığı 'Mor Takada' rastladığımı anımsıyorum. İlk kitabı 'Seslenişler' Ocak 1990'da Cem Yayınevi tarafından okura ulaştırıldı. Ardından 'Kriz ve Sevi' (Serander yay., 2000) ve ' Üzünc Evi' (Komşu Yay., 2011) adlı kitapları yayımladı. Şair/ yazar Öner Ciravoğlu ile yazar Ömer Faruk Ciravoğlu'nun ağabeyidir. Üç kardeşin aynı gün bir arada Trabzon'da imza yaptığı bilinir. Ciravoğlu ile iki kez Trabzon'da karşılaştım: Şiir olmuş, söylenenle söyleyen arasındaki mesafeyi kaldırmış, şiir onda bir hâl olarak vücut bulmuş biri.

İlk kitabının girişinde Cemal Süreya'nın el yazısıyla şu satırları yer alır: "M. Özer Ciravoğlu'nun şiirlerini sevdim. Düşünceyi değil de, özellikle genel hayat ortamını belirtmek istediği (istediği diyorum) anlamda çok başarılı." Özellikle Trabzonlu şair/yazarlar zaman zaman M.Özer Ciravoğlu şiiri üzerine düşüncelerini belirtti: Ahmet Özer, Raif Özben, Kenan Sarıalioğlu, Öner Ciravoğlu, Ömer Turan. Şöyle diyor Ahmet Özer: " Özer'in şiirinden nerde söz edilse, aklıma hep ' nedir ısıtan kağıdı' dizesi gelir. (...) Ve kendini hiç gizlemeden, tüm yanlarıyla şiirine aktardı. Onun şiiri, bir inceliğin, bir içtenliğin, insanın kendi kendisini sorgulamasının şiiridir diyebilirim."

Ciravoğlu şiirlerinden özellikle 'Uyumsuz'u (Şu loş sokakta/ yanıyor yanıyor içim/ kime uğradımsa/ Anlıyor anlıyorum bir hiçim/ Duysa bilici kuş/ Çile tapınağını/ Yazıyor yazıyorum/ Uymuyor kimseye sevişim") ezberden okuyan, ressam Adil Salih'in yaptığı bir M. Özer Ciravoğlu portresi var evimin duvarında: Dalgın ve kendi içine hayretle bakan...

İster aşktan, ister sokaktan, isterse ölümden bahsetsin şair; yazdıkları köklerini derin bir yalnızlığa, karşılıksızlığa uzatıyor. Bu bakımdan sorgulayan, zamanı parçalayan an'lar üzerinden kaba, anlatmak istediğini biçimsel tedirginliklerle kesintiye uğratmayan, retorik kaygılarla sözü perdelemeyen bir şiir. Saf şiir. Olumsuzluk çağrıştıran sözcüklerin şairin bulunduğu yere hışımla koştuğu bir manzara eşlik ediyor bize M. Özer Ciravoğlu şiirlerinde. Ömer Turan'ın dediğidir: "M. Özer Ciravoğlu, kendi içsel yolculuğuyla ulaştığı insanı, kenti, sokakları ve mekânları sezgisel gücüyle harmanlayıp sürekli devinen bir dille yaratıyor şiir evini."

Aşk ve Özgürlük

alev ve kriz
sönüyor

dişi yoldaşım deliriyor
yaşam bu mu

top oynardık
sigara içerdik

Rakı içerdik
oyunbaz istanbul'du

Trabzon'da oyun bitti

Kriz ve Sevi

larva
kendini arıyor

evlere sor
yoksul aşklara

krize tapıyor
üzünç

çıkıyorum
dua ediyor
içli nar taneleri

kuşlar kaçıyor
ver kendini
uyum bu

diriliyor bunalım
soluğu yolcularım

ah
un taşıyıcısı
dilsiz
gül severim

Yüceliş

Bunca emek
Ezildi çoğunluğun acımasız diline
Yakarı Tanrı'ya mı yoksa gönüle

Tükenmez sevdalar dolu yüreğim
Halkın temiz tutkularında
Yana yakıla ilerle

Bağırma. Sus
Hiçbir gözyaşı eşlik edemez
Tanrıya

Bıraksalar
Muştular doğar
Çocukların gözbebeklerinde
Tanrılarınızdan da yüce

Yalın tarihte

harç karıyor
yoksul işçiler

göl cehennemi

ruhumu yontuyor
taş ustaları

kabir azabı konuşmaları
yalnızlık örtüsü

sımsıcak
düşler labirenti

kovgun mekânlar
bellek ustaları
geç zamanlar

tıkanık evren
akıyor acımasız

yalın tarihte duruyor
sevgilim

OLCAY ÖZMEN

Beşi Bir

Sen bir gemiyi yeniden çizdiğim denizdesin şimdi.
Bu yüzden sana.

1.

Senin kitabını okurken telefon çaldı bir anda.

(Kitap okurken çalması telefonun.)

Tesadüfün kadarıydı bu, sendin arayan.

Gelişi güzel bir ayraç geçti elime.

Neden kaldığımı unutmamak içindi.

Yağmurun durması geldi aklıma.

Hâlâ ıslak yerler, hâlâ ıslak gökyüzü... böyle derler.

Ne diyeceğini bilmeyen bir telaş sende.

Babam ölmüş, dedin.

Bir yağmur rençberi düğümlendi boğazımda.

2.

Sakın dedi ve sakındım türlü musibetten.

Geç kalmamam gerekiyordu, geç kalmadım.

Erkenden olmam lazımdı, erkendim.

Hepsini yazarken ben sakındım ama akşam tezcanlıydı.

Ellerimi ağzıma götürüp hohladım karanlığa.

Dağılayacak sandıydım yanıldım.

Yangınımı yanağımda kızaran yere aldırdım.

Harikulade adında bir sözcük varmış, yanına taşındım dün gece.

Guruba karşı beraber geçmişlendik.

İtiraf şiiri yazıldığını anlatıyordu bir 'veriştirmen'.

Katıldım. Katılmak kötü mü?

(Bazen katılan, katılaşılarak.)

3.

Az sonra ağzından alacağım bir ödünçle
 Övgüler düzeceğim buraya, buranın
 Toparlanmış olması muhtemel.
 Bir düzine sayıdan, biraz düzenli
 Ve özenli olmanın gerekliliğiyle
 (Ödünç almıştım ya ağzını)
 Anadilime buruşmuşluğumu öğreteceğim.
 Buruşmak bir kipti.
 Oraya toplanmışların çaresizliğini kapalı bir
 Gişeye götürüp, muhtemeldin.
 Bir düzden inmenin on ikisi olacak o.
 Özen göstermenin, aslında kulpu çoktan kırılmış, kenarı çatlamış, tuzunu
 Buzuna yetiştirmeye çalışan bir hasretin.
 Sebepsiz yere ortalarda dolanan bir kekrenin.
 Dokuz duyunca esrimenin. Dün gece sende söndürülmüş bir kandilin.

4.

Burada, *bu kara mermerin altında*.
 Bu mermerin kara olduğunu da kim söyledi?
 Lakin bu ne mermer, ne kara, ne de ne.
 Burada bile değil.
 Sonuçta mermerin altında kara.
 Keith Jarrett'le içilemeyen bir bira.
 Bakılamayan vira.
 Varan bir mi dedi biri. Dedi mi.
 Yol gidilir zan içinde kalır, sen öyle sanırsın.
 Sana kısaca.
 Kara bu, bence siyah.
 Bir büyüğümüzün dediği gibi, bence de, 'Sultan ve Yegâh.'

5.

Pencereden giren ışığın sana izdüşümlerini
gösteren bir teklif hazırlamıştım.

Teklifteki maddelere hızla geçerse,
Teklifteki maddelerin hızla geçişini

Pen ve cerelerini

Sana ve seni

Düşümün bıraktığı izleri

Takip sayımdaki çokluk eklerini

Çıktılarını alır mısını

Reddemeyeceğin birini

Nereden biliyorsunu

Hakimin sonundaki beyi

Bütün hakimler bey mi olur

Beymeni

Uçan kuşu ve borçları

Uçamayan kuşları ayrıca

Gübreleri, kimyacıları, tarım ilaçlarını

Ciğer dürümünü

Soru işaretinin kıvrık, dolambaçlı oluşunu

Baldan tatlı zakı

Ötomas-Şair burada üzerini çizmişti

Hemen bizi arayın

Ki iyi değil

Buz gibi golü

Buz gibi rakıyı

Bugün çok yoruldumu

Aslından dünden beri çok yor ve gunu

(O zamanlar kendine kapanmayan makaslarım vardı. Böyle
pencereye böyle izdüşüm! İyi bir terzi vardır, benden iyi bilirsiniz:

Gülten Akın. Onun makasıyla keselim:

“ben bu dünyanın alevisi olmalıyım

yana yana tükenmediğime göre”)

MURAT ESMER *İki Şiir*

Bombokasyon

Şimdi bu şiir itirazdır
Taşı dil bilmeyen mezarın karasına
Yanına düşmüş iki kolu yatıyor
Boyuna yatıyor ama boyuna
Ne güzel bükerdin boynunu
Ama ne güzel beyaz ama ne güzel
Piç sayıyorlar ağzımızda her sözcük
Babasını arayan bir dal sanki yeşil
Mor da olur Kireçte
Yalnız korsanların iki kişilik sızlar
Kalpleri çatal bir ağaçtır mat
Bu hayat çok inceliksiz zoo!
Der de başka demez dil bilir susar
Sanki sussa altımızda su yürür
Bir tel gerilmek için bekler anını
Ananı da şire meydanında elaziz'de
Boynundan vurdulardı ansa

Ondan eğerdin ne güzel boynunu

Ama ne güzel kunduralar kayısılar kuru
Savrulur dururdu ellerimiz trenler
Ardında berrak dumanlar sus işareti
Ünlemler ünlerin adının önünde dururdu
Ünlüydü mesela babamız bizden sonra
Öleceği için suskundu

Biz önce babaları öldük öyle geçtik
Kar ormanlarını yaz zamanı
Taşlara dilimizle kazıdık
Okuyan eyvallah çekti

Orospu çocuğu harbi yazmış bilader

Biz harbi çektik iki elimizle otuzbir
Boncuklu tespihi meneviş bir haziran
Geceye hazırlık sayılır bu öpüşmek
Sabaha kesin ceset torbası
Yine işsiz avara bombok
Dolaşır morglar arası elinde fincan

Bir ceset torbası ne zaman boşalır!

Em gitsin sorma kalktı yaranın kabuğu
Aşılasan filizler acılaşır durma öyle
Ben bu resmi tanıyorum
Üç dil biliyor hepsi de nazik
Bakarak vuruyor her gözleri som
Giderek bir film adına benziyor bu
Hikaye leyli meccani

Dünya aynı bokun laciverdi diyesi
Var sarıçam'da ince uzun oğlan bir
Replikler aslında replika ya da dum
Öpersen morartana kadar girsin
Gidişin tık tık tık iskarpin

Gelme ölürüm uzaktan tükür!

Ekim 2020 cehennemin dibinde!

Düşyeri Katibi

Düş yerinde gün on iki saat
 Makinayla makinalaşan çocuk
 Üçüncü kolu yerine sayıyor artık
 Grileşen yüzünü gösterdi
 Gece gezen hayalet bir parmağı
 Yarım diğeri eski bir yaranın kabuğu
 Kayıt altına alınıyor ağzından çıkan
 Her sözcük öpücük denirdi
 Zamanın behrinde delinin hatıra
 Diye verdiği gazı sönük çakmak

Sudan plastiğe evrilir mi ellerim
 Adaletin ne güzel dünya çapında
 Otuzbir numara büyüklük yok mu
 Sence de bu ateş teşneleşiyor
 Değil mi sönmeye sönmeye
 Vahimleşiyor
 Ucuna cigara da eklesek olur
 Bir parmağı diğerine döksek de

Düş yerinde kız gibi duruyor hem
 Zihnimde hem gönlümde İstanbul
 Şile sahili Filipinler gibi kokuyor
 Hafız müziği bu sefer hafif seç
 Eskiciye ver ağrıyan gömleğini

Ben öteki makinaya geçiyorum
 Dikkat kesil düşme hartadan
 Muz ağacı dikili dört bir
 Yan gırnata havası kırcıma
 Biz Meksikalı değiliz estağfurullah

Hacım bütün orospular belgeli
 Kayıt dışı ölüyor babasız çocuklar!

Aralık 2020 Cehennemin dibinde!

EMRE POLAT

kısıktı yağmurun sesi

sükûnetin verdiği endişeye kapılmak için geç kaldın
not: yaşamak gözümde büyüyor artık
şu ipten akınca bedenim kurtulacak cesedim esaretten
ve başka bir esaretin cesaretine kavuşacak ruhum
ansızın uydurduğum yalanlar dökülecek gökyüzüne

tesadüf mü, plan mı, proje mi bilmiyorum fakat
hayattaki başarı grafiğim ziyadesiyle zikzaklıydı
kendimden ölmüşçesine bahsettiğimi düşünürsen
bil ki öldürmüşümdür kendimi, sahiden

ihanetin verdiği etkiye gösterdiğin tepki için de geç kaldın
bazı hüsrانları gidermez Desyrel
yapacak hiçbir şey kalmaz geriye
güzel bir geleceğin hayaliyle uyuyamaz
ve aydınlık sabahlara uyanamazsın
vakit en büyük düşmanın olmuştur
yaşanmayacak yıllar son kadim dostundur

anladığın ve anlamadığın kadarıyla ben buyum
şimdi aç yağmurun sesini ve gözlerini yum

KUNT BERK *İki Şiir*

GÜN DOĞAR;

bir şafak vakti
ve ellerimde kanlı bir kuş

bu şafak zamanı
bulutlar sürükleyerek peşlerini
sıra sıra dolarlar gökyüzünün tepesine

-ve ellerimde bir kuş, parmak aralarımından kanlar sızar-

dağların ardından
gün belirir
bir nefes gibi aralanır çayır

sıcacık bir sarı geçer pencerelerden

ve ben yarı uyanık sabahında gecelerin
bakarken görebileceğim en uzaktaki okyanusa
bir sis açılır önümde
yarı kalp
ve yarı sessizlik

-kuştur bu. camıma oturur öğlenleri, neden böylesine kırmızısın sen şimdi?-

bademleri toplamıştın ya o yaz
ellerim badem kokmuştu
dudaklarını sevmekten

karları bir sepette biriktirmiştin ya o kış
eriyip gitmişti o karlar

o güz, sazlıklardan balıklar örmüştün ya
derelere fısıldamıştın en güzel masallarını
yıldızlarda yıkamıştın köprücük kemiğini

-ellerim, yapış yapış. kandan. kana yapışmış tüyler. ve hep bir kuş ölür ellerimde-

koltuklar buruşmuştu artık tozdan
ve çam solmuştu
“hele bir büyüsün
dünyanın en güzel çamı yapacağım onu!”
dediğim

işte böyle şafak
işte böyle sen
işte böyle doğar *gün*

VANISH-ED;

yok olacağım.
bundan yüz
yüz-elli yıl sonra

anam
babam
dedem
nenem
yok oldular,

unutmadan sorayım:

anne, cesetleri kim yer? köpekler mi?

adımı alacak
son nefesim
omzum artık ağlamayacak

yok olacağım...

kim duyacak
bağırsam-haykırsam
veya
yalvarsam
toprağın altı
tabutun
ve bezin-
bembeyaz gölgesinin
içinde

sararacağım,
kesik işaret
parmağım gibi

unutulmuş bir soru:

anne, neden güzel kokar toprak yağmur yağarken? cesetlerden mi?

kusacağım,
içimdeki
a ve b'yi

gülümser öperim oysa
dirseklerimi-
bütün pembeleri soluyup
bütün televizyonları yalamam-hiç
-inat etmeden

bırakırım kendimi
rüzgârın parmaklarına
kayaları
suyu
hilali
kozalakları
beklerim

bağı ra rak
haykı ra rakk
yalva ra rakkk -

yok olurken
hatırlanacak bir soru:

anne, ellerim hiç nefes alacak mı?

-yirmiyirmi-

HİSSİKABLELVUKU - 2

ALTAY ÖKTEM

“Hissikablelvuku” sözünü severim. “Yüreğinin götürdüğü yere git”in arapsacı gibi gelir bana. Arapçası değil, arapsacı... Çünkü giderken, yol kalbe dahil olur. Kalbe sızar değil, doğrudan kalbi ele geçirir, zamanla kalbin kendisi olur. Bu da en çok şiire yakışır.

Aşağıda okuyacaklarınız şiir eleştirisi değil, değerlendirme değil, sadece sevdiğim, etkilendiğim kitapların bende yarattığı etkiyi birkaç cümleye sığdırma, diğer bir deyişle, dizelerin savurup durduğu hislerin peşinden gitme çabası...

Yol boyunca çekilen “his”ler denebilir bir bakıma.

Ariadne İpi, Deniz Dengiz / Dip

Dünyanın bütün zihinlerinde dolaştıktan sonra anayurduna dönerken telaşlanan gri bir kelebek etkisi bıraktı bende Ariadne İpi. Ne ki bu, dedim, bunu kendime üç kere söyledim. Felsefenin yabana atıldığı günümüzde, bizi yakamızdan tutup son dört yüzyılla yüzleştirmeye kimin hakkı vardır ki? Şairin şüphesiz. Ve ezcümle şiirin.

Herkesin dilinde yabanıl bir İsa dolaşır, hem niye dolaşmasın ki? Ama hepsi çarmıha gerilmez İsaların. Kendine gerilir kimi. O yüzden eli şiire değen herkes, ipini gezdirmeli cebinde. İç cebinde, arka cebinde ya da yan cebinde... Herkesin tercihi kendine.

O tercihe biz “üslup” diyoruz kısa Türkçede.

“Boşluk dediğin şey dal budak açmaktır sonsuzluğa” sözünü not ediyorum aklımın kıyısına. Sonra kalemi, kâğıdı, sefertasını, yeşil ebabil kuşlarını ve cebimdeki çakıl taşlarını saçtığım gibi etrafa, koşa koşa eve dönüyorum. Çünkü artık biliyorum ki; İnsan eve dönmeyi bilmeli çünkü uzun kayboluşlar ölüm arzusunu diriltir!

Ev dediğim, şiir, şüphesiz şiir.

Ters Köşe: Ariadne İpi’nden değil, Bedenimde Dövdüler Azize’den tadımlık birkaç dize:

Bedenimi sende dövdüler kimse bilmesin Azize

Dünyanın bütün halkları birlikte kesici aletleriyle

Henüz sana gösteremedim aklımın pedofil halini

Soyunup rahatlayacaktım çocukluğumun önünde

İsyen bayrağımı Erzurum’un karlı dağlarına dikerek...

Tebeşir Bahçesi, Gökhan Arslan / İthaki

Kimse kimseye engel değil. İsteyen, istediği büyüklükte bir bahçe çizebilir elindeki tebeşirle. Önemli olan, yeterince güneş, yeterince çiçek, yeterince çocuk sığıp sığmayacağı o bahçeye. Sıgdırmak şaire düşer. Sıgdırmak asli görevidir şiirin. Bunu bildiği için yarım kalmış bir çemberi bilaistisna tamamlamaya yelteniyor Gökhan Arslan, sözcükleri yer yer nemli bir aşk namesi gibi dudağa temas ettirerek, yer yer kalibresi kallavi bir silahın namlusuna sürerek.

Şiirin Efendisi'ne, bizi nelerden koruması gerektiğine dair bir liste uzatıyor, bu listeye alenen riayet etmesi gerektiğini hiç kıvrımadan, yoluyla yordamıyla, doğrudan doğruya talep ediyor. Henüz koruyamadı bizi, koruyabilmesi pek de mümkün görünmüyor ama ne gam. Şiirin işlevidir talep etmek. Yüzüne vurmak, sarsmak ve savunmak. Gerisi, coğrafyanın kaderi. "Vurulduğu yerde üstü gökyüzüyle örtülen çocuklar"ın sayısını hiç birimiz bilmiyoruz çünkü. Sayamıyoruz, yetişemiyoruz saymaya; yüreğimiz de elvermiyor, o ayrı. Bir ölünün etrafını tebeşirler çiziyor Arslan, sonra bir ölünün daha, bir ölünün daha... Ülkenin haritası çıkıyor sanki karşımıza. Yerin altı, üstünden daha mı kalabalık ne?

Her şiir kendi içinde bir acı; isyanı bağrında taşıyan. Kitabın tamamıysa, simi dökülmüş bir ayna: Bakmaya cesareti olanın yüzünde parlamaya teşne. Parlamaya değil patlamaya mı deseydim yoksa? Kısaca, üç yanı devlet dersinde öldürülenlerle çevrili bu coğrafyada, toprağa her bastığın yerden şüheda... pardon, devlet dersinde öldürülenlerin kanı fişkırıyorsa, şiir yürürlüktedir hâlâ ve şiir kalbe dik açıyla saplanan hançerdir bir bakıma.

Tadımlık altı dize:

*sabah denizi diye bir şey var zehra
kadıköy denizi iç deniz şişko deniz sarışın deniz
yeşil elma çürük elma kararmış elma
ters dönmüş kaplumbağa var kanadı koparılmış sinek
haşin rüzgâr yapışkan sıcak öfkeli yağmur
yok deme insana öylece bakan denizler de var*

Ey Arş, Sıkıştır!, Ayfer Feriha Nujen / Klaros

Dünya öyle bir kaostan içine sürüklendi ki, sanırım yakın zamanda tanrının bir peygambere daha ihtiyacı olacak. Ey Arş, Sıkıştır, diyor demesine ama aynı zamanda bir yağmurun tarihi de anlatıyor Ayfer Feriha Nujen. Kitaba hazırlıksız yakalanan, sıcacık bir dizenin arasından sızıp da giren kim varsa, muhakkak ki sırlıslıkla olacaktır o sağanakta. Varsın olsun. Zaten ne öğrendik ki biz, sahiden ne öğrendik ki altı üstü bir olan bu dar dünyada, bu yaşamaklıkta? Kapı kapı değil, hiç açılmayan çiçekli bir tülkü, vadiden dışarı akamazdı nehir, ipe sarılıydı cambazlar, panikle uçuşan sinek sürüleri vardı, ha bir de gökyüzü. O da, mavi, beyaz, geniş, ıssız ve çizik. Enine çizik. Her intihardan hayatın yüzü suyu hürmetine geri dönse de, hassas bir kalp taşımanın cezasını çekmek üzere yine kendine sürgün edilenlerin şiirini yazıyor Nujen. Bu batasıca dünyada gittikçe genişliyoruz ama sonu yok bunun. Çünkü "son" yok. çünkü "biz" dediğimiz ne ki? Altı üstü çapraz bir muamma. Ah arş, ruhun kendine kilitlendiği bir çöl bul bize ve arsızca kendimizi oraya sıkıştır. Cesaretin varsa!

Tadımlık dört dize:

*arşimet kalbim bu dünyayı kaldırmıyor artık
annem ve kuşlar bazen aynı şeyi söylüyor
istersen yemin bile ederim
sanırım tanrı artık bize inanmıyor*

Daha Önce Ölmüş Müydük?, Anıl Cihan / İthaki

Gündelik hayatın bin asırlık poetikayla çarpışmasından kim kazançlı çıkar? Şiir elbette. Şiir canlı değildir, organizma da değildir. Ama şair bu ikisinin arasındaki görünmez bağı kurandır. Bağlayandır. Düğümleyendir hatta. Öyleyse şiir canlı bir organizmadır, diyebiliriz pekâlâ. Neden demeyelim ki?

Susarak okuyorum Anıl Cihan'ın şiirlerini, çünkü okurken içimden çıkan gürültüyü başka bir ses bastırmasın diye dualar ediyorum kendi meşrebimce. Binlerce gaz kapsülü patlıyor gözümün önünde. Ve gözlerimin her zamankinden daha büyük, daha parlak olduğunu hissediyorum. Ama ıslak değil. Nemli, hiç değil.

Teknolojiye, katliamlara, nükleer santrallara, AVM'lere, bilgisayar ekranlarına ve hafıza kartlarına bulanmış bir ömürde, yalan değil, kimse ölmekten korkmuyor; sadece "yerini yadırgamaktan korkuyor bu halk", dili döndüğünce. Herkes, sevdiğine sarılırken bir poşet seriyor altına ve herkes kendine çevrilmiş bir silaha kefil. Bir silaha teşne. Bir silaha kol kanat geriyor herkes çünkü bir zamanlar yaşamış olduğumuzu kanıtlayabilecek tek şey, ölü ele geçirilebilmek kendi bedenimizde. "Sevgilisine açlık sınırının altından mektuplar yazan", "fakir ama bir yere kadar gururlu oğlanların" cirit attığı bu ülkede, yalnızca bu ülkede, etçil bir kuş olan martılar birer simit bağımlısına dönüştürülebilir ancak. "Evrım teorisiyle sarmaş dolaş bir bardan çıkarken" görüntülenebilir bir adam. Hız kesmeyen bunca kötülük sarmışken etrafımızı, çare yok, biz "en çok slov moşın tarafımızı sevebiliriz" birbirimizin.

Sonra da sorarız elbette, daha önce ölmüş müydük, diye. Sahi, daha önce yaşamış mıydık ki hiçbirimiz?

Tadımlık bir bölüm:

*düşünsene su ani bir karar değişikliğiyle
kaldırma kuvvetinden vazgeçse
biz o anda eminökü-kadıköy vapurunun içinde,
demem o ki ölmeden önce
birbirimizi yine böyle sevebilir miyiz
denizin dibine hızla batarken de*

*kumsalda rüzgârdan ters dönüp kırılmış bir şemsiye
rüzgârı bir daha ne kadar sevebilirse*

Levent Karataş'ın *Fantom Ağrı* Adlı Son Kitabının Düşündürdükleri

METE ÖZEL

Levent Karataş'ın son kitabı *Fantom Ağrı*, 160. Kilometre Yayınlarından çıktı. Dizi editörlüğünü Ömer Şişman'ın ve Ahmet Güntan'ın yaptığı Gülyabani dizisinde Karataş'tan başka Ahmet Güntan, Deniz Gül, Donat Bayer, Elvin Eroğlu, Fatma Nur Türk, Hamdi Oğulhan Tünay, Kaan Kaçar, Liman Mehmetcihat, Mahir Taşyurt, Mehmet Davut Özdal, Ömer Şişman ve Sude Öztürk'ün de kitapları var. Levent Karataş çok üretken şairlerimizden; 2019 yılının Ağustos ayında benzer bir başlıkla yayımlanan yazımda¹ insanlığın uçma sevdasından hatta inadından² söz etmiştim. Levent Karataş'ın *Son Görüş* kitabındaki o son dize uçmayı ve düşmeyi düşündürmüştü. *Fantom Ağrı* kitabındaki şiirlerde de bu kadim seveda öyle baskın bir tema ki eski yazdıklarımı anımsayıverdim.

Yine saymadan edemedim; göğü, uçmayı ve elbet düşmeyi çağrıştıran ya da doğrudan bunları imleyen şeyleri. Otuz küsur sayfalık kitapta otuz küsur imge buldum. Kanatlılardan pek uçma becerisiyle maruf olmayan kuğuyu ve kırık rüzgârgülünü çıkarmam ama hayaletleri ve melekleri de pek ayakları yere değmediklerinden hesaba dâhil etmem gerekir diye düşündüm. Yağmuru ve damlalarını, damı ve pelerini de uçmak ve düşmekle ilgili bulmam yanlış değil sanırım, çünkü şairimiz Levent Karataş.

İlhan Sami Çomak da çok sever bu imgeleri; *Geldim Sana* kitabıyla ilgili yazdığım yazıda³ değinmiştim buna. İlhan Sami Çomak gökyüzü, bulut, kanat, uçmak, güvercin ve benzer imgeleri yüz defadan fazla kullanmıştı.

Şairlerin uçma imgesini çok sık kullanmaları anlaşılır bir şey tabi; başta özgürlüğü, *Calvinovari* hafifliği ve barışı çağrıştırdığı için ama Levent Karataş uçmaktan bahsediyorsa orada durmak, kuşkulanmak gerekiyor.

Şiirde ya da öyküde söz ettiğimiz *kişisel tarihimiz* kolektif bilinçle ya da kolektif alt bilinçle örtüştüğünde ya da onunla çatıştığında yani bir şekilde onunla hasbihal ettiğinde, mesele artık okur için de bir anlam taşımaya başlar. Yoksa kime ne bizim sevgililerimizden, akrabalarımızdan, acılarımız, intiharımız, ağrı(lar) mızdan...

Yirmi altı yaşındayken yirmi sekiz katlı bir binanın yirmi altıncı katından atlayarak intihar eden arkadaşım Kadri Bulhaz için bir şiir yazmıştım seksenlerde. Bu şiir *İlgım Düş Esrar* adlı kitabımda yayımlanmıştı. Yukarıdan aşağıya saniyeler

sürebilecek o düşüşte neler geçmiş olabilir aklından o müntehirin diye uzun uzun düşünmüştüm. Yukarıdan aşağıya, her bir katta, o planlı, simgelerle dolu intiharı anlamaya çalışmıştım. Müntehirin zihnini kendi zihnimi eşleştirmem zor olmamıştı, o da korkunç el yazısıyla, anlaması zor, melankolik şiirler yazardı. Hepimizin, yani şair milletin ekseriyetinin, derininde gizli ya da aleni *intihara meyil* vardır. Ölümü, o en anlamlı *varoluş yoklamasını* düşünmeyenimiz pek azdır. Ölümü konu etmemiş bir şair duymuş değilim ben. Tabi ölümü düşünürken sevgilinin, bir yakının ölümünü düşünürken bile aslında *kendi* ölümünü düşünmekten bahsediyorum.

Rilke *Duino Ağıtları'nı* yazarken ne düşünmüştür sizce? Rilke şu hepimizin kışkandığı mezar taşını yazan şair: “*Gül / ey saf çelişki / göz kapaklarımızın altında / hiç kimsenin uykusu olmamanın / sevinci*”⁴

Auden'in bir şiirindeki “*Brueghel'in İkarus'unda sözgelimi; her şey nasıl da döner sırtını*”⁵ dizesini anlayabilmek için saatlerce İstanbul Üniversitesi'nin Sanat Tarihi Bölümünün kitaplığında bir resme bakmıştık öğrenciyken. Neden mi? Akşit Göktürk'ün en sıkı fırçalarından birini yemiştik Perşembe seminerlerinden⁶ birinde de ondan. Bir metni, şiiri, anlamlandırmaya çalışmadan önce şairin ayakkabılarını giymeye çalışmalıydık. Artık ayağımıza olduğu kadar...

Auden'in bu dizesini çözümleyebilmek için Brueghel'in o tablosuna⁷ uzun uzun bakmalıydık ve İkarus'un hazin uçma ve düşme söylencesini de bilmeliydik. Evet, zavallı İkarus da babası Dedalus'u dinlemeyip özgürlüğe uçtu, eridi balmumundan kanatları, düştü ama özgürlüğü tattı da düştü. O tat eminim Kadri Bulhaz'ın da damağındaydı. Benim şiirimdeki ana tayf İkarus söylencesinin klasik hissesiyle çatışmasında da olabilir belki bazı okurlar için ama pişmanlığı asla anmamasında da olabilir. Ben Kadri Bulhaz için en ufak bir tereddütten bahsedemezdim; böylesine özenli, dikkatli, hevesli, planlı bir müntehir için pişmanlıktan söz edemezdim.

Kadri Bulhaz ile birlikte yirmi altıncı kattan atladıktan sonra, o yerçekimsiz ortamda yüzen iç organlarımızın içimizi gıcıklatması kolektif bilincimizde mevcuttur. Bu tuhaf *kurtuluş* hazzını yaşadıkten sonra ya ölüm ya fantom ağrı. Yirmi altıncı kattan düştükten sonra sağ kalma olasılığı çok az ama üçüncü kat fantom ağrılara çok gebe bir yükseklik. Levent Karataş'ın *teşebbüsünün* kaynağı çok daha farklı aslında; bunun tüm ayrıntılarını çevrimiçi dergilerden Da Baddest'in on üçüncü sayısında *Diriliş* adlı metinde, ilk ağızdan anlatıyor Karataş. Bazen insanlar sandalyeden, kaldırımdan falan düşüp ölürler, bazen Boğaz köprüsünden atlar yine yaşarlar, hatta nice uçak kazasında yere çakılıp alev alev yanan enkazdan burunları bile kanamadan, yürüyerek çıkan insanlar da var. Hayatta kalanların bu ölüm travmasını hayatlarının merkezi haline getirmeleri

ya da en azından periferilerine kazımaları elbette anlaşılır bir şey. Şairin intihar teşebbüsünün farkında olan okurların da, her imgenin altında doğrudan ya da dolaylı bir intihar anıştırması araması anlaşılır bir şey. Belki bazı şiirlere haksızlık olabilir ama şiirleri bu bilgiler ışığında okuyunca çıkaracağımız anlamlar şairin *kast ettiğinden* farklı olabilir. Hele bir de kendi okuma ve yaşantı deneyimlerimizi anlamlandırma çabamıza eklediğimizde şairin aklındaki anlamdan iyice uzaklaşabiliriz.

Levent Karataş kitaptaki ilk şiir olan *Geniş Zaman Hayaleti*'nde, bütün bir ömrü ve bu ömürdeki köşe taşlarının zamanlamalarını sorgularken intiharı da sorgular hızlıca: "kronolojim derken geniş zamanlar kurguluyorum, / geniş zaman hayaletiyim ben." Kitabın adıyla örtük bağını anıştırır bize şair ve dizesinin gücünü artırır. Kitabın adı: *Fantom Ağrı*, hayalet ağrı gibi... Aslında var olmayan, kesilmiş, kopmuş bir uzvun sanki o varmışçasına duyulan ağrısı. Aynı şiirin ilerleyen dizelerinde, orta yaşı geçerken, ömrünün politik ve estetik sorgulamasını bu toprakların uzun ve derin tarihiyle birlikte yapıyor Karataş: "Yakup'un Yusuf'a öğüdünü yüzümüze, dua olarak okuyan / kuşakları politik olarak kaybettik / beşyüzlerin ıkkılığına Anadoluları döndüren mollalar savaşında." Böylece kişisel tarihi ile kolektif olanı bağdaştırıyor ve eşgüdümlü anlatıyor. Kitaptaki diğer şiirlerin hemen hepsinde en başta söylediğimiz kanat, uçmak ve ilintili diğer imgeler kapaktaki *fiziksel ve ruhsal ağrıyla* sürekli etkileşim halinde. Sanki kapaktaki imge kitaptaki tüm imgelerin çarpanı olmuş.

Fantom Ağrı kitabının yirmi ikinci sayfasındaki şiirini hem tadımlık olarak hem de şimdiye kadar yazdıklarımın bir dayanağı olarak buraya alıyorum:

Geceler Masalı

gözlerimi kapatınca seni görüyorsam
 vefalıyım
 maziperestim
 yalnız seni sevmişim melekler katındaki
 o balmumu kanatlı meleğin suretisin
 pastel yüzü andırmıyor sakladığım fotoğrafını
 uyku şapkanla geliyor sun gece odama
 sırtında dibi delik bir un çuvalıyla
 pencereden göklere yükseliyoruz
 dökülüyor göğün un saçılıyor ışık
 bembeyaz kanatlarımız paramparça

gözlerimi kapatınca melek görüyorsam
 selam katmışsındır esrik yıllara
 gece bitmek bilmiyor gidince
 arkaik sabahlara varamıyor gün
 yeşilin tonları matlaştı
 ağaçlar dallarından yorgun
 gurbete uçmuş kuşlar
 bahçemde ötüşenlerse arafın son ispinozları
 kış uykusu masal, ocak elem ayıdır.

Levent Karataş, 15 Ocak 2021, Acıbadem

Son söz olarak; şairlerin hemen hepsi ve okurların büyük bir kısmı, şair ve şiir (kitabı) güzellemelerinden bıktıklarını her vesileyle dile getiriyorlar ve bunda haksız değiller. Yansız bir inceleme yazısını, derinlemesine bir çözümleme metnini okumayı ben de tercih ederim. Donanımı ve zamanı olan varsa lütfen durmasın, yazsın. Kendi adıma şu savunmayı yapmama izin verin; ben değerli bulmadığım şeyler üzerinde kafa yormak istemeyenlerdenim. Yazdıklarım ne eleştiri türüne girebilir ne de güzelleme. Bu yazımın da diğerleri gibi okuduklarımdan esinle yazdığım denemeler olarak algılanmasını isterim.

¹ Gazete Duvar'ın internet arşivinde "Uçmak kadim düşlerinden biridir insanlığın" başlığıyla hâlâ erişilebilir bu yazıya.

² Uçma inadı demişken, Zehra Başaran'ın 'uçma inadı' adlı resim sergisini kaçırانların İnternette aramasını önerebilirim.

³ "Şiir okumak neye yarar?" başlıklı yazıya da Gazete Duvar'ın İnternet sayfalarından erişilebiliyor.

⁴ Rilke'nin mezartaşında yazılı şiirin ezberimdeki çevirisinin kime ait olduğunu anımsayamıyorum, çevirmeni beni bağışlasın.

⁵ Çevirimde kaybolmuş olabilecek şeyi merak edenlere Auden'in bu dizesinin aslını buraya yazıyorum: "In Brueghel's Icarus, for instance: how everything turns away"

⁶ 1984-1985 yıllarında Akşit Göktürk'ün öğrencileri olarak hiç dersimizin olmadığı Perşembe günleri kahvelerde başıboş şiirler yazmak yerine kendisinden dizi seminerler vermesini talep etmiştik, Akşit hoca da kabul etmişti. Üniversite tarihimizde benzeri görülmüş müdür bilmem.

⁷ Pieter Brueghel'in bu tual üzerine yağlı boya resmine lütfen siz de doya doya bakın, gökten bir adem düşmüş, dönüp bir bakmak gerek.

ŞEREF BİLSEL'DEN 'ŞİİRE GİRİŞ DERSLERİ'*

SEVİL AVŞAR

Bir şair 'şiiir'i değil, "Şiire Giriş Dersleri"ni yazarsa nasıl yazar sorusuyla başladım Şeref Bilsel'in kitabına ve korkuyla... Daha öncekilere benzemeyecekti şairlerin başucu kitabı olması gereken bu eseri okuma serüveni. Pek çok şairin düzyazı kitabını okumuştum ama bu farklıydı. İlk denemede Ülkü Tamer'in şiiir tanımıyla peşin peşin okuyucuyu dikkatli okumaya davet ediyordu. Edebiyatımızda örneğini çok az gördüğümüz alçakgönüllü bir duruş sergilemişti şair. Şimdi ben susmak zorundayım çünkü onun cümleleri konuşacaktı. İletişimle görevli gündelik dili mükemmel buluşlarla süsleyen bir sanatçı duruyordu karşımızda. "Varlığını bildiğiniz ama tespit edemediğiniz bir durumu, olayı, olguyu ortaya koyabilmek için bulunduğunuz yerden (...) feragat edebilmeyi göze almalısınız. Üst katta oturuyorsanız aşağıya ineceksiniz; zemzem satıyorsanız, kendinizi şarap satanların yerine koyacaksınız; başkalarının bilek saatinde boğulan zamana kulak kabartacaksınız. 'Her şey bende başlar bende biter, benden sonrası tufan' dersiniz kendi tufanınızı yaşamaktan öteye gidemezsiniz. Gelecek tasavvurunun kaybolduğu bir toplumda, birçok yazarın geçmişinden beslenmesinden, anı kitaplarının çok satmasından daha doğal ne olabilir? Bugün şiiiri besleyen en büyük kaynaklardan biri 'şimdi' yahut 'gelecek' değil anılardır. Yazı 'şiddetli' bir şeydir: Uyarır, uyandırır, örseler. Düzyazıda (düzyazı şiiir de buna dahil) bir 'doğrudanlık' vardır. Size içini açar bütün imkânlarıyla; oysa şiiirde siz 'içinizi açarsınız'. Düz bir camın ardından olup bitenleri seyrederek düz yazıda. Bu olup bitenler, şiiirde buzlu bir camın ardından el sallıyor bize. (...) Şair yakalanır. Şiiirdir yakalayan. Oysa düzyazı yazar tarafından yakalanır. Birinde 'gitmek' (yazar gider) vardır; diğesinde 'beklemek' (şair bekler).(...) Şiiir üzerine konuşurken de zihin sıçrayıp duruyor; coğrafya dersinden kaçıp denize bakmaya giden bir orta son öğrencisi gibi cesur davranmaya yelteniyor.(...) Bir sözcüğü nasıl dolduruyoruz, onunla nerede, hangi ölçülerle tanıştık? Bütün bunlar o sözcüğe yüklediğimiz anlamı da belirliyor" diyerek iki yıldır başımıza gelen pandemiye sorgulayıp bir şairin okuruyla ortak noktada buluşmasının ne kadar önemli olduğunu vurguluyor. Şeref Bilsel'in diğere denemelerinde de özgün buluşlar var. Zevkle okudum. Son söz olarak Şeref Bilsel'in hepsi birbirinden güzel buluşlarından birini aktarmak istiyorum: "Nokta: Akan mürekkebi tut. Bitsin başlarken bitecek olan."

(*) Şiire Giriş Dersleri, Şeref Bilsel, Yitik Ülke Yayınları, Şubat 2021

ENGİN TURGUT ve İKİLİKLER KİTABI...

TURGAY KANTÜRK

Tanışlıktan arkadaşlığa, oradan da dostluğa varan 30 küsur yılı geride bıraktık Engin Turgut'la.

Çok şey kaldı ardımızda; yüzlerce şiir, binlerce dize, güzellikler, güzellikler. Çok kaybımız da oldu; ustalar, genç ölümler, geç gelenler, erken gidenler. Sukûnetin ve saygının usulden değil, içten içe tüten bir duygu olduğu günleri de gördük, kibrin ve küstahlığın krallığını sürdürdüğü günleri de. O zamanlar önümüzden giden şeyler, şimdi ardımızda kalanlar oldu.

Zamanın tortusu bulaştı her yanımıza; yaş aldık, düş aldık, düşe daldık, düşüp kalktık.

Çok yakışıklı zamanları da gördük, yoksunluğun dibini de; duvar ördük, bahçe kazdık, çiçek ektik bulutlara, isim şiir oynadık. Gördüklerimizi yaşadık, yaşadıklarımızı gördük. Daha ne olsun! Yetmemiş, yeni şiir kitabına *Ardından*(*) adını vermiş Engin. Kapakta da gelincikleri var; öpüşen ama kavuşmamış, ayrı kalmış kırmızı lekeler, boynu bükük solgun ve ufak kara bir ölü gelincik, sonra da papatyalar. Tıpkı hayatımız gibi, hayatlarımız gibi; birlikte ama yapayalnız.

'Fazla Çiçek' adlı ilk bölümde 59 adet lirik ikilik yer alıyor. Divan şiirinden emanet, aynı vezinde ve hece ölçüsünde olmasalar da, belli bir bütünlük ve aşka küskünlük taşıyan ikili dizeler var karşımızda:

*Sizi unutmamak hastalığına yakalanmıştım
Suç ortağımdı kapaklanıp ağladığım ağaçlar.*

...

*Ruh yoldaşımdınız, dalgın yanağıңызdan öperdim
Şair kelimelerin sesini duyardı, bilmeliydiniz.*

...

*Sizi unutmamak hastalığına yakalanmıştım
Suç ortağımdı kapaklanıp ağladığım ağaçlar.*

'Hiçlik Göründü' adlı ikinci bölümde daha serbest bir biçimsellik öne çıkıyor; kimi üçlükler, kimi düzyazımsal söyleyişler, kimi de uzun dizelerle örülmüş şiire bandırılmış elma şekerleri gibi (ki Engin Turgut Bayan Elma'nın da yazarıdır) bizi çocukça sevindiren hoşluklar sıkıştırıyor dizelerinin arasına. Ayrılığın, yitirişin izinden giderken bile iyiliğin elini bırakmayan bir gönül sarhoşluğunun tatlı fısıltısıyla kuruyor şiirini ve hiçliğe açılan bir kapı artık aşksızlık:

*Sevdiğim ve terk ettiğim bir kadının doğduğu ay
Eylül: Bulutsu bir gecenin sabahında yediğim üzüm
Göğün ışığından sarkan mavi telaş, şarap kokusu
Kışneyen atlar, ölmüş şairler mevsimi, gazel inceliği
Uslanmaz alfabe, yaralı harflerin bıraktığı başdönmesi
Serin ve ılık şarkılarla yıkandığım saklı ve sisli su
Eylül: Taşa kesmiş mağlup ay, hüznünlü tahta bacaklı ay
Terli ve başı eğik ağustos hallerinden çıkma hali
Ekim çiçeklerine yürüyen mürdüm erikleri sevinci
Düşlerden kiraz, nefesimden incir yapma çalışkanlığı
Eylül: Okul önünde kır söyleşisi, aşk yangınları, lirik
Devrik cümle, karadut kimsesizliği, küskün rum rakısı
İyi insanlar sarsıntısı, üzerimize yıkılan duvarlar*

'Hoşça Kal' adlı son bölüm de bütünüyle ikiliklerden oluşuyor. Neden bunca ikilik diye düşünmeden edemiyor insan. Şair yazdığı dizeleri yalnız bırakmak istemiyor gibi sanki; en azından yanına bir dize daha ekleyerek çift olmayı arıyor. En küçük çift oluyor böylece ikilikler. Ama nerdeyse tüm kitabı kuşatarak yalnızlığa isyan bayrağı çekiyorlar. Birinci bölümde 59, ikinci bölümde 73 ve üçüncü bölümde 88 ikilikte, toplamda 220 ikilik kitabın nerdeyse tümünü kuşatıyor. Her iyi şair gibi Engin de yalnızlığa karşı çıkan en büyük yalnızlardan ve yalnızlığa övgü ve sövgü yan yana bu kitapta. Bir şeylerin, birilerinin ardından yakılmış eflatun bir ağıt tadında bir kitap:

*Güvenmemeyi öğretti bana, çok yazık
Susmayı bildim, kalbim yosun tutardı.*

*Bağışlayamazdım, sevgi bir fidandı
İçimdeki çiçeklerin üzerine fena bastıydı.*

*İçimdeki müziği susturdu, kelebeğin renkleri
Soldu, billur bir kalbim vardı, soldurdu.*

İnsan arkadaşları kadardır. Onun için mesafeli bir bakıştan çok, dostluğun izini sürebiliyorum Engin'le ilgili yazarken de, okurken de. Bunca yıl yaşadıklarımız yetti de arttı bize. Duymadığımız ne kaldı ki; övgüye de, sövgüye de kulak tıkadık. Çınlayan bir kadeh sesi kalsın bu kubbede ve az anason. Uygun adım şiire doğru, sihire doğru, şehirden kırlara doğru... Kuşlara, çimenlere, gelinciklere doğru...

(*) Ardından, Engin Turgut, Edebiyatist Yayınları, 2021

Şiir Ok'u...

Evet, yine geldik bir sayının sonuna. Evlere kapandığımız şu günlerde, belki de bizi en çok mutlu edebilecek şeylerden biri şiir. Ne mutlu ki şairler var, ne mutlu ki şiirler var, ne mutlu ki şiir yayımlayan yayınevleri var. Şiir bitiyor mu derken bir bakıyoruz arka arkaya birbirinden keyifli şiir ve şiir eleştiri kitapları yayımlanıyor; şiir kendini bir anda gösteriyor. Güzel bir şiir bir anda günümüzü, gecemizi değiştiriyor; dünyaya daha umutlu bakmamızı sağlıyor. Etkinlikler, yeni şiir dizileri, yeniden basımlar, toplu şiirler, online festivaller, şiir buluşmaları da çabası. Biz biliyoruz ki; yaşam devam ettikçe şiir de devam edecek. Form değiştirecek, şekil değiştirecek, biçim değiştirecek ama şairler tarihe not düşmeye devam edecek. Umarız ki gelen baharla birlikte daha güzel, daha sağlıklı günlere kavuşuruz. Bizim dikkatimizi çeken yeni kitapları yine listeledik; dikkatimizden kaçanlar varsa affola. Şiirsiz kalmayın. Yeni kitaplar, yeni şiirler, yeni yazılarla yaz sayımızda görüşmek üzere...

- Talan Şiirleri**, Hilmi Yavuz, Everest Yayınları, 2021
Karanlık Oda Şarkıları, Enis Batur, Simurg Art Yayınları, 2021
Şiirin Gizlisi Çok, Veysel Çolak, Klaros Yayınları, 2021
İnsan Denen Cehennem, Veysel Koçak, Hayal Yayınları, 2021
Bir Şiire Nereden Girilir?, Veysel Çolak, Hayal Yayınları, 2021
Sonsuza Akan Irmakta (Toplu Şiirler), Yusuf Alper, Kloros Yayınları 2021
Gidilmemiş Bir Yol, Tuğrul Tanyol, Sia Kitap, 2021
Dünya Güzeldir Hâlâ, Bejan Matur, Everest Yayınları, 2021
Deli Ev, Lali Tsipi Michaeli, Türkçesi: Yeliz Aluner, Şiirden Yayınları, 2021
Metin Cengiz Şiirini Derin Okumak, Engin Fırat, Şiirden Yayınları, 2021
Çatlak, Mehmet Erte, Edebi Şeyler Yayıncılık, 2021
Daha Önce Ölmüş Müydük?, Anıl Cihan, İthaki Yayınları, 2021
Lethe, Ağıtçızade Çelebi, Şiirden Yayınları, 2021
Hayat Belirtisi, Fatoş Asya Akbay, Şiirden Yayınları, 2021
Şiirin Anahtarı, Bülent Güldal, Kafekültür Yayınları, 2021
Bir Yıl Yağan Yağmur Kadar, Halil Gökhan, Kafekültür Yayınları, 2021
Yazmak, Samantha Barendson, Çeviren: Halil Gökhan, Kafekültür Yayınları, 2021
Onları Aşağı At, Emre Polat, Mühür Kitaplığı, 2021
Çocuklar Pembe Öler, Zekeriya Ekinci, Mühür Kitaplığı, 2021
Kulağı Kirişte, Claire Lajus, Çevirmen: Aytekin Karaçoban, Ve Yayınevi, 2021
Ağabeyim Orhan Veli, Seray Şahinler, Doğan Kitap, 2021
Aşk İçin, Robert Creeley, Çeviren: Enis Akın, Yapı Kredi Yayınları, 2021

- Apokrif - Alfabetiz İsim**, Lucebert, Çevirmen: Mustafa Özen, 160. Kilometre Yayınları, 2021
- Ağır Gölge**, Mualla Alpaydın, Hayal Yayınları, 2021
- Kendine Benzeyen**, Çimen Arya, Öteki Yayınevi, 2021
- Raylar Yeşil İspinoz**, Bircan Çelik, Öteki Yayınevi, 2021
- Evlerde Unutulan Yüzüm**, Yusuf Araf, Çalakalem Yayınları, 2021
- Fakat**, Emre Ay, Çalakalem Yayınları, 2021
- Balıklar da Öpüşmüyor Artık**, Dodan Özer, Mona Kitap, 2021
- Şeyh Rıza Talabani ve Türkçe Şiirleri**, Veysel Başçı, Avesta Yayınları, 2020
- Sevdakeş**, Nihat Ziyalan, Yapı Kredi Yayınları, 2021
- Yarın Konuşuruz**, Enis Akın, Ebabil Yayınları, 2020
- Çektirilmemiş Fotoğraflar**, Suca Dünder, Artshop Yayınları, 2021
- Sessizlik Partisi**, Umut Güçlü, Ketebe Yayınevi, 2021
- Başıma İsyanlar Yakar Ateş Böcekleri**, Kemal Çiftci, Sakin Kitap, 2021
- Trajedinin Kadınları**, Salih Aydemir, Dramatik Yayınevi, 2021
- Elmas Bir Sıkıntı**, Halil Cin, Klaros Yayınları, 2021
- Kontrollü Patlama**, Tuba Bozkurt, İthaki Yayınları, 2021
- Kar Uykusu**, Neşe Yaşın, Ayrıntı Yayınları, 2021
- Nora, İstanbul Bir Hiçtir**, Lal Laleş, Ayrıntı Yayınları, 2021
- Dîvân**, Melâye Cizîrî, Kürtçeden Çeviren: İlhami Sidar, Ayrıntı Yayınları, 2021

PEN Şiir Ödülü Erdal Alover'a değer görüldü...

PEN Yazarlar Derneği, her yıl 21 Mart Dünya Şiir Günü bağlamında sunduğu ödülle ilgili olarak, “İnsanlığın çok boyutlu macerasını kadim zamanlardan geleceğe kuşatan şiiri için PEN Şiir Ödülü’nü sevgiyle, saygıyla ve şükranla Erdal Alover’a sunuyoruz” dedi. PEN Şiir Ödülü, bu yıl özgün şiiri, çevirmenliği, dılcılığı ve editörlüğü ile seçkin bir konumda olan Erdal Alover’a değer görüldü. Alover’ın kaleme aldığı 2021- Dünya Şiir Günü Bildirisi ise şöyle:

“İnsan ozanca/şairane barınır bu dünyada,” der büyük Alman şair Hölderlin. Bir tek satır yazmayan, şiir sanatından haberi olmayan insan teki “ozanca yaşar.” Teknolojinin, sömürünün, gözü doymazlığın bütün saldırılarına karşı doğadan, her zaman “ağır basan” yaşam güdüsünden, insanoğlunun barışçıl yöneliminden kopmama çabasıdır bu. Ve bu direngenlik binbir giziyle, duygusal, duygusal dolaşımıyla, bir yeraltı ırmağı gibi sessizce, kendini ele vermeden akıp gider insan soyunun olağanüstü serüveninde.

Şair dediğimiz insan teki bütün bu olağanüstü deneyimi dile getiren sanatçıdır. Tıpkı hem suda hem karada yaşayan bir kurbağa gibi, hem toplumda hem

toplum dışında yaşayan amfibik bir varlıktır. Sürekli olarak insanoğlunun arkaik döneminin tarihsel büyütecinden, o Altın Çağ'dan yaşadığı dönemi izleyen şair «en uyanık gayretle gördüğü düş»lerinde insanın kendinin efendisi olduğu, yabancılaşmanın ortadan kalktığı, insan varlığının kendini doğanın etkin/edilgen bir parçası olarak gördüğü o Kadim Çağ'ı hatırlatır okura. Bunu yaparken olanca malzemesini Evrensel Dölyatağı'ndan sağlar.

İşte, Şiir Sanatı ve onun etkin öznesi olan şair, Sappho'dan, Homeros'tan, Yunus'tan bu yana, durup dinlenmeden bu kutsal çalışmasını sürdürürken, insanı yeniden insanla buluşmaya çağırır.

Bu yüzden, “şiir öldü”, “şiir geriledi” gibi anlamsız çıkışlar ancak duyarsızlıkla, bilgisizlikle açıklanabilecek yargılardır.

Şairler susmadıkça şiir ne ölür ne de geriler. Ancak, zaman zaman gölgelenir, araya giren parazitler yüzünden; sesi zor duyulur ya da tam anlaşılmaz. Günümüzde bu parazitlerin en güçlüsü görsel saldırganlıktır. TV'siyle, bill-board'larıyla, reklam endüstrisiyle, toplumu yanılsamaya sürükleyen programlarıyla, söz konusu saldırı kapitalizmin yürüttüğü bir abrakadabra harekâtı, iflah olmaz bir tamahkârlık gösterisidir. Ve bu korkunç yanılsamanın gölgesi altında kalan, Şiir'in o kadim sesi, o şairane/ozanca yaşama biçimi tehdit edilmekte, giderek, tümüyle ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Ama ne zarar! Dünya şairleri susmadıkça, gerçekçilikten kopmadıkça, bu haksız yanılsama, bu amansız saldırı ortadan kalkacak, Şiir'in gümrah sesi insanoğlunun her türlü yabancılaşmadan kurtulduğu, kendine yeniden kavuştuğu o yeni Altın Çağ'a dek sürecek, ondan sonra da yeni arayışlarla varoluşunu sürdürecektir.

BİR ŞİİR YAZILIRKEN

I

Küpe çiçeği güneş ister

Yol ağustosun

(Birinci dizeyi bir bahçıvan söyledi
ikinci dizeyi ben)

Haziran bir bardaktır susayana

(İçkiliyken yazmış biri

Yukardaki notların altına)

Elindeki beyaz güllerle

Merdivenlerden çıkan kadın

Çerçeve bir anlamda

Bir bildiridir

(JOHN CHEEVER'in bir öyküsünden aldım

Bir cümleyi dört dize yaptım hemen)

O yaz hiçbir söz söylenmedi

Ve bitti her söylenmeyen

(Birinci dize BACHMANN'ın OTUZ YAŞ öyküsünden

Altını rujla çizmiş arkadaşım

Olaysız bir olaydı ikinci dize

Gördüm bir zamanlar seviştiğim kadını

Otururken cam kenarında

Barında bir otelin akşam vakti

Kağıt peçeteye yazmışım bunları da)

Yol haziranın

Yol mayısın

(Belki böyle şiirler de yazacaktım yakında.)

(...)

EDİP CANSEVER